

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „SÁROSPATAKI IRODALMI ÖNKÉPZŐ TÁRSULAT.”

Előfizetési árak: Egész évre 4 korona. Fél évre 2 „	Felelős szerkesztő: LÁSZLÓ ANDOR. Társzerkesztők: NAGY BÉLA, KUBOWICH GÉZA.	Az előfizetési díjak <i>Hodossy Lajosnak</i> , mint az önk. kör pénztárosának czímére, a reclamációk pedig a főiskolai nyomda czímére küldendők.
--	--	---

Megjelen minden hó 15-én.

TARTALOM: „A leleplezés után.” *Nagy Béla.* — „Tompai szobránál.” *László Andor.* — „Mea culpa!” *Kubowich Géza.* — „Tompai szobor leleplezésének története.” — „Ifjúsági egyletek.” — „Előfizetési felhívás.”

A leleplezés után.

Nagy Béla, társulati alelnök beszéde a Tompa-ünnepélyen.

*Mélyen tisztelt ünneplő közönség!
Szeretett pályatársak!*

A krónikás, ki egykor e város történetét megírja, fel fogja jegyezni e nap egyéb nevezetességei mellett azt is, hogy a pataki diákok a magyar nemzet örömevében, ezen a napon szobrot emeltek egy régi pataki diáknak. Csak ennyit fog rólunk említeni; de mi a cselekvés bevégzésének e megható pillanatában érezzük, hogy most történelmi nevezetességű dolgot műveltünk.

Nem első ilyen esete ez a pataki diákságnak.

Ha eseteket akarnék előszámlálni, vége-hossza nem volna dicsekvő szózatottnak. Ország-világ tudja és szíves elismeréssel vallja meg, hogy ez az öreg főiskola, immár negyedfélszázadot töltvén el az ezeréves haza szolgálatában, mint a tudomány, közmíveltség terjesztője, mindenkor fényesen megállotta helyét, eleitől fogva fontos nemzeti tényezőként szerepelt.

És mi örömmel mondogatjuk, hogy a pataki főiskola története a pataki diákok története, a mi történetünk.

Mert van a diáknak is története, mélyen tisztelt ünneplő közönség! Ime, mi nem úgy gondolkozunk, hogy a mi főiskola tagjai — csak maiak és holnapiak vagyunk. Ha lelkünk visszagondol azokra a sokat emlegetett régi szép időkre, ezeknek az időknek pataki diákjai és önmagunk között bizonyos szellemi közösséget vélünk, sőt érezzük. Igen, együtt érezzük a múltban egy Kazinczyval,

Szemere Bertalannal, Tompával, s ezeknek és más nagyjainknak neve hallatára hevesebben dobban meg a szívünk s olyan jóleső büszkeséggel mondjuk, vagy nem is mondjuk, csak arezunk ragyogásával fejezzük ki: ez is, ez is pataki diák volt! Nagy örvendezéssel számítjuk iskolatársaink közé a múltban még Kossuth Lajost is, a kinek, mint ilyennek, emlékét már szintén megörökítettük.

Most megint a múlttal való eme szellemi kapcsolatunk bizonyítékát állítottuk itt fel. Mikor tehát ismét beirtuk nevünket fényes betűkkel a történelem érczlapjára, tulajdonképen csak a szívünk édes vágyakozásának tettünk eleget, megbeesültünk egy régi pataki diákot, egy „ős iskolatársunkat“.

Hogy ki volt ez a pataki diák a hazának, elmondták előttem érdemes emberek, és szép énekekben zengzette el egy korábbi és egy mostani pataki diák.

Én elmondtam röviden, hogy mi volt s most azt akarnám még elmondani: mi lesz ő nekünk.

Igéretet várnak tőlem? mélyen tisztelt ünneplő közönség! Igérjem, hogy őt tisztelni soha nem szűnünk meg? Igérjem, hogy az ő szobra kedvesebb lesz nekünk mindeneknél? Nem teszem. Az eszmények hön ápolását, az azok iránt való szent érzéseket nem szükség nekünk, Rákóczi ősi városában, a mi mestereink vezetése alatt ígéretünk. Nem, még önmagunkban sem. Mert büszkén emlegetjük, hogy a pataki diákok mindenha éltek-haltak az eszményekért; nemes önérzettel valljuk, hogy mi is ilyenek vagyunk; s bizton reméljük, sőt állítjuk, hogy az utánunk következők is ilyenek lesznek.

De, ha ígéretekre nem, más valamire nagyon kötelez bennünket e mai nap, ifjú társaim!

Ez a szobor nemcsak arra van hivatva, hogy

egyfelől az édes emlékezést és büszke önérzetet, másfelől a tiszteletet keltse föl bennünk, hanem arra is, hogy megszüljön azt az erős elhatározást, hogy Tompát példányképünknek tekintsük, s azon az úton, a melyen ő babérokkal ékesítetten járt, mi is köveszük őt!

Nem mondhatjuk, hogy a mi számunkra is annyi babér fog ott teremni; de hisz az eszmények szolgálataiban élő embereknel nem is a siker a fődolog. Ne arra serkentsenek hát minket ünnepi érzéseink, hogy mi is a Parnassus tetejére egykezzünk; hanem arra, hogy a nemzeti műveltség és irodalom fejlesztésének nagy munkájából mi is kérjük ki a magunk részét. Jertek, ifjú társaim! Itt, szerető mestereink, iskolai főhatóságunk, sőt az egész ország színe előtt tegyünk szent fogadást, hogy mi e tekintetben sem leszünk kisebbek a régi pataki diákoknál, hogy mi is fáradhatatlan napszámosai leszünk a művelt Magyarországnak! A ki kedvesen veszi, áldja is meg ezt a fogadástételt a mi Istenünk!

És most a Magyar Irod. Önk. Társulat s az egész ifjúság nevében a legmélyebb köszönetemet fejezem ki a mélyen tisztelt ünnepelő közönségnek s különösen a M. Tud. Akadémia és a Kisfaludy-Társaság magas érdemű képviselőjének azért, hogy becses megjelenésökkel és részvételökkel a mi szerény ünnepszűnket ily fényessé, sőt országos jelentőségűvé emelni kegyesek voltak, s kérem továbbra is irántunk való szíves jóakarataikat.

És most rábízom a szobrot a mi szerető mestereink atyai gondjaira s felkérem a Nagytiszteletű közigazgató urat, hogy azt a főiskolai tanári kar nevében is átvenni szíveskedjék.

Tompa szobránál

Az ősi háznak vissza tért lukója,
Ki már köréből régen távozott.
Megtett azóta hosszú utakat,
Átélt egy kónos, bár szép életet.
Bejárta a síroknak éjjelét
S a túlvilágnak égi tájait
Megnézte mind, s most ismét visszajött.
Ugy látom én, hogy e komor falak,
Miken sok ének terhe átvonult,
S melyek körül ő járt — kelt hajdanán:
Az érkezőt nagy boldogan fogadják
S viszontlátásán felmosolyganak,
Mint gyermekét, ha újra csókolandja
A jó szülő sok, hosszú év után;
Óleld kebledre gondos, jó anya,
Óleld kebledre költő gyermekeid.
Ez néki is oly jól fog esni majd,
Mert hozzád őt szent emlékek kötik.
Hisz itt, körülted tölté el vidám
Szakát az élet fénylő hajnalának,

Hisz itten élte ifju napjait.
Az ismeretnek első talpkövét
Itt helyezék lelkébe és azon
Építé ő roppant épületet,
Széles tudása fényes csarnokát.
A dalra itt tanítta a világ,
A melyről ajka unnyi bájos
Édes regéket tudott mondani.
Az ihletett ifjui képzelet
Mesés országba innen jára el.

A hír szellője szálló szárnyain
Nevét szétvitte széles e hazába,
Azt sutlogá a völgyben a patak,
Azt sutlogá az erdő lombja is,
S az erdő lombján a kis csalogány.
Egéröl a magyar költészetnek
Három csillag tündöklött akkoron.
Három nagy csillag, mely szikrázva szórta
Varázsvilágát messze, szerteszt,
S minden sugár, minden parányi fény,
Melyet lövellt e három égi test,
Mebénítá a gyöngye szemgolyót.
Minden hang, a mely e nagy férfiak
Ajkan eláradt: uj volt és merész.
Ki olvasá lelköknek gyöngyeit
Mehatva állt meg e sorok felett,
Melyekből hozzá uj szellem beszélt . . .
. . . S ölelkezésök csak növelte a fényt,
A mely előmlött mindenütt körölk.
Te e háromnak voltál egyike,
Ki elrejtözve csöndes nép közé,
Szemlélgetéd a szép természetet,
A mely lelkeddel összhangzó vala.
Virágos kerted enyhülést adott,
Ha megsebeztek törpe emberek.
Kicsiny faludban éltél csöndesen,
Mint a műsáknak kedvelt dalnoka
S mint a vallásnak gondos őrtözje.
Két szent barát: a lant és biblia
Karján ringatva boldogan magad.

Majd jött reánk az óriás vihar
S elgázoló ez árva nemzetet,
Megtördelé mindent routó dühe
A büszke tölgy viruló ágait.
Ott állt leverve, eltiporva, ott
Fetrenge a rablánczok közepelt,
És nem tudott csak megmozdulni sem.
Elhagyta minden, nem segíté senki,
Elhagyta őt, el még az isten is . . .
Te láttad e végső haláltusát,
Te láttad e horasztó kinokat,
S nem nézhetéd jaj nélkül már tovább.
Szíved, mely még gyalázatában is
Szerette ezt a hont, mely elsüllyedt,
— Vagy ép ezért szerette oly nagyon —
Szíved panaszra kelt és a panasza
Egy országnak szívéig elhatott.
Majd átkokat szórt ellenségeinkre.
Midőn magát az elnyomott magyarnak
Nem volt szabad kisírni, — tégedet
Zokogni készte a mély fájdalom,
A honfi bunak óriás tengere.
És nem tudád titkolni ezt magadban.
A lant kezében fölír, fölzokog
És bánatterhes, méla hangjai

Könnyet csálnak minden magyar szemébe.
 Szólottál a madár fiához,
 Mert elnémultak mind a harc után
 S nem mertek többé dalba kezdeni.
 Mondtál búcsút a bujdosó felé,
 — Szellem rokonság volt ti köztetek, —
 Ki túl a földnek másik oldalán
 Magának ment keresni új hazát,
 Nem nézheté a rabbilincseket,
 Miket kezünk s lábunkon hordozánk.
 Az eszterág megérkezett tavasszal
 S te nem siettél üdvözölni őt,
**Sőt visszaküldéd délszigetre, mert
 Az élet itt megfagyott s a tavon**
 Vízet nem lelhet . . . vértől áradott.
 Minden beszéled fájt, de jól eselt.
 Fájt, mert igaz volt, vad, sötét való,
 De jól esett, mert lelkeink bánatát
 Sirhattuk el a titkos hangokon . . .
 Testedben is ott maradosott a kin
 S a lelki-testi tépő szenvedés,
 Mint hajdan Jóbbal, akként véled is
 Gyülvöltté tette ezt az életet.
 Hited, reményed gyakran megtörött,
 De megbékíte mégis a világgal,
 És tünni inlelt a szent olajág,
 S egy nentő, mely erősebb volt te nálad:
 A gyöngye nő tisztább lelkülete.

Aztán fordulni kezdé végzetünk,
 Megtiszult a borongós láthatár,
 Derült sugárt bocsáta ránk a nap.
 Ébredni kezd, virulni kezd a hon,
 Új élet lengi által téreit.
 De óh, te már ezt alig láthatád,
 Alig tudál örülni: nem sokára
 Szemed nehéz ílomra hunyitad el,
 Szép lelked isten vette fel magához.
Ősszel születél hervadt lomb alatt
 S midőn reád szakult a néma rög:
 A nagy természet akkor innepelt,
 Sírodra hinte illatos virágot,
 S a nyári szél zokogta bus dalát. . . .

Hü káprázat! hagyj hát engem el,
 Mért áttatál csalóka képzelet?!
 Hisz ő közénk többé már nem jön el,
 Hiszen régóta sírjában pihen.
 Nem ő, nem ő, csak földi képe ez,
 A holtak érzébe öntött hü alakja,
 Lelket belé csak a művész lehelt,
 Nem a teremtő alkotó keze.
 De mégis, mégis látom, érzem,
 Hogy e szerény érzékellen szobor
 Meghozta hozzánk Tómpa szellemét,
 Ha őt, magát többé nem látjuk is.
 És e szellem köztünk marad örökre,
 Buzdít, emel s előbbre törni hajt,
 Mint egykoron vezette őt, kiről
 Egy ország ma oly lelkesen beszél . . .
 Te meg szent templomunk csak áll tovább,
 Hirdessed a késői nemzedéknek,
 Hirdessed a jót, szépet, igazat,
 S nevelj olyan polgárokat hazánknak,
 Mint ő vala, hogy álljon még sokáig,

Hogy míg Istennek napja égni fog,
 Míg e föld emberektől népesül:
 A három bérce és négy folyam határán
 Magyar kebelben dobogjon a szív.

László Andor.

Mea culpa!

Novemberi köd, korai sötétség borúl a tájra.
 Fent a zuzmarás, kopár, ágakon czinkék szórakoz-
 nak — az énekművészet dilettánsai. Kollegájuk, a
 felborzolt tollazatú, éhes veréb nagy úri pöfesz-
 kedéssel pislog le egy-egy kenyér morzsára,
 szörnyű módon affektálva az unatkozást.

Alig jár még 4 óra felé az idő s mégis lassan-
 lassan elsötétül minden. Olyan ez a táj, mint egy
 mindenben csalódott ifjú ember lelkének világa.

A sötétség leple lassanként bevonja a szoba
 egész bútorzatát. A velencei kristály-üvegből ké-
 szült tükör már nem mutatja úrnője szánalmasan
 összetöpörödött termetét s még a púp sem látszik
 hátán, mely keserűvé teszi életét s melyet a világ
 minden kincse sem tudna ellensúlyozni.

Kényelmes hintaszékén közvetlenül a kályha ro-
 pogó tüze mellett himbálódzik a nő. Mereven te-
 kint a parázsszá váló szénre, a pajkosan ropogó
 fa-hasábokra, a ki-ki villanó fényre — mely sze-
 szélyes képeket vet a rózsaszínre festett falra.
 Messze-messze szálldogálnak gondolatai. Emléke-
 zete megragadja lelkét s viszi, önkéntelenül viszi
 el egészen a gyermek évek gondtalan emlékei
 közé. Istenem milyen aranyosak is ezek az évek
 — másnak. Ő neki nem voltak azok. Mig a többi
 gyerek kint futkározott a sűrű zöld pázsittal be-
 futott kertben, ő annak leghagyatottabb részében
 hallgatta a madarak danáját, mert a játékban részt
 nem vehetett. A többi kicsúfolta volna. Hiszen a
 púposnak futkároznia sem szabad! Majd a labdával
 dobáloztak, ártatlanul nevetgélve, ő nem ját-
 szott velük.

Az emlékezet kaczerán játszik tövisektől össze
 vérezett szívével, mint a röpke szellőcske az őrült
 kuszált hajának fürtjeivel. A többi leány szemlá-
 tomást nő, erősödik. Következnek a bakfis évek
 pajkos bohóságaikkal szentimentális szerelmi his-
 tóriaikkal. O alig nő valamit. Alig venni észre
 rajta, hogy már ő is bakfis.

Milyen boldog pedig a többi!

Eljár a tánciskolába s remegő kebelrel járja
 el az első keringőt. A szerelmes diák verset csusz-
 tat kezébe, mit otthon nagy titokban elolvas.
 Milyen szép az a vers! Van benne minden. Hold-
 világos este, csillogó harmat, szerelmes napsugár,
 pompázó virág, ragyogó csillag, susogó szellő,
 csábos cselló, egyszóval minden a világon. Igaz,
 hogy egy kicsit sántikálnak rímei, a milyen pl.
 cserebogár-tilinkó, de hát mit látja azt a naiv

leányka. A szív legszebb nyilvánulásának gondolja azt s ez a gondolat kimondhatatlanul édes érzettel tölti be egész valóját.

Ő nem jár táncziskolába.

Hogyan is festene, egy tánczó púpos leány? A többiek szájtátva bámúlnák meg, a tánczot is elfelednék mellette, gúnyosan mosolygó szemek villannának reá, de meg aztán ki is hívná el őt tánczra? Hisz ha akadna is oly jószívű diák, ki gúnyolná a többiek s elriasztaná tőle.

Majd jönnek az első balok izgalommal fűszerezett, kedves emlékü napjai. Izgatottan várokoznak a fehér crep de sin s a rózsaszínű szűrő ruhákra, százszor is elküldözgetve a szabóhoz, kit először szépek, jónak, kedvesnek, majd ügyetlennek, haszontalannak, rossznak elmondanak, csak hogy hamarabb készüljön a ruhájok. Izgatottan veszik fel, türelmes alattvalói lesznek a zsarnok derékfűző abszolutizmusának s ugrálnak, tánczolnak örömeikben, a mint először látják lábukon a kivágot, könnyű selyem-atlasz bálí czipellőt. Oda állnak a tükör elibe, mely hízelgően adja vissza kecses idomaikat, szoborszerű vállait, gödrös arcocskájukat, felsütött hajacsájukat s kényesen összecsuicsorított korall szájukat. Bizonyos szent áhitattal kezdik próbálgatni a rezgőt, lengyelkét, a csárdást, kuzénjuk udvariasan megeresztett füttye mellett s ha ez véletlenül olyan konfidens találna lenni, hogy elnevetné magát, hirtelen elpirúlnak, majd tettetett haragossággal dobbantanak kicsi lábukkal, melytől esze ágában sincs az öreg földnek megrendülni s lesújtó komolysággal szólnak:

— Azért sem tánczoló magával a III-ik négyest!

Majd a papa előhív egy fiakkert egy pár épületes igazságot dörögve az ilyen haszontalan prédaságról s a mama fennhatósága alatt odaérkeznek a bálba.

A szívet, lelket csiklandozó cigányzene szilaj akkordjai pezsgésbe hozzák fiatal vérüket s jobb sorsra érdemes lelkesedéssel megindúlnak a tánczok. Szünetközben csinos jogászok, fess hadnagycsak virágos bókokat sugdosnak fülükbe, melyek észrevétlenül belepóznak a naiv leánykák szívébe, elfelejtetik velük azokat a kellemetlenségeket, miket öreg mamzeljőktől szenvedtek, ha olykor-olykor nem tudták a francia lecckét. Igaz, hogy azok a bókok rettenetesen elkoptatott, betanult dolgok, de a szende leányka nem látja azt, csak azt a hízelgő mosolygást, azt a hivatalos komolysággal serkedő bajuszt, melyet csodák-csodája még mindig nem koptatott el az a kis kefe, mely minduntalan gyötri azon időponttól kezdve, mikor még nem is volt szerencséje látnia fényes napvilágot.

Olyan édes, kimondhatatlanul édes hangulatban hagyják oda a pazarúl berendezett báltermet. Igaz, hogy egy fél napig állítólag migrén gyötri a mamát, de hát őket is gyötörni fogja, ha majd mamák lesznek s így nincs oka a panaszkodásra!

Ő nem bálozott, nem tánczolt soha!

A többiek vasárnaponként eljárógnak a templomba is. Az a fiatal, magas, barna hajú káplán olyan szépen is tud beszélni! Kedvesen csengő hangja behat a szívek legelrejtettebb zugaiba is s megragadja nemesen érző lelköket. A másik oldalon monoklis fiatal urak ülnek s nem nagyon fukaran bánnak kémlelő pillantásukkal. Néha-néha találkozik egy-egy szempár, a leány hirtelen elkapja fejét s imakönyvébe merülve ájtatosan rebegi a hajadonok imáját. Majd megzendül az orgona s felhangzik az ének, közelebb hozva lelköket az örök eszméhez.

Ő a templomban is csak egyszer volt csupán. Szánakozó kíváncsi pillantásokkal találkozott mindenfelé. Még a templom-sarokban alamizsnát sóvárgó koldús is sajnáló tekintetet vetett rá, mintha csak azt mondta volna: nekem hiányzik az egyik karom, neked nem hiányzik semmi, sőt egy púppal több részed is van, mint a többinek. Én szegény vagyok, te gazdag vagy, s még sem vagyok sokkalta nyomorultabb náladnál.

Még a ki rá sem nézett, arról is azt gondolta, hogy gúnyolja, vagy szánakozik rajta. Végtelenül bántotta mind a kettő. Mivel rosszabb ő a többinél? S mégis miért volt hozzá mostohább az Isten? Igaz, hogy gazdag! De micsoda szörnyű irónia ez!

Azóta templomba sem jár.

A többieknél megkezdődnek a látogatások. Csinos fiatal emberek teszik tiszteletüket; beszélgetnek, zongoráznak, ozsonnázhatnak, sétálnak a platóra lecsüngő levelei alatt s bódult szerelmi vallomásokat is megkoczkáztatnak hébe-hóba. A mama szívesen látja őket, a papa barátságosan megrázza kezüket s csak nagy ritkán füleli le őket a tarokkhoz. Születésnap, névnap, karácsony, húsvét, pünköszt idején meg van a nagy dáridó, a mit a takarékos apa »szükséges rossz«-nak nevez. Ő hozzá nem jártak. Az az, hogy járt egy. De ez az egy többet ért, mint egy ország léha fiatalága. Ez az egy kipótolta a többit. Sugár természetű, bátor és erős, mint a középkor híres lovagjai, s a mellett epedő, lágy szavú, mint egy érzélgős trubadur. S ez az egy, a páratlan, a nemes, a bátor őt választá élte társául, őt, a kis púpos leányt. S ez a derék férfi szereti őt . . . azt hitte. Rettenetes naivság! Hogy is hihetett valaha ilyet. Esküdzött neki merész, hatalmas szavakkal, érzélgős epedő hanggal. S ő mind ez elhitte. Milyen nagyon kellett szeretnie, hogy ennyire vak legyen. A dispencziót megkerítették (hiszen púpos volt), megesküdtek s azóta elszlott vaksága s belátta, hogy férje csak pénzért vette el.

A többi meg boldog. Ha semmije sincs is, feleségül veszik, tisztá, önzetlen, végtelen szerelemből. Életük örökös mézes hetekből áll (ő legalább azt hiszi) s nem cserélnek senkivel. Csak ő hozzá mostoha az Isten. De mi ez? Kinn nyíllott az ajtó, férje valószínűleg megjött. Letörli könnyeit s nyu-

galmat erőltet magára. Mert még így is nagyon szereti férjét.

* * *

— Egész komolyan mondja doktor úr, hogy férjem túl van már a veszélyen?

— Legyen nyugodt Nagyságod, túl van már azon. Igaz, hogy komoly baja volt, úgy szólván élet-halál közt forgott. De Nagyságodnak emberfeletti akarat ereje s angyali gondozása legyőzte a halált. Hízélgés nélkül mondhatom, hogy Nagyságodnak többe köszönhet a beteg, mint az orvosi tudománynak. Hanem — mint orvos — kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy Nagyságodnak hosszas pihenésre van szüksége, mert ha jól tudom, egy hete alig aludt 1—2 órát. Sápadt arcza, nagy gyengeségre, kimerültségre vall s azért ha nem akarja Nagyságod magát nagyobb veszélynek kitenni, nyugodjék le úgy sem kell már semmitől sem tartania.

A jól táplált, cvikkeres doktor olvashatatlan írású receptet hagyva hátra, eltávozott s a püpos nő kelletlenül engedve kimerültségének, lepihent.

A beteg egy néhány nap múlva felkelhetett, de még mindig a szobát kellett őriznie. A tavaszi mosolygó verőfény átalhatott a kinyitott felső ablakon s rásütött a chaise longue-ján ülő beteg férfi halavány arczára. Kint a madarak csiripeltek pajzán kedélyességgel, a faleveleken csillogott az az égnek könye: a milliárdnyi gyöngyként ragyogó harmat. A fűszeres lég üdítőleg hatott a beteg gyöngöje mellére s az olykor-olykor fájoan zokogó dallamként felsíró szellőcske bűgása bizonyos érzélgős hangulatba hozta.

Maga előtt látta nejét, a kis, püpos nőt, ki gyengeségét titáni harcban leküzdve, hősöket megszégyenítő bátorsággal s akaraterővel virrasztott ágya mellett, letörölve a homlokán gyöngyöző verítéket, lecsittitva rettenetes fájdalomát s legyőzve a minden élők urát: a halált.

Elgondolta, hogy milyen nyomorult és alacsony az ő lelke nejeéhez képest. Ő pénzért vette el nejét s az pénzénél is nagyobb szerelmet adott neki. A nő bizonyára tudja ezt, hiszen a szív sok mindent megsug. S mégis életét koczkáztatva örködött mellette s mégis szereti őt, talán még jobban, mint ennek előtte. S ő még csak szerelmet sem tud adni, ennek az angyali léleknek. Pedig végtelen hálát érez iránta, de micsoda a világ minden halája is egy gyűszűnyi szerelem mellett.

Törként hat át lelkén a vád, minek is vette feleségül, ha nem szerette? Hiszen lehet, hogy senki más nem vette volna el; de hát nem jobb-e egy szívnek örökké epedni, mint egyszer csalódnai?

Ez a don Juan könnyeket érez most szemében s gyermekkori imájának egy részletét önkéntelenül, szinte öntudatlanul mormogja magában:

Peccavi Pater omnipotens. Miserere!

Mea culpa, mea culpa!

Kubowich Géza.

A Tompa szobor leleplezésének története.

»Emlékezzenk régiekre!«

A jámbor igricz eme szavai önkéntelenül megcsendülnek lelkemben. Nem tudom hogyan jutottam hozzá, nem tudom hogyan jutott eszembe — szeretnék tőle megszabadulni s nem tudok. Szeretném elhítenni magammal, hogy az a kor, mely Tompának szülőanyja volt, nem is olyan régi, de bármint tiltakozom is, újra visszatérnek az ódon igék:

»Emlékezzenk régiekre!«

Gondolkozzunk csak! A költő halála óta 28 rövid esztendő röppent el az örök Idő kifogyhatatlan s megtölthetetlen medrébe, mégis-mégis régen volt az, nagyon régen! A negyvenes évek, melyekben először tünt fel a másik két halhatatlan mellett, mint örök idők elhomályosíthatatlan csillaga, régen voltak, nagyon régen!

Mennyit haladtunk azóta külsőleg s mennyit sülyedtünk azóta belsőleg úgy a politika, mint az irodalom terén! Anyagi jólétünk, hadi, ipari, kereskedelmi állapotunk mily hatalmas léptekkel haladt előre s közjogi függetlenségünk, önállóságunk mily sok nehéz sebet viselt el azóta! Mily nagy lépéseket teszünk az irodalomban a verselési ügyesség, a külső hatás terén s mily nagyot estünk a belső tartalom s kompozíció mezején.

Széchenyi, Kossuth, Deák — Tompa, Petőfi, Arany hol vagytok? Folytonosan hangoztatjuk, hogy bar testetek meghalt: szellemetek köztünk van — de én mégsem látok itt titeket! Folytonosan ígérjük, hogy mi is a ti szellemetekben fogunk munkálkodni szeretett hazánk javára, de én mindig csak az ígéreteket hallom, de én nem látom a megvalósítást!

De hagyjuk el a szívet tépő vádakat, különösen ebben az évben, mikor belemerülünk nemzetünk ezer éves multjának amugy is szomorú, bár dicső s lelket felemelő szemléletébe, a mikor kezdjük feltalálni a jobb utat, melyen a jövőben haladnunk kell. Ez a kor — a fin du siècle kora olyan mint egy bon vivant, kinek ugyan nem kenyere a gondolkodás és megfontolás, de a kinek lelkét még sem tompította el az élvezet annyira, hogy néha-néha kis időre bele ne mélyedjen gyermek s ifju kora emlékeinek rózsákkal de még több tövissel telt erdejébe. Jobb útra tér tehát a nemzet, mert sok nagy fiának szobrot emel s a nagyok tisztelete és bámulata már maga is biztosítéka szebb idők hajnalának. Bár egy Rákócziról, egy Bémről stb. nagyuri közönnyel hallgatunk, mégis soknak megadjuk a kegyeletet.

A sárospataki akadémiai „Magyar Irodalmi Önképző Társulat”, melyről bizonyára sokan nem tudják: mily sokat köszönhet neki a magyar irodalom — szintén kivette a maga részét az ezred-

évi ünnepekből, szobrot emelt egy nagynak, egy nemesnek, egy dicsőnek.

Mit csodálkoztok?

A magyar ifjuság minden időben nemes és lelkes, hazafias és irodalompartoló volt. Nem volt oly kor a mi nemzetünk történetében, melynek ifjusága nagyot ne cselekedett volna. Hát még a pataki ifjuság? Te beszélj róla örök Klió!

Tehát »beteljesedett!«

De nem a golgotai mártírhálal, hanem az a magasztos tény, hogy a sárospataki főiskola gyönyörű kertjében ott díszleg Tompa Mihály művészi mellszobra, mely most még legelső az országban. Tehát megelőztük vele az országot, elsők voltunk, kik a nagy költő emlékének áldoztunk!

Mosolyogtok nagy urak, nagy testületek? Mert hát igaz biz az! egyszerű mellszobor az egész; egyszerű és szerény.

Csak mosolyogjatok! Nagyobbak vagyunk nálatok!

Nem az eredmény a fődolog ilyen dolgokban, hanem a kegyelet, az akarat, a hazafiaság, a hála, a tisztelet! Ez pedig meg volt bennünk, meg volt épen oly nagy mértékben, mint akárki masban. Nem sütjük le szemünket, nincs miért szégyenkezünk. Büszkéek vagyunk! A nemes büszkeség nem nevelés, hanem magasztos.

Tehát »beteljesedett!«

A főiskolai fűvész-kertben lehullott a lepel a Holló Barnabás művészkezeitől alkotott Tompa-szoborról. Ott áll a virágok közepette, melyeknek illata hálásan veszi körül a szobrot, mely képmása a nagynak, ki a virágokat a halhatatlanság koszorújával övezte a virágoknál is szebb virág-regéivel.

Az ünnepély 1896 okt. 4-én délután $\frac{1}{2}$ 5 körül kezdődött. A szobrot koszorúk ékesítették, miket Nagy Boriska és Szeréna, Szívós Irén, Vas Gizella, Szinyei Mariska és Boriska, Radácsi Margit, Maklári nővérek és Zsoldos nővérek kötöttek s mikért ez uton is kifejezzük a M. I. Ö. T. hálás köszönetét.

Az énekkar kezdte meg az ünnepély tárgysozozatát Kölcsey »Hymnusz«-ával, mely nagy hatást tett a nagy számban összegyűlt helybeli és vidéki közönségre.

Majd Dr. Tüdös István a társulat ez idei tanár-elnöke mondta, magasan szárnyaló, költői hévvel megalkotott alkalmi beszédét, melyben Tompa költészetét minden oldaláról megvilágítja s a költőt, mint embert is rajzolja. Kifejti népregéi csodálatosan nagy hatásának okait, népdalai páratlan népszerűségének titkait, virágregéinek plasztikusan kidomborított jellemvonásait, hazafias költeményeinek becsét és jelentőségét. »Olajágá«-nak kedvességét, végtelen báját, humoros és szatirikus munkáinak fontosságát s végtére halotti beszédeinek helyét a magyar egyházirodalomban.

A beszéd nem mindennapi hatást tett a figyelmes és az irodalom iránt érdeklődő közönségre, s az öreg Lévy József, ki egyike volt Tompa legjobb barátjainak nem egyszer bólingatott »igen«-t a beszéd egyes részleteinél s egyizben mintha könyeket is láttunk volna a multa vissza-emlékező, jó öreg költő melankólikus, kékes színű, jószágos szemeiben.

A mint a beszéd végső szavai elhangzottak, s a meg-megujuló »éljen«-ek megszüntek: az énekkar rázendítette a »Dalünnepen« cz. költeményt, mely a legszebb összhangban állott az ünnepély méltóságával.

Ezután a M. T. Akadémia és Kisfaludy-társaság képviselője: Lévy József tartott beszédet. Előadta Tompa azon működését, melyet ama két irodalmi társaságban fejtett ki.

A Kisfaludy társaság mindjárt »Népregéi és Versei« megjelenésekor 1847-ben vette fel tagjai közé s a költő »A Vámosujfalusi jegyző« cz. költeményével foglalta el székét. Ezen kívül részint a kétségbeejtő hazafiai fájdalomnak általános elterjedt zsibbasztó hatása miatt, részint gyengélkedéseinek okából több tevékenységet a társaság kebelében ki nem fejtett.

A M. Tud. Akadémia a szomorú időkben való tíz évi szünetelése utáni első ülésen 1858-ban választá meg tagjául. A költő mindjárt a következő évben meghálalta a megtiszteltetést, a menyinyiben örökbecsű »Kazinczy ódája«-val pályadíjat nyert. Székfoglalója (Utolsó versei) melyet 1868-ban olvastatott fel, egyúttal hattyudala is volt, de mégis nagyobb hatást ért el vele, mint sok más költő egész életének munkálkodásával. Az akadémia nem is maradt háládatlan érette, egyhangulag kitüntette a költőt a 200 aranyos nagy jutalommal.

Végül Tompa költészetének méltatására tért át. Egy költő sem volt oly igaz barátja és ismerője a szent természetnek, mint ő. Senki nem ösmerte úgy sem előtte, sem utána annak titkait, mint ő. Egy költő sem volt oly édes szavu vigasztalója a zsarnokuralomtól meggyalázott nemzetnek — senki sem tudta a vigasztalás édesbús húrjait pengetni s annak jóleső, felemelő, biztató dallamát a szívekbe csepegtetni, mint ő. Nem is veszhel el az ismeretlenség ködös homályába soha-soha. Teremjenek nagy hősök, nagy tudósok, nagy költők ezer számra, nemes versenyökben emelkedjenek bár a milliárd csillagok fénysugarába, ő változatlan, örök fénynyel fog ragyogni a legnagyobbak közt, hogy felemelje a kicsinyeket, vigasztalja a szenvedőket, hitet leheljen a tévelygő lelkebe s tanítson mindnyájunkat szeretni a hazát.

A tapsok szakadatlan sora jutalmazta az öreg költőt költői szellemü beszédjéért, melylyel mint az M. Tud. Akadémia s a Kisfaludy társaság képviselője, de egyúttal, mint Tompa egykori kedves barátja is lerótta a kegyelet adóját a halhatatlannak.

Most Lehóczky Béla III. é. jh. szavalta László Andor IV. é. jh.-nak alkalmi ódáját, melyet a közönség igen kedvezően fogadott, minek tanuja az a körülmény is, hogy látni kívánta a szerzőt.

Majd az énekkar adta elő Tompának két népdalát a »Télen nyáron pusztán az én lakásom« és a »Virágos Kenderem« címűeket s ekkor mintegy magunk felett éreztük a költő szellemét, kinek szobrot állítottunk.

Ezután Dr. Finkey Ferencz a társulat tavalyi tanárelnöke adta elő a szobor létrejöttének történetét.

A szobor eszméjét először S. Szabó József jelenlegi debreczeni főiskolai tanár s Radácsi György ez idei sárospataki főiskolai közigazgató pendítette meg. Ok, majd később Dr. Bartha Béla jelenlegi debreczeni jogtanár s végül maga a szónok (a mit természetesen szerényen elhallgatott) voltak a szobor létrehozatalának lelkes harcosai. A társulatnak 1883-tól kezdve 1896-ig, részint felolvasó-estélyek, multságok, műkedvelői előadások rendezése útján, részint országos gyűjtés megindításával sikerült a szükséges összeget létrehozni s Holló Barnabás szobrászszal az emléket elkészíttetnie, mely ma már fennáll a M. I. Ö. T. örök dicsőségére.

Végül egyúttal a Petőfi Társaság üdvözlét fejezte ki Szana Tamás nevében, kit a Petőfi-Társaság bízott meg ennek átadásával, de ez — ismeretlen okok miatt — nem volt lehetséges.

A zajos tetszéssel fogadott beszéd után Piskóty Ferencz I. jh. szavalta el Szuhay Benedeknek a társulat egykori tagjának e célra irt szép alkalmi ódáját. A szavalat nagy hatást ért el s a közönség szerzőt látni kívánta.

Most Nagy Béla alelnök tartotta meg záróbeszédét. Örömmel gondol arra, hogy társulatunk mily sok nagy embert adott az irodalomnak. Fogadást tesz társai nevében, hogy ha mi hátra is maradunk a főiskola egykoru nagynevű tagjaitól — egy Kazinczytól, egy Szemerétől, egy Tompától, egy Kossuthtól — lelkesedésünk, törekvésünk, hazaszeretetünk nem fog minket hátrább helyezni. Legyenek a mai pataki diákok is oly nemesek, mint a régiek, ez az óhajta. S evvel a szobrot a közigazgatónak adta át.

Radácsi György közigazgató a szobrot azon büszkeséggel veszi át, mely keblét eltölti, ha növendékeinek hazaszeretetére s az irodalom iránti lelkesedésére gondol. Igéri, hogy a főiskola mindent meg fog tenni a szobor gondozására, a tanárok meg azon lesznek, hogy növendékeik a Tompa által kijelölt úton haladjanak tovább. Egyúttal küszönetet mond a nagyszámú közönség megjelenéséért.

Ezután a »Szózat« isteni hangjai rezdültek meg a légben s úgy éreztük, hogy mikor nagynevű »főiskolatársunk«-nak emléket állítottunk: egyúttal magunknak is szobrot emeltünk.

Ifjusági egyletek.

— **A nagy. irod. önk. társulat** szept. 23-án tartotta alakuló gyűlését, a melyen a tanárelnöki székre dr. *Tüdős István* theol. tanár hivatott meg. A tisztviselőket mind egyhangulag választották. Alelnök *Nagy Béla* III. th; titkár *László Andor* IV. jh; ójegyző *Kubowich Géza* II jh; pénztárnok *Hodossy Lajos* III. th; ellenőr *Bakoss Elek* II. jh. aljegyző *Piskóty Ferencz* I. jh lett. Az egylet a következő pályakérdéseket tüzte ki: 1. Víg elbeszélés, (a felolvasó estélyre) díja 12 frt. bead. határidő nov. 7. — 2. Kisebb költemény. Díja a *Bálint Dezső* úr adományából 1 drb. arany. bead. határidő nov. 14. — 3. Műfordítás (tárgya még nincs meghatározva) díja 12 frt. bead. határidő decz. 5. — 4. Beszély díja a *Profét-alapból* 12 frt. beadasi határidő jan. 9. — 5. Könnyed essay (tárgya az irodalom köréből veendő) díja a *Trstyánszky Károly* s.-pataki gyógyszerész úr ajándékából 2 arany; beadás napja febr. 13. — 6. Ballada díja 12 frt. beadandó febr. 27. — 7. Madách »Ember tragediájá«-nak aesthetikai méltatása, díja 25 frt. — 8. Az ötvenes évek lirája. díja 25 frt. A két utóbbi pályakérdésnek lejáratni napja május 15. Ezen kívül még az év folyamán a titkári hivatalhoz beérkezett legjobb verses és prózás munkák 5—5 frrtal jutalmaztatnak. Felolvasó estélyeket az idén is tart a társulat. Az első november végén vagy deczember elején lesz.

— **Az énekkar** ez évi elnöke *Gönczy Gábor* IV. th. lett. Főprecentor *Pásztor Sámuel* énektanár maradt. Alprecentor *Piskóty Ferencz* I. jh., Protokántorok *Mester Dezső* III. jh. (Tenor I.), *Gecse Lajos* IV. hh. (Tenor II.), *Erős Károly* IV. hh. (Bass I.), *Hodossy Lajos* III. hh. (Bass II.).

— **Ifjusági egylet.** Élén minden évben a főiskolai szénior áll s ebből folyólag az idén *Putnokny Pál* szénior fogja vinni az elnöki teendőket. Jegyző *Seress Barna*, pénztárnok *Nagy Béla*.

— **Az akad. ifj. olvasó-egylet** szept. 24-én alakult meg. Ifjusági elnök *Harsányi István* IV. é. th., könyvtárnokká *László Andor* IV. é. jh., jegyzővé *Hodossy Lajos* III. é. th., pénztárnokká *Zsoldos Benő* I. é. jh., ellenőrré *Antalfy László* II. é. th. választottak meg. A később tartott tanárelnök-választó gyűlésen ismét egyhangulag nagytt. *Radácsi György*, akad. igazgatót kérték fel a tanár-elnöki szék elfoglalására. Ő ismeri tanáraink közül a legjobban ezen új egyletnek, mely a régi könyvtár-olvasó- és sakk-egyletek egyesítéséből alakult állapotát, sőt épen neki van legnagyobb része az egyesítésében, benne összpontosult most is a tagok bizalma s ő bizonyára ez éven is sok oldalú elfoglaltsága daczára is a legnagyobb odaadással fogja vezetni ez egyesület ügyeit. Az alakuló gyűlésen megválasztott bizottság elhatározta, hogy új könyvtári leltárt fog készíttetni, minthogy a régi már csaknem használhatatlan.

— **A jogász-egylet** alakuló gyűlését a jogi kar

jelenlegi dékánja *dr. Finkey* Ferencz nyitotta meg lelkes beszédével s felkérte a tagokat, hogy a tisztikart alakítsák meg; s ezután megválasztattak: elnökké *Osvald* Jenő IV. é. jh., alelnökké *Seress* Barna IV. é. jh., könyvtárnokká *Porkoláb* Eerencz IV. jh., pénztárnokká *Hubay* Béla III. jh., jegyzővé *Piskóty* Ferencz I. é. jh. Az. u. n. ismerkedési estélyt — mint halljuk — szombaton tartják meg.

— **A theol. segélyegylet** okt. 1-én alakult, tisztikara a következő: Elnök *Nagy* Béla III. th. alelnök ellenőr *Hodossy* Lajos III. th; pénztárnok *Telegdy* Bertalan III. th. jegyző *Kovács* István III. th., könyvtárnok *Gecse* Lajos IV. th. Az egylet minthogy eddigelé még rendes alapszabályai nem voltak s így az ügyek vezetése nagy nehézségekbe ütközött, elhatározta, hogy ez évben *alapszabályokat* fog készíttetni.

— **A gyorsiró egylet** is megalakult okt. 3-án. Elnök lett *Oláh* Miklós III. jh. alelnök *Trócsányi* László VIII. gimn. jegyző *Baráth* Ádám VII. gymn.

— **A zene-egylet** tanárelnökké *dr. Meczner* Sándor jogtanárt kérte fel; elnök továbbra is *Lábos* István II. jh. maradt; jegyzővé egyhangulag *Bay* Bertalan II. joghallgatót tették.

A torna egylet alakuló gyűlését szept. 27-án tartotta. Elnök *Lipcey* Attila IV. jh. Alelnök *Hubay* Béla III. jh. Előtornászok: *Piskóty* Ferencz *Horváth* Dezső és *Tariska* Dezső. Jegyző *Liszkay* Béla.

— **Tűzoltó-egylet.** Parancsnok *Seress* Barna IV. jh. segédtsizt *Porkoláb* Ferencz IV. jh. szertárnok. *Lábos* István III. jh. szivattyus parancsnok *Páhy* Ignác IV. jh. mászó parancsnok *Tariska* Dezső II. th. rendőrparancsnok *Liszkay* Béla II. jh. csővezető *Zsóry* Lajos II. jh.

— **A gymn. Erdélyi-önképző kör** elnökévé *Kovácsy* Sándor gymn. tanár választatott meg. Alelnök *Trócsányi* László VIII. Titkar *Nagy* Károly VIII. jegyző *Szánthó* Gyula VII. aljegyző *Boros* Lajos VII. pénztárnok *Vitányi* Miklós VII. oszt. tanulók. A kör könyvtárának vezetését *Csorba* Sándor VIII. oszt. tanulóra bízta.

Előfizetési felhívás!

E lap a pataki ifjúság organuma. Képviseleti érdekeit; előadja a mozgalmakat, melyek iskolánk körében lefolytak; rokonszenvet igyekszik kelteni az ifjúság iránt a

pataki illetve a vidéki közönségnél; de legfőbb hivatása az, hogy alkalmat adjon arra, hogy a kik tanulmányaik mellett az irodalom terén is szándékoznak működni, azok e hasábokon próbálják ki tehetségüket s ha munkásságukkal elismerést vívtak ki, ha buzdítást tapasztaltak az olvasók részéről, ne hagyják pihenni a tollat, hanem előbb-előbb haladva, kinn az életben a magyar irodalomnak barátai, esetleg vezérei lehessenek.

S most, midőn az Irod. Önk. Társulat a mi kezünkbe adta a „Közlöny“ jelen évi szerkesztését, felkérjük mindazokat, kiknek címére ez első számot megküldtük, hogy méltányolják fentebb jelzett nemes törekvésünket s ez fog leginkább ösztönzésül szolgálni az ifjúság komolyabban gondolkozó részének a munkásságra.

De a midőn kikérjük szellemi támogatásukat, egyszersmind szeretnők, ha anyagiilag is biztosítanak a lap fennállását. Mostanában az volt a baj, hogy az „Ifjúsági Közlöny“-nek sokkalta több *olvasója* volt, mint *előfizetője* s most azt óhajtanánk, hogy „legyen úgy, mint régen volt“, — mint a lap első éveiben, t. i. hogy az előfizetési pénzek fedezzék a nyomdai kiadásokat, sőt hozzanak Társulatunknak jövedelmet is.

Ezért mégegyszer teljes bizalommal fordulunk olvasóinkhoz: *Küldjék be lehetőleg karácsonyig az előfizetést, vagy ha talán lapunkat megrendelni nem akarnák, sziveskedjenek e számot postafordultával visszaküldeni.*

A szerkesztők.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „SÁROSPATAKI IRODALMI ÖNKÉPZŐ TÁRSULAT.”

Előfizetési árak:

Egész évre 4 korona.
Fél évre 2 „

Megjelen minden hó 15-én.

Felelős szerkesztő:

LÁSZLÓ ANDOR.

Társszerkesztők:

NAGY BÉLA, KUBOWICH GÉZA.

Az előfizetési díjak *Hodossy Lajosnak*, mint az önk. kör pénztárosának címére, a reklamációk pedig a főiskolai nyomda címére küldendők.

TARTALOM: „Orbán József.” Zs. — „Gyerek.” Nagy Béla. — „Szent Péter útja.” Kubowich Géza. — „Kazinczy gyermekkor.” László Andor. — „Itthon vagyok.” n. b. — „Különfélék.” — Szerkesztői üzenetek.

ORBÁN JÓZSEF

(1818—1896.)

... Megsírattuk, eltemettük

Azt mondják, hogy a fájdalmas érzésekkel telt szív meg szokott könnyebbülni, valahányszor résztvevő könyeket ejtünk, s hogy a mikor a könyeknek forrása apadni kezd és forró sóhaj tör elő keblünkéből: szünni kezdenek keserveink, mind némábbakká lesznek panaszra nyiló ajkaink. . . .

De a mi érező szívünk most oly nehezen tud megkönnyebbülni; könyeinknek a nagy veszteség miatt oly igen megáradt forrása csak lassan apad. Azt a nemes lelket, a kit most meggyászolunk, olyan igazán szerettük, hogy ifjú lelkünk, mely iránta a legőszintébb tisztelettel volt megtelve, most szomorú, vigasztalan. . . .

Ki ne találná ki azonnal, hogy ezt a kiváló, hazájának és iskolájának szent ügyeit odaadó ragaszkodással szolgáló férfit, kinek tisztességes alakja még csak egy pár évvel ezelőtt is oly fiatalos lelkesedéstől áthatottan jelent meg

mi közöttünk, miért sajnáljuk, miért gyászoljuk ilyen nagyon? . . .

A mindenek fölött parancsoló Úr magához szólította a mi szeretett főiskolánknak egyik feledhetetlen erősségét, a ki áldó munkásságával hosszúnak tetsző, de valójában nagy hirtelenséggel elröppent ideig boldogította tanítézetünket. Elszállott mi tőlünk örökre egy áldott jó lélek, kinek tisztességes kort ért élete mindvégig napfényt, gyümölcsötmelegét árasztott törekvéseinkre, s a ki nekünk, a sárospataki ifjuságnak, utolsó lehellelőig igaz jóakaró barátunk volt . . .

*

A költő bánatos szavai teljesen ráillenek Orbán Józsefekre . . . Őszszel született, a lombok hervadásának szomorú időszakában; őszszel hagyott itt bennünket vigasz nélkül, fájdalomtól zaklatott szívünkkel: őszszel borult reá a szemfedél . . .

Egész élete nagy kinyitott könyv volt, melynek lapjairól szigorú becsületesség, komoly

munk: szeretet voltak leolvashatók. Minél tovább időzünk e könyv egyes részeinél, melyeknek tartalmát maga is oly valóban mesterien tárta elénk az ő 40 éves tanári működésének örömünnepe alkalmával megjelent önéletrajzában; annál nagyobb mértékben fokozódik a mi őszinte mély tiszteletünk iránta, és most, a mikor éltető szellemének utolsó lobbanásával a könyvnek végső lapja is lezárult, sokszorosan megnagyobbodnak fájó érzéseink is az Orbán József elhunytja miatt. . . .

Negyvenhárom hosszú esztendőn keresztül lobogtatta lelkesen a tudományok ékesen világító fáklyáját az ifjúság előtt; 43 évig oktatta a tanári katedráról az őt nagyrabecsülő tanuló ifjakat mindarra, a mi szép, a mi jó és igaz. Hosszu tanári pályájának ezerfele hányattatásai nem voltak képesek csökkenteni az ő lankadást nem ismerő munkakedvét, sőt minél több teher nehezedett az ő sok irányban megpróbált vállaira: csak annál inkább erősödött kitartása, növekedett lelkesedése. *Palma sub pondere crescit* . . .

Az Orbán József élete gazdag volt érdemekben, gazdag volt tapasztalatokban. . . Hiszen a míg csak élt: nemes szíve egy kicsinyke percig sem szűnt meg hazájáért s az általa annyira bálványozott főiskolánk előhaladásáért dobogni. Ragyogó szemekkel, átszellemlült arccal hirdette ott fent a katedrán az egyetemes és hazai történelem dicsőséges tanúságait, s ültette át figyelmes hallgatóságának fogékony lelkébe a helyes jogérzületet, magyar hazánk intézményei iránti olthatatlan szeretetet. . . .

De az élete bővelkedett tapasztalatokban is. . . Tanári pályájának kezdete azokba a zavaros hányatott időkbe nyulik vissza, a mikor még a magyar közoktatásnak le voltak vágdosva repülni vágyó szárnyai, szoros korlátok közé volt szorítva a tudományok megszentelő igéinek szabad hirdetése. Aztán átélte ő, mint tanár, azokat az időket is, melyekben a magyar tanügy tekintetében is a szép reményekre mind jobban jogosító fénysugarak kezdtek jelentkezni

a látóhatáron s mintegy a szemei előtt látta végbemenni közoktatásügyünk legújabb korszakának teljes kifejlődését.

Nem késlekedett ő sohasem, a mikor a szellem fegyverével kellett valami igaz ügy védelmére síkra szállani. Kezébe fogta az ő, mesterére valló tollát s kifejezést adott véleményének; latba vetette kiváló ítélő-képességét s a mikor hozzászólt egy-egy fontosabb kérdéshez, mindannyiszor szaporította a leveleket érdemeinek babér koszorúján. . . .

A mi barátunknak, a sárospataki ifjúság jó akaró barátjának neveztem őt előbb. Nos, Orbán József az volt a szó legnemesebb értelmében véve. Az ő szemében nem volt feszes, merev kapocs tanár és tanítvány között; a hogyan ő nemesen dobogó keblére ölelt bennünket, úgy csak egy szerető jó apa tehet édes gyermekeivel szemben. Jóindulatú atyai intéseivel, szíve tanácsaival boldogította azon ifjakat, a kik bizalommal hozzája fordultak, s azoknak, a kiknek lelkében jóra irányuló törekvést, nemes érzelmeket látott nyilvánulni: legbuzgóbb lelkesítője, bátorítója volt. . . .

Ezért fáj oly nagyon minekünk különösen, hogy immár nem láthatjuk többé jóságos arcát, nem gyönyörködhetünk a nekünk oly végtelenül örömet okozó beszédében. . . .

Főiskolánk akadémiájának 1863—1891 végéig volt rendes tanára, s legutóbb az egyetemes európai jogtörténetet s a magyar alkotmány és jogtörténetet adta elő avval a mély tudással, igaz lelkesedéssel és felülmúlhatlan tárgyszeretettel, a mely csak kiválasztottak tulajdona. Őt évvel ezelőtt aztán, az évek sulya alatt roskadozva, az általa teljes mértékben kiérdemelt nyugodalmat kívánva, mindnyájunk őszinte sajnálatára végleg vissza vonult a tanári pályától, hogy életének hátralevő részét szeretett családjá körében, csöndes boldogságban tölthesse el. . . .

És most végkép itt hagyott bennünket. Nemes lelke elszállt amaz égi, boldogabb hazába. . .

. . . Megsirattuk, eltemettük . . .

Elfáradott, de immár teljesen megpihent jó tanárunk ott nyugszik a szép magyar alföld áldott földjében . . . Oda szólnak áldó sohajaink, — oda küldjük buzgó fohászainkat . . .

. . . Őszszel született, a lombok hervadásának időszakában; őszszel borult reá a szem fedél, s mi magunkra maradtunk vigasz nélkül, fájdalomtól zaklatott szívünkkel! . . .

Áldva legyen emlékezete örökre !! . . .

Zs.

Gyerek.

Tulajdonképen nem is egy, hanem két gyerekről van szó ebben a históriában. Rövid az egész. Még él mind a kettő, hanem a mesének már vége van. A mi ezután jön, azt már jószívű ember csak elsohajtja, de le nem írja.

* * *

A nyáron a felső Tisza vidékén, egy kis faluban időztem vagy két hétig, egy távolabbi rokonom házában. Soha nem voltam még arra felé, semmi ismeretemen nem volt; így az idő nagy részét olvasgatással töltöttem el.

Egy délután nagy hangon szólt be hozzám a bácsi.

— Bújj ki már öcsém, hagyd ott azt a ménkü sok könyvet! Lépj át velem Füzesdre, szép asszonyhoz viszek.

Szívesen előállottam, már csak a séta kedvéért is.

Füzesd egy órányira van Lápeshoz, a hol bátyámék laknak. A mint a gyeves mezei úton mendegeltünk, csakhamar elkezdtem a kérdezősködést.

— Bátyám! Csakugyan olyan szép az az asszony?

— Oszt milyen az az *olyan* szép?

— Hát hogy ilyen jámbor embernek, mint én, érdemes e pusztán ő érte Füzesdre menni?

— Meghiszem azt! Elvette az már nálánál jámborabb diáknak is az esztét.

— Biztosíthatom bácsi, hogy az én eszem nem olyan könnyen mozgósítható.

— Nem is azért mondom. Hanem az a másik még most is sir utána, azt mondják. Mióta az esküvő meg volt, nem is jött haza vakációzni. De igaz, tán ismered is: Fodor Pali.

— Hogyne! — feleltem meglepetten — együtt tettük le az érettségét. Jó barátom volt. Most jut eszembe, hogy ezen a tájon lakott valahol.

— Igen, amott kelet felé, a füzes közt látszik a falujának, Meggyesnek a tornya; ott lakik a nagyapja.

— Igaz, igaz, őt a nagyapja nevelte. Sokat beszélte szegény, hogy a szülei korán elhaltak, valahol túl a Dunán.

— Úgy van, Győr megyéből költözött ide az öreg Fodor bátyó, valami 12 évvel ezelőtt, egy vén asszony cseléddel és 8 esztendő kis unokájával. Valaha gazdag ember volt; vénségére elszegényedett s ekkor a régi jó emberei által kinevezettette magát a felsőtiszai ármentesítő-társulathoz Meggyesre, vízmérőnek. Azóta itt él, csendesesen: a legfőbb mulatsága abból áll, hogy naponként órák hosszáig elcsolnakázik a Tiszán le s fel halászatva; nem is hívják másképp a falusiak, mint vén ladikosnak. Olyan jó ember szegény; gyakran elbeszélgeti előttem a szerencsétlenségeit. Sokat szenvedett az istenadta. Öreg napjaira már csak lett volna egy kis nyugodalma, most meg az unokáján búsul, hogy mi lesz belőle?

— De hol van most az a Pali? Két év óta semmit sem tudok róla.

— Pesten volt jogász, de az eset óta — már több esztendőjénél — egy sort se ír a nagyapjának. Valószínűleg fent van most is a fővárosban, szegény tán el is züllött már azóta.

— No, azt nem teszem fel róla. Sokkal komolyabb fiú volt. Nem volt ép első tanuló, de jó tehetségű s elég ambiciozus.

— Hisz volt ő benne törekvés, tudom, ismertem. A nagyapja elbeszélte, hogy az volt a célja, hogy mielőbb jó állást kerít és elveszi Dánó Juliskát.

— Azt a szép menyecskét?

— Igen, ez a Kócsyné leányneve.

— Lám, lám, erről soha se szólt előttem Pali, pedig elég bizalmas viszonyban voltunk egymással.

— Nem kötik ám az ilyet más orrára az emberek, még ha jó barátok is.

— De hogy kezdődött a dolog? Én nem nagy szeladonnak ismertem azt a fiút; hogy jutott közel ahhoz a kis lányhoz?

— Nagyon könnyen, hiszen szomszédok voltak.

— Ájnye, akár csak a mesében szokás!

— Valóságos mesebeli szerelmes volt az a két gyerek csakugyan, a hogy a vén Fodor elmondta nekem. — Azt a Pali olyan zárkózott természetű volt egy kissé, — hiszen tudod, ha ismerted — olyan volt már gyermekkorában is. Persze, nem volt édes anyja, ki előtt nyílt volna meg a szíve? Az öreg dadáját meg nem nagyon szerette, hogy értelemre kezdett kapni és busult az anyja után. Dánóné, a Juliska anyja, el-elvitte aztán magokhoz, hogy vigasztalódjék meg a gyerekek közt. Juliska két évvel volt fiatalabb, mint ő s ez csalogatta át. Eleinte vonakodott, de aztán összeszokott a kis lánynyal, játszótársak lettek. És hogy felcseperedtek, akkor is mindig együtt voltak. Pali már kamaszdiák volt, mégis, ha hazajött Juliska mindég az ölébe ült. Mikor aztán kezdett nekik odabent tavaszodni, együtt szöttek ábrándképeket a jövődre, szöttek szöttek s egyszer, mikor Pali egy félévi távollét után vakációzni hazajött, Juliska már jegyese volt Kócsy Istvánnak.

— Hát hogy tehetett olyat az a lány! Tán a szülék erőltették?

— Látszik, hogy fiatal gyerek vagy, öcsém! A szüléknek kötelességök gondoskodni gyermekök jövőjéről. Dánó uram csaknem szegény ember, Kócsy pedig nagyon jól áll. Paliból meg mikor lesz még férfi? És a lányok is hamarabb tudnak komolyan gondolkozni az életről, mint az ifjú urak. De már itt is vagyunk a kertjök végén; mindjárt meglátod, milyen boldog a szép asszonyka.

Bátyám beszéde olyan kellemetlenül érinté lelke-
met. Haragudtam rá is, Kócsyra is, még inkább a szép asszonyra, a kit mindazon által nagyon kíváncsi voltam mielőbb látni.

Felértünk a tágas udvarra, melynek egyik sarkán jókora hely volt elkülönítve baromfiak tanyájának. Mindenféle sipogás, gágogás hangzott onnan felénk, melyet olykor túlharsogott valami csengő kaczagás kedves hangja. Oda mentünk, egész a magas kerítésig és száz meg száz szárnyas jószágától körülzibongva előttünk állt egy női alak.

Bátyám reám intett:

— Ez ő!

Jól szemügyre vettem. Arczczal állt felénk, de annyira el volt foglalva a környezetével, hogy minket észre se vett. Annál nyugodtabban néztem rá merően, hosszasan. Nagyon kedves jelenség volt. Két mosolygó arcza úgy kipirult, a mint fel-felkapdosta kosarát a ráugráló csirkék elől. A feje nem volt bekötte, gesztenyeszin haja egy ágba fonva leeresztve mozgott le s fel, a mint az apróságot étetve hajladozott. Az a kis kék karton ruha, könyökig feltűrt újjakkal, meg az a házi szövésű csíkos katricza olyan jól illett rá. És csak mozgott, jobbra-balra hajladozott, hol egy szép fehér kacsát, hol egy búbos csirkét csipkedett meg pajzánkodva s olyan jókat nevetett hozzá, hogy a szép kék szeméből a könye is kicsillant.

Hirtelenében minden egyebet elfelejtettem s magam is elkezdtem mosolyogni. Azután meg olyan formát gondoltam, hogy: „Szegény Fodor Pali, nem hiába...”

Végig se gondolhattam, mert e pillanatban észrevetv bennünket a kis gazdasszony s a nélkül, hogy a dolgát abbahagyta volna, felkiáltott.

— Jó napot Török bácsi!

Alig köszöntünk vissza, megint ő kezdte:

— Lám, hogy meglesik az embert! Hanem már most csak azért se hagyom félbe, nézzék végig a munkámat. Hát ha még tanulhatnak is tőlem valamit. Lássák, ezek a fiatal libák csupa kukoriczán élnek, a zabfélére rá se néznek, jobb is attól a húsup, az igaz. A kisebb csirkéket meg búza-ocsúval tartom jól; a nagyobbakból már csak vagy 70—80 darab van, ezeket is már régen kukoriczára fogtam.

És így magyarázgatva, végig járta velünk a kerítés mentét, ő belől, mi meg kívül. Mikor aztán mind a három kosara kiürült, akkor hirtelen ajtót nyitott és előttünk állt önelégült ábrázattal.

— Nézze csak húgom, — szolt a bácsi — gavaléért is hoztam!

— Épen jókor! mintha azt is kilesték volna, hogy az uram ne legyen itthon.

Most már kezet foghattunk, megmondtam a nevetem.

— Hát hol van Pista? kérdezte bátyám.

— Vadászni ment a tarlóra, vasárnapra egy kis nyulat akar puffantani. Megígértem neki, hogy este felé kimegyek elébe. Ugy-e, Török bácsi, elkisérnek.

— Nagyon szívesen! — ajánlkoztunk mind a ketten.

— Hanem még legalább egy óráig nem megyünk. Tessék addig a pipázóba lépni, hadd nézzek utána sietve egy kis falusi özsonnának.

Falun nem szokás ilyen esetben tiltakozni, most meg hiába való is lett volna.

Magunkra maradtunk a férfi-szalomban s szivarra gyújtottunk. Vagy egy negyedóráig nézegettük a falon a vadászfegyvereket, régi divatu tajtékpipákat. Én a könyvszekrénybe is bekacsintgattam. Egy pár regény, törvénykönyv, lexikon-kötet és egy csomó gazdasági munka volt benne. A házi asszony minden perczen be benézett hozzánk egy két szóra, hogy künn is, benn is eleget tessen a tisztének.

Asztalhoz ültünk. Itt már zavartalanul élvezhottam a szép asszony kedves jelenlétét. Csupa élet, csupa csengő kedv volt; én villam-áramot éreztem magam körül. Keveset szoltam, inkább hallgattam és néztem, várva az alkalmas pillanatot, hogy kérdezhessen valamit, a mi úgy furta az oldalamat.

Évés után még az udvaron és a kertben kerültünk egyet bátyámmal, mialatt a kis Kócsyné átöltözött s indultunk.

Séta közben az asszonyka mindég csevegett, hol egyikünkhöz, hol másikunkhoz intézett kérdést. Sokszor alig tudtam neki felelni, mert mindég azon járt az eszem: hogyan sikerülne annak a Fodor Palinak ezt a kedves démonát meginterjúvolni a felől a dolog felől?

Egy rövid óráig járkálhattunk a mezőben, víg csevegés közt és egyszer csak egy dülő úton a kukoricza mellől előbukkant egy hatalmas vadász-alak.

— Ott van! szolt a szép hölgy örömmel és úgy megryorsította lépteit, hogy alig bírtuk követni. Már messziről elkezdte a zsörtölődést:

— No, szép ember, jól kifárasztott! Miért indult ilyen későn? És most is üres kézzel jön. Tán elevezen akarta a nyulat megfogni?

A vadász csak mosolygott az évelődésre és szó nélkül csókolta meg a duzzogó szájacskát, a mint közelibe érkezett.

— Gyerünk vissza — szolt a férj, egy szép megtermett barna férfi, úgy 30—32 év körül, miután minket is szívesen üdvözölt — én is hadd kapjak a vendégségből, ne csak a feleségem!

— Sajnálom, öcsém — felelt bátyám — már fűszdre nem mehetünk, mert esteledni kezd. Hanem csapjunk fel egyenesen a Tisza-töltésre, onnan váljunk el.

A keskeny uton nem mehetünk négyen, én előre léptem az asszonykával. Bátyám Kócsy előtt mindjárt elkezdett valami fontos gazdasági kérdést pengetni, a melynek elintézése volt az átrándulásnak egyik

célja. A szép asszony, a mint a komoly tanácskozást észrevette, azt mondta:

— Hagyjuk el az öregeket, hadd beszéljék ki magokat.

Csakhamar előbb jártunk vagy 50 lépéssel, mint az utócsapat. Keresgéltem a szavakat, melyek utjáu a dologra térhessek. Szomszédom nem várta be, míg én szólok.

— Volt ön már ezen a vidéken?

— Soha — feleltem. Vágytam is már nagyon, részint a rokonaimért, részint a szép vidék miatt, melyet egy régi tanulóársam, Fodor Pali, sokat dicsért előttem.

Egyszerre a thémánál voltam. Figyelve vártam a hatást. A hölgy egy pillanatra megállott s fürkészve nézett arczomba. A tekintetéből ilyenforma gondolatot olvastam ki: Ez a fiu már tud valamit. Azután elmélázott egy kicsit. Bizonyosan azon fevenődött: szóljon e vagy se? Még egyszer rám nézett hosszasan s a szép szemeiből olyan kedves mosoly-féle ragyogott ki. És elkezdte a régi kedves, naiv modorban:

— Szegény fiu. Hát ismeri őt?

— Hogyne, igen jó barátom volt.

— Az volt nekem is, sőt . . .

Itt megint tétovázott. Nyugodt tekintetem felbátorította.

— Sőt olyan formán állt a dolog, hogy több is volt mint jó barátom. Tudja, olyan gyermek-ábránd féle. Igen, gyerekek voltunk mindaketten. Az a Pali még most is olyan nagy gyerek. Azóta, hogy férjhez mentem, feléje se jött ennek a vidéknek. Pedig istenem, mit tehettem egyebet? A leánynak sokkal jobban meg kell gondolnia az ilyen dolgot. Mert a fiúnak olyan jó dolga van, hogy mindenkor vigan foroghat a világban, ha titokban leköti is a szívét valakinek. Vagyis csak szavát adja, mert a szívbe ki láthat be? Aztán az érzések olyan könnyen változnak. A leánynak pedig ilyenkor nincs egyéb joga, mint remélni és várni, sokszor az ítéletnapig. Oh a férfiak, erősek, a tulságig hatalmasak, a lányoknak semmi biztosítékuk nincs.

— Ej, ej! Nagysád ennyire ellensége az ideálistusnak? Hát nem hisz az igaz érzés tartósságában? Hát a szív és férfiúi becsület nem elég biztosíték?

Jó, kérem, én is így beszéltem eleinte. De azután, hogy megmagyarázgatták valójában, hogy mi az az élet, nem érveltem tovább. És látja, úgy szeretem az uramat, hisz olyan derék, jó ember.

— Az igaz gondolám magamban, hogy szép férfi s bárkinek is veszedelmes vetélytársa volna. De nem ez volt a te bajod oka, Fodor Pali, hanem az, hogy az a kis lány nagyon okos volt. A hol már az okoskodás kezdődik, vége ott a szerelemnek!

Gondolatainkba merülve szótlanul mentünk egymás mellett s azon vettük észre magunkat, hogy utólérték az öregek. Épen feljutottunk a töltésre is. Szíves búcsúzás és újabb látogatás megígérése után ellenkező irányban indultunk hazafelé.

* * *

Azóta ki nem ment a fejemből annak a szegény fiúnak a dolga. A multkoriban, hogy a fővárosban jártam, felkerestem. Nagy nehezen akadtam reá valamelyik zugutczában, egy negyedik emeleti kis lyuk-szobában. Ugy megörült, mikor meglátott. Míg egyet-mást kérdezgetett, végig néztem tetőtől-talpig. Az alakja épen nem mutatott a szerelem züllöttjére, hanem az arca nagyon sápadt volt. Az aszta'la tele volt könyvvel, akkor kapta fel egyből a fejét, mikor beléptem. Mindjárt tisztában voltam a helyzettel. Ez a fiu a sok munkával öli magát.

— Te Pali — szóltam — neked bajod van. Ismerem az okát. A nyáron a vidéketeken jártam, voltam Füzesden is, megismerkedtem a kis Kócsynéval.

Erre a névre olyan keserűen mosolygott.

— És mit csinált a szép asszony, mikor nála voltál? Ugy-e, a sok száz baromfiát étette?

— Igen, feleltem csodálkozva s a szomorú helyzetben is önkéntelenül nevetve.

— Látod, hogy kitaláltam! Mindég ez volt a szívének a legfőbb vágya, mikor kis gyerek volt; az most is, nagy gyerek korában. Sokat elmondta előttem régen, hogy milyen lesz az ő boldogsága; hanem a sok baromfőről soha nem feledkezett meg. És mikor az első alkalom eljött arra, hogy módos falusi gazdasszony lehessen, futva-futott, pedig még csak 17 éves volt. De elment volna hamarabb is, ha lehetett volna. Ismerem a természetét. Ha egy szép játékszer kapott kicsi korában, a többit összetörte mind. Nagy korában, hogy megkaphassa a legkedvesebb játékszerét, elhajtotta engem, mint haszontalan szerszámot. Igen, játék annak az egész élet. Milyen ostoba a férfi, hogy annyit tesz, áldoz a nőért. Látod nékem minden érzésem, gondolatom abba az egy bolond érzésbe olvadt fel, ez aczélozta meg erőmet, hogy menjek fölfelé. És mi lett a vége? Kikaczagott! Jött egy gazdag ember, a ki hamarabb és jobban betölthette a szíve vágyát, hozzám ment, én rá meg azt mondta: oh, ez a fiú még gyerek!

Észrevettem, hogy hamar belefárad a beszédbe s könnyen köhög a hangosabb szó után. Csitítottam hát.

— Ne busulj pajtás, felejtad el!

— Ne mondd, hogy feledjek, hisz nem fáj nekem az emlékezés. De mit, nem emlékezés kell nekem! nem vagyok szentimentális gyerek, nem csüngök multamon fájó szívvvel. Nekem jövőre kell!

— Látod, Pali, ép a jövő érdekében, kiméld magad, ne tanulj annyit s ne légy olyan szenvedélyes!

— Nem, sietnem kell! Én meg akarom ragadni a jövőt hamar, mindjárt, hogy kárpótlást követeljek tőle a multért, a jelenért. Rohanva akarok feljutni magasra, hogy minél előbb lássa az a, az a . . .

Itt félbeszakítá a köhögés. Legalább nem illette rossz névvel azt a másikat, a kinek a szebbik nevét nem akarta kimondani. A mint köhögése, hörgése lecsillapult, így folytatta:

— Hadd lássa, hogy ki volt az a gyerek, a kit kinevetett. Oh, majd én nevetem le őt a magasból, hogy ölje el a sárga irigység, hahaha . . .

Kár volt kacagnia. Megint rájött a köhögés. Úgy fájt látnom, a mint a mosoly odafagyott betegesen piros ajakára. Az arcza megrándult s egy szempillantás alatt leolvastam róla a vergődő, magasra törésében gátolt lelkének kinját, melyet szinte örülten sarkal előre az elfásult szenvedély. És épen abban a pillanatban, mikor a képzeletben elért czélnak örülve mosolyog, valami kegyetlen végzet sötét árnyéka lebben meg előtte, a mely megsibbasztja kellemes érzéseit és egy szomorú gondolatot juttat eszébe . . . Abban az egy arckifejezésben meg volt az ifju ábrándos vágya, a férfi szenvedélye és az agg lemondása, melyek felett a mosoly mintha a sors gúnykaczajának jele lett volna.

Soká hörgött, míg szóhoz birt jutni. Lekönyökölt s olyan magát megadó arcczal mondta, vagy inkább sugta :

— Azután nem bánom, ha meghalok is . . .

Az a kis menyecske, ott a Tisza partján, ha e perczen látta volna, bizonyosan megsiratta volna.

Nagy Béla.

Szent Péter útja.

— Székely legenda. —

Szólt az Ur Péterhez: „Édes szolgám, menj le,
Nézz széjjel a földön: mi a világ rendje.
Igen jó a termés, hálásak-e? nézd meg!
Hangzik-e mindenütt dicsőítő ének?”

Lement hát szent Péter, betért egy korcsmába,
Telistele volt az istenigazába.
Kipirult emberek vad danája szilaj,
Hallik a káromló, elmebontó zsvaj.

Folyik a tágár szó, káromolják Istent.
Pedig hát a balgák tőle kaptak mindent.
Cseng zajjal a pohár, iszszak a hegy levét,
A melynek tüztől elméjük már setét.

Vissza ment szent Péter. — „Mit láttál hát fiam?
Nem sok jót — úgy látom — nem nézesz rám vigan.“
„Bizony Uramisten ellehetsz magadnak,
Csak ugy említenek, ha szitokra fakadnak.“

„Menj le no még egyszer, most semmi nem terem,
A föld minden helye egy-egy hullá verem.
Dögvészt küldtem rájok, édes szolgám, menj le,
Talán már helyesebb a világnak rendje?!“

A mikor végtére felszállott szent Péter,
Igy szólt az Uristen: „No fiam beszéld el,
Mit láttál a földön? Mulatnak-e mostan,
Mely'k világ jobb, mely volt, vagy pedig mely most van?”

„Soha nem láttam én olyan jámbor népet,
Hiszen az ő ajkuk szitokra sem téved!”

Oly lágyak, mint a vaj — egyéb szavok nincsen:
Nézd el a hibánkat, segíts Uramisten!”

Kubowich Géza.

Kazinczy gyermekkora.

I. Rész.

Régebben nagyobb gondot szoktak fordítani a nevelésre s a gyermeket öntudatosabban képezték későbbi életére, minek az volt a következménye, hogy az emberek komolyabb gondolkozásúak voltak s érettebb észszel bírtak, mint a mai korban s erkölcsük tisztább, szilárdabb volt, mint jelenleg.

Naivnak látszik talán ezen állításom, de összehasonlítva a mostani ifjakat kik körülöttem élnek, a régiekkel, kiknek gondolkozásmódját s tetteiket csak hallomás után s könyvekből ismerem, feltűnt nekem a köztük létező véghetetlen különbség s merem mondani, hogy e jelenséget komolyan megvizsgálva, fenti nézetem senki előtt nem fog elhibázottnak, legkevésbé pedig naivnak tetszeni.

S ezt a korunkban élő fiatalságra nézve elszomorító tapasztalatot én első sorban is az elhibázott nevelésnek tulajdonítom; mert a szülőknek most sokkal nehezebb a megélhetés, tőlük jóval többet kíván a rang és a modern élet, mint a régebbi időkben s ez okozza azt, hogy kevesebb gondot fordíthatnak gyermekeik nevelésére, mint a mennyit különben akarnának.

A gazdasági viszonyok változtával az élet is megnehezült. Más idők, más emberek.

Hogy mily nagy sulyt fektettek például a múlt században a gyermek kiképzésére, azt az akkoriban jeles szerepeket vitt egyének élettörténetéből láthatjuk. Igaz, hogy ekkor még a politikai okok miatt a közélet mezejére s az irodalmi pályára is csak előkelő vagy legalább is vagyonos nemes családok tagjai léphettek, a kiknek szellemi képzését a jó módban élő szülők könnyen megadhatták. De még a szegényebb köznemes is első kötelességének tartotta fiainak nevelését s erre mindent megtett tehetségeihez képest. Általában azt mondhatjuk, hogy e tekintetben azon elv után indultak, mit Rousseau így fejezett ki: »A mely ember az életben előforduló jót és rosszat legjobban eltudja bírni, az van a legjobban nevelve.«

Ez volt a nézete Kazinczy Józsefnek, Ferenczünk atyjának is, ki gyermekeinek nevelését úgy akarta vezetni, hogy azokat már otthon s az iskolában előkészítse az életre. Ha az alapok jól van letéve, az épület erős és maradandó lesz. Sok szerencsés körülmény működött közre abban, hogy Kazinczy íróvá legyen, de főképpen e nevelési módszer tette azt, hogy ő férfi korában a balsors ezer csapásai alatt is könnyen el tudta viselni

szenvédeit s börtönében önmagáról mondható ezt: »Virum fortem pati et gaudere cum dignitate oportet.« Ha annyi lelki erővel s kitartással nem lett volna felruházva Kazinczy, azt a sok keserűséget, miket átélt s a bántalmakat, melyeket az általa vívott nagy küzdelemben nyugodtan tűrt, bizonyára nem tudta volna elviselni. S ha ő az élet terheinek sulya alatt elbukik, mily kimondhatatlan kárt szenvedett volna e miatt a magyar irodalom. Ő nélküle nem lett volna nyelvújítási harcz. Ő nélküle irodalmunk virágzását képzelni sem lehet. Neve elválna az összeforrott művelődésünk fejlődésével.

* * *

Kazinczy egy oly régi református nemesi családnak volt sarjadéka, mely Bihar- Zemplén- és Abaujban szép birtokokkal rendelkezett. Elődei közül többen magasabb hivatalokat is viseltek s irányadó befolyással voltak a megyei életben.

Gondolható tehát, hogy az a család, melynek ily fiai voltak, igen szép helyet foglalt el az akkori társadalomban s nem tartozott a közönségesebbek sorába.

Benkő József, híres erdélyi történetíró ezt mondja egy Kazinczyhoz írott levelében e családról 1784-ben: »Tudom én, hogy azon a tájékon virágzik egy Kazinczy nevű úri familia és elhittem nemcsak a névből, hanem a levélnek nemes születést illatozó folyamatjából is, hogy az úr annak a vérnek részese. . . . Beszéli egy pataki diákból lett szomszéd pap is ennek a familiának erdemes voltát. Talán azért nem helytelenül címeztem az urat tekintetesnek.¹

Kazinczy József, Ferencz atyja, ki Abaujban, Alsó Regmeczen lakott, huszonhat éves korában vette nőül a bihari Bossányi Ferencz idősebb leányát Zsuzsánnát, kivel ő egy szintén Biharban élő rokona, Dráveczky László közbenjárásával ismerkedett meg. »Az ifjút vonzotta a leányhoz nemcsak ennek szépsége, hanem atyjának érdemei is, miket Pozsonyban és Pesten tisztelni tanult. A leány virító szép s a nagy művelésű ifjút hamar megkedvelé.²

1758 szept. 29-én keltek össze Ér-Semlyénben s ez után a férj alsó-regmeczi birtokára vitte menyasszonyát és így az öreg Bossányi háza, melynek a szép ifjú leány valódi lelke volt, elvesztette elevegenségét; mert Zsuzsánnát nagy gondnal nevelték szülői; anyjának mindenben segítője volt s a ház vezetése körüli terheit megosztotta vele. Így midőn férjhez ment s szüleitől elköltözött, hiányát megérezték az öregek.

Azonban egy év múlva ismét hazament, hogy az anyai gondos és segítő kezek mellett első gyermekének életet adjon. S itt szülte Semlyénben, 1759 okt. 27-én Kazinczy Ferenczet.

Az anya hihetőleg a tél elmúltával, midőn már

könnyebben lehetett megtenni nagyobb utakat is, gyermekével együtt visszament férje házába, Regmeczre; de a nagyszülők leányok helyébe kedves zálog gyanánt magoknak követelték a kis unokát, hogy napjaikat megédesítse s gügyögésével és gyermejeátkaival felfrissítse az öreg nemesi házat.¹

»A szülők akarata iránti tisztelet törvénytynyé tette az engedést²« s így midőn már a kis csemő az anyai ápolást nélkülözhetette, ismét Semlyénbe került és továbbra is nagyatyja házában maradt s ott nevelkedett.

Kazinczyról negyedfél éves koráig csak ennyit tudunk.

De mit is lehetne följegyezni a gyermekről. kinek életében nincs semmi nevezetes fordulat, ki egyformán játszadozva, örömben éli át azon éveket, melyekben minden ember élete legboldogabb?

A kis Kazinczy is, nagyszülőinek szeretetével körülvéve, így tölthette el legelső éveit; úgy tekintették őt, mint saját gyermeköket, a legbensőbb odaadással voltak iránta; mutatja ezt a nagy szeretetet az, hogy rólok Kazinczy irataiban mindig melegen emlékezik.

Bossányi egyike volt kora legértelmesebb és legvallásosabb nemeseinek. Tekintélyes állást foglalt el megyéjében s nagy népszerűség vette körül. Biharnak egyideig főjegyzője és szolgabírája volt s midőn már állásáról leköszönt, még akkor is többször keresték fel, hogy egyes megyei ügyekben kérjenek tőle felvilágosítást; sok felmerült pert intézett el bölcs tapintatával és véleményét mindenkor tiszteletben tartották. Róla és Baranyi Gáborról, a bihari alispánról ezt írták az 1764-iki országgyűlésen:

Bossányi Ferenczem, Baranyi Gáborom,
Kiket meg nem lepe a Németes korom.

Jellemző arra nézve, hogy mennyire megtudta őrizni tiszta magyarságát abban a korban is.

Igazi tipikus magyar nemes lehetett. Az idegent mindig szívesen fogadta, vendéglátása híres volt abban az időben. Vagyonaival nem sokat gondolt, földje nyújtott annyit, a mennyiből ő dúsan megélhetett, sőt a szűkölködőknek adhatott is belőle.

Nejéről, Komáromy Juliánnáról érdekes képet ad Kazinczy, ki így ír róla: . . . »Tiszteletes mint nő, anya, házi asszony, atyafi, szomszéd. Leánya férjének s nem szolgálója, de nem is úr-társa. Balja mellett üle szekeren s idegen házába lépven be vele, utána ment, nem előtte. Olvasni tudott, de írni nem s udvara, konyhája, csupokkal és serpenyőkkel gazdagon megtömött kamarája volt az a világ, melyben sürgött-forgott.«³

Ebből is láthatjuk, hogy kitűnő házi asszony volt s férjével a legtisztább házastársi egyetértésben élt.

Akkor még a kultura Magyarországon igen el

¹ Váczy János: Kazinczy levelezése. I. köt. 60. 1.

² Magyar Pantheon. 195. 1.

¹ Ez a szokás nálunk egyes családoknál máig is meg van.

² Toldy: Kazinczy és kora 4. 1.

³ Kazinczy: Pályám Eml. 8. 1.

volt maradva; könyveket csak a legritkább esetben vásároltak s azok is nagyon gyarlón írott munkák lehettek. Magyar nyelvű hírlapokat nem ismertek; német újságokból táplálkozott az, ki a világról tudni akart valamit. Aztán a postai közlekedés is nagyon lassu és drága volt,¹ ennél fogva a magyar ember, ki különben is könyvgyűlölő hírében állott egész napjainkig, nem örömet adta pénzét ilyen félékre, inkább meg volt a maga egyhangúságában s nem nagyon törődött az országos eseményekkel.

De Bossányi kivételt képezett. Ő szabad idejét olvasgatással töltötte, nem úgy, mint a vele egykorú nemesek, kik a szórakozást csak vadászatban vagy mulatásban keresték s nem tudtak felemelkedni a műveltség magasabb színvonalára.

Bossányi, ki római katolikus volt, leggyakrabban szerette olvasni Febroniust² és egy „Gespräche im Reich der Todten» című vallásos és szent mondatokkal telt német könyvet; járatott külföldről németül és latinul írott hírlapokat is, melyeket mindig nagy érdeklődéssel olvasott s a különféle híreket elmondogatta kis családja körében. Szeretett beszélni saját életéről, azokról, a mik vele és körülötte régebben történtek s ezeket kellemesen és jóízűen tudta előadni.

A gyermek Kazinczy mindig figyelmesen hallgatta nagyatyja beszédét s gondolni lehet, hogy azok a fogékony lélekre nem maradtak hatás nélkül. A képzelem már a gyermekben is működik, lelke már érzékeny a látott és hallott dolgok iránt s feltudja fogni, hogy mi azokból a helyes és mi az elvetendő.

Kazinczy csak szépet és jót tapasztalt nagyatyja házában s a tisztaság példája láttára nem csoda, ha benne már korábban felébredt a nemes iránti érzék és szívében tisztaság érzelmek kezdtek fogamzani. Ez különböztette őt meg pajtásaitól, kikkel csak rövid ideig s elvétele szeretett érintkezni, már ekkor vonzódván a magányhoz és csendes élethez.

Bossányi öltözetében úgy, mint mindenben, szinte a túlságig rendes lévén, megkövetelte másoktól is, kivált hozzátartozóitól, hogy rendezzék, csinosítsák szokjanak. Iródeákat tartott maga mellett s midőn azzal valamit íratni akart, „soha el nem mulasztá jegyet nyomni körmével . . . elébe, hogy az tőle tudja a mit magától igen jól tudott, hol kezdje a megszólítást, hol az első sort, hol álljon a nap, holnap és az esztendő, hol álljon a név«.³

¹ Az „ordináré» vidékre hetenként, távolabbi helyekre hónapoként egyszer közlekedett s a hírlapokat az előfizetési ár 33°/₁₀₀-áért szállította.

² Febroniust, valódi nevén Hontheim Miklós trieri érsek 1763-ban adta ki munkáját „Az egyház állapotjáról és a pápa törvényes hatalmáról,» melyben a pápa világi jogainak merész ellenzője gyanánt tűnik fel s az állami hatalmat fölébe helyezi a pápáinak. Könyvéért üldöztetést szenvedett s öregkorában visszavonta tanait.

³ Pályám Eml. 10. 1.

Kazinczy látva ezt, midőn már írni s olvasni megtanult, ő maga is kedvet kapott a diktálásra s Klára néniét¹ sokszor előfogta s neki akarva nem akarva írni kellett, a mit a gyermek mondott előtte.

A nagyatyja szenvedélyes levelező volt s ehhez való hajlamát Kazinczy is örökölte, ki későbbi éveiben ismeretségben állván az ország majdnem minden írójával, tömérdek levelet írt úgy, hogy azok több kötetet tesznek s bennök leginkább föltűnik az ő kiváló írói képessége.

Első levelét negyedfél éves korában írta Ér-Semlyénből atyjához, melyből még a naiv gyermek beszél. A levél közetkezőleg hangzik:

Édes Kedves Atyám Uram és Asszony Anyám!

Tsókolom szülei kezeit nekem is írt levelekben róllam lett megemlékezésért Legénységemhez képest köszönöm, kérvén Istenemet, hogy énnekem mindenekben kedvek töltésére való szolgálatomra, Szülei Parantsolatyoknak tellyesítésére, nevedésemmel tehetséget adgyon, az alatt is szülei kegyességekben és többek között birsalma saját adásbeli gratiájokban is magamat örökösön ajánlván, gyermek kedves Dienes eötsémet és pogátsa sütő Julis Hugotskám minden jóknak kívánásával köszöntvén maradok

Kedves Atyám Uramnak

és Asszonyom Anyámnak

Ér-Semjény, 16. Februarii 1763,

Legénységemhez képest alkalmaztató

Fia 's szolgálja

Kazintzi Ferus.²

Nevelését illetőleg szerencsés körülmény volt az, hogy Semlyénnek volt „iskolamestere«³, kinek oktatásai alatt elsajátíthatá az elemi ismereteket. Ő azonban nagyon szeretett irogatni s olvasgatni az iskolán kívül is. Sokszor eljárógatott a semlyéni lelkészhez, s az ő könyvtárában örömet kutató; gyönyörködött a könyvek czimlapjaiban s képeiben, de leginkább megkapta figyelmét a bázeli káté, melynek csinos nyomása s aranyozott inicialéi voltak.

Megpróbálta a rajzolás is s a templom kárpítjáról a falusi asztalos kezdetleges festményét, továbbá a családi cimereket s a háznál levő régi divatu székek hátáról a különböző czifrázatokat és diszítéseket szívesen rajzolgatta. Szóval jó ítélő és megfigyelő tehetsége már ekkor jelentkezett; a közönségestől eltérő dolgok s minden olyan tárgy, mely csinnal és izléssel volt kiállítva, megragadták lelkét s vonzó hatást gyakoroltak kedélyére.

Atyjának az lett volna óhajta, hogy gyermeke

¹ Bossányi Klára, Kazinczy anyjának testvére.

² Váczy János: Kazinczy levelezése I. kötet 3. 1.

³ Ez időben elemi iskola alig volt az országban s csak a városokban s nagyobb mezővárosokban található némi elemi oktatás, melyet rendszeresen a kántor végezte.

katoná legyen s hogy ehhez ő kedvet kapjon, már kis korában »sárga galléru fehér kabátban, setétkék lajbliban, és topánkás nadrágban« járatta, azt remélvén, hogyha a katonai uniformist megszokja, később majd nem is kívánja levetni. Néha még kardot is kötöttek az oldalára. Egy megmaradt gyermekkori képén is így van lefestve. A kis fiú értelmes szemeivel előre néz, testét sujtásos katonaruha takarja, fején nagy kucsma van s oldalán parányi kard, jobb kezével pedig egy madarat fog. Ez arczképét Kazinczy is emlegette.

De az atya csakhamar észrevette, hogy fiában sem hajlam, sem rátermettség nincs e pályára, mert sokkal békésebb természete volt s szervezete is sokkal gyöngébb sem hogy később is elbirta volna a katonaság nehézségeit s így Kazinczy József hamar átlátta, miszerint fiát más irányban kell nevelnie.

Kedves pillanat lehetett az öt éves gyermek életében az, a mikor egy atyjának küldendő levelet Bossányi így akart vele aláíratni:

Kazinczy Ferencz,
generális.

Azonban csak hosszas vonakodás és nagy sírás között vették rá hogy azt a gyüölött »generális«-t is odairja. Teljességgel nem kívánta már ekkor sem a vitézi életet.

Nevelésére a következő epizód is érdekes vonás. Kazinczy nagyatyja a kor gyarlóságait követve egy időben ugyancsak szeretett káromkodni, sőt erre úgy rászokott, hogy majdnem mindenkivel szemben, bár ki volt is az, különféle szitkokkal annyira megfűszerezte a maga szavait, hogy nőknek beszélniök sem lehetett vele. Unokája pedig ezen csuf kifejezéseket akaratlanul is elsajátította. Azonban veszedelmes állapotából nemsokára kigyógyítá maga Bossányi, ki megtudván a gyermek rossz szokását s talán a »quod licet Jovi« elve után is indulva, néhányszor megfeddette őt s a nem valami épületes beszédekről így hamarosan leszoktatta.

De az öreg sokszor igazságtalanul is járt el Kazinczyval s többszöri tulszigoru fellépésével annyira bátortalanná tette, hogy ő minden dologhoz remegve kezdett s nagyatyja haragjától való őrizkedésében természetévé lett a félnétség. Továbbá névnapokon s egyes kiválóbb alkalmakkor verseket, felköszöntőket szavalt s míg nagynénje, Klára ezekre tanítgatta, rendesen azzal ingerelte, hogy bele fog sülni a mondókájába, a mi nem nagy buzdítás volt neki s kétségkívül csökkentette benne az önmaga iránti bizodalmat. A mikor pedig eljött az ünnepélyes felmondás napja, az elijesztgetett gyermek csakugyan »beleszakadt«. Önéletírásában maga is mondja: Sohasem tudtam valamit könyv nélkül megtanulni, megvénültem, de a Credo es tiz parancsolat még mindig tanulnivalónak marada.

1766-ban Klára megbetegedett s minthogy Semlyénben orvos nem lakott s így gyógyíttatása igen sokba került volna, a beteget Debreczenbe vitték, mely Érsemlyénhez pár mérföldnyire fekszik, hogy ott olcsóbb és könnyebb ápolást nyerjen. Kazinczyt is elvitte ekkor nagyatyja Debreczenbe, s míg nagynénje orvosi gondozás alatt volt, addig ő öccsével, Dienessel együtt, ki nála másfél évvel volt fiatalabb, az ottani iskolába járt tanulni.

De három hónap múlva Bossányi Klára meghalt. Ekkor aztán a gyermekek is elkerültek Debreczenből, mivel atyja Ferenczet is maga mellé kívánta már venni, hogy addig, míg Kézsmárkra nem küldi, a szülei háznál legyen s ő is oktathassa. Kazinczy 1767-ben elbúcsúzott Semlyéntől, hol hét évig nevelkedett, mely idő alatt nagyszüleit megtanulta szeretni és tisztelni.

Az ő képzésére döntőleg folyt be Bossányi Ferencz. Vallásossága, műveltsége, továbbá szívének nemessége és jósága s főképpen az az igaz szeretet, melylyel unokáját nevelé, mindenestre jótékonyan hatottak erre s ha olykor a kelleténél erőlyesebb volt is vele szemben, nem lehet eltagadnunk, hogy az ő köre és példája fejleszté ki Kazinczyban az erős nemzeti érzést, tiszta ítéletet és jó erkölcsöket.

László Andor.

Itthon vagyok.

1896 okt. 12.

*Elmentem, visszajöttem, itt vagyok.
Mi vitt el innen? s mi az a nagy ok,
Mely visszavizított a szép idegenből
Holott a dal is bájolóbban zendül?
Ti jó barátok, oh ne bántsatok!
Hisz oly sokáig háborgott a lelkem,
S oly jól esik most köztetek pihennem,
Oly jól esik, hogy már itthon vagyok.*

*Mégis megmondom, mért futottam el, —
Óh mert futottam s kínos volt futásom!
Feledni mentem. Azt hittem, hogy a
Szívem bújának a sírját megásom
Új érzelemmel, szebb szemek tüzénél.
Mily balga voltam! Búm el nem hagyott,
Sőt még hatalmasabb úr lett felettem;
Jobb itt közel, jobb, hogy itthon vagyok.*

*Későn jövék. Hisz régen tudtam én ezt;
Nem siratom meg és föl nem panaszlom.
Csak néha zengek egy-egy bánatos dalt,
Csak néha-néha szomorú az arcom.*

*Ti jó fiuk, ne vigasztaljatok!
Nem kín az már, mit szívem akkor érez,
Bár fájdalom, de mégis olyan édes . . .
Oly jó nekem, hogy már itthon vagyok.*

r. b.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Orbán József**, főiskolánk nyugalmazott tanára; ki nem régen költözött el városunkból Debreczenbe, hogy kedves családja körében élje le végnapjait, nov. 4-én agyszélütésben meghalt. A 78 éves, mindenkitől szeretett s prot. irodalmunk terén is nagy érdemeket szerzett agg férfit nov. 6-án temették el. Az elhunyt felett a háznál *Mitrovics Gyula* ielkész mondott fenségesen szárnyaló s mély hatást keltett imádságot s a debreceni főiskolai kórus énekelte el szép gyászdalait. Azután szerettei és tisztelőinek nagy száma kísért ki örök nyugalomra a Kossuth-utcai temető-kertbe. Halálát tavrítalag tudatták a családtagok főiskolánkkal, mely a temetésen küldöttekkel képviselte magát s fájdalmát gyászjelentésben is tudatta.

— **A magyar irod. önképző társulat** elhatározta, hogy két nemes alapítójának (Prófét, Katinszky) sirját mindig gondozni fogja. A két sirnak virágokkal való beültetését tavasszal eszközli. S a közel jövőben intézkedni fog a társulat, hogy a Tompa-szobor rácszal vétessék körül s hogy a rácson belüli rész virágokkal ültetessék be. E költségeket a felolvasó estély (melyet e hó 28-án szándékszik megtartani) tiszta jövedelme fogja részben fedezni. A szobor azonban ma sem áll diszítetlenül. Gyöngéd lelkek és nemes szívek mindig gondoskodnak arról, hogy a nagy költő szobrát üde koszoru diszítse. — A német műfordítás tárgyát a társulat már meghatározta, a mennyiben ford. darabul Wildenbruch Ernő: »Weisst du noch« cz. költeményét tüzte ki. A vig elbeszélésre 3 pályamű érkezett be, minthogy azonban ezek közül nem akadt olyan, mit a felolvasó estélyen használni lehetne, a kérdést rövidesen lejárandó határidőre ismét kitérték. — A Tompa-szobor anyagi ügye a következőképen áll: gyűjtés és felolvasó estélyek útján befolyt 1528 frt 23 kr. Összes kiadás 1708 frt 35 kr. Tulkiadás 180 frt 12 kr., melynek fedzését a főiskola vállalta magára.

— **Az énekkar**, mint halljuk, decz. 12-én Homonnán fog szerepelni jótékony czélu hangversenyen. Erősen hiszszük és reméljük, hogy e szereplés is csak szaporítani fogja az énekkar babérjait.

— **A jogász-egylet** f. hó 10-én tartotta meg első közgyűlését, a melyen az évi költségvetést tárgyalta le élénk vitatkozás mellett, a melynek eredménye lett, hogy az állandó bizottság tervezetét sok tekintetben megváltoztatta. Tárgyalta a

pozsonyi kir. jogakadémia átiratát, a melyben zászlójának felszentelési ünnepélyére hívta meg az egyletet. A pécsi jogakadémia az egylet történetét kéri, bogy a magáét megirathassa, melynél említeni akarja az összes magyarországi jogakadémiák fejlődését s rövid történetét. Megemlékezett a közgyűlés jogakadémiánk most elhunyt nyugalmazott tanaráról Orbán Józsegről. Érdemeit és emlékét jegyzőkönyvben örökitette meg.

— **A theologiai ifjúság**, mivel okt. 31-ike a szünetidőre esett, nov. 8-án délután 3 órakor tartotta meg reformációi emlékünnepélyét, a főiskola imatermében, személyesen meghívott szép számu, előkelő közönség jelenlétében. Az ünnepély gyülekezeti énekkel kezdődött (Jövel szentlélek) s további pontjai ezek voltak: Megnyitó beszéd, Radácsi György akad. igazgató, theol. tanártól. Szavaltat Lökös Sándor I. hh. tól (Barsi J. alkalmi költeménye). *Viharban*, éneklé az ifj. énekkar. Ünnepi beszéd Nagy Béla III. hh. theol. segélyegyleti elnöktől. Szavaltat Hodossy Lajos III. hh.-től (Sánta Károly, »Luther« cz. költeménye). Végül ismét az énekkar zengette el szépen Luther énekét, melynek hangjainal oszlott szét a nemes ügy iránt érdeklődő hallgatóság, s mint tudjuk, lelki meglegedéssel. Ez ünnepély nagyon kedvező előjel arra nézve, hogy a tervezett későbbi ilyenmü felolvasásoknál is számíthat a theol. ifjúság a városi művelt közönség pártfogására. Exelsior.

— **Jogász bál**. Ez a minden évben ismétlődő s minden évben oly fényes sikereket s még fényesebb defizitek arató mulatság — hallomásunk szerint — december 5-én fog megtartatni. Azonban most *nem akar olyan fényes lenni*, s ennél fogva bizonyosan nem lesz hiány a kasszaban, sőt a mulatság is fesztelenebb lesz. Ugyanis a rendezők nem szebbnél szebb taletteket, hanem *szép-számu közönséget* óhajtanak báljukban lathatni, s azt akarják, hogy mindenki jól mulasson. És igazuk van. Eddig is kár volt azokat a magasabb igényu *jogászbálokat* rendezni, mert a defizitet, mely e mulatságokkal együtt járt, ugy is csak maga a jogászság fedezte a saját zsebéből. De ez most, ha t. i. egyszerű házias mulatságot rendeznek, semmi szin alatt nem következik be. Legalább mi is ezt hisszük.

— **Lapunk jelen számához egy negyediv melléklet van csatolva.**

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Hittanszaki Közlöny. Debreczen. Vártuk az első számot, de még mai napig sem érkezett. Mi megküldtük mind a kettőt. Hogy e szám egy kicsit később, annak nem mi voltunk okai. Az ígéretet még a debreczeni ember is megtarthatja.

Egyetemi Lapok. Tavaly kaptunk cserepéldányt s még az idén nem láttunk egy számot sem. Pedig nagyon szivesen vennők, mert ugy halljuk, hogy a lap most sokkalta jobb, mint az előző években. Szives üdvözlötünket küldjük.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „SÁROSPATAKI IRODALMI ÖNKÉPZŐ TÁRSULAT.”

Előfizetési árak:

Egész évre 4 korona.
Fél évre 2

Megjelen minden hó 15-en.

Felelős szerkesztő:

LÁSZLÓ ANDOR.

Társszerkesztők:

NAGY BÉLA, KUBOWICH GÉZA.

Az előfizetési díjak *Hodossy Lajosnak*,
mint az önk. kör pénztárosának czímére,
a reklamációk pedig a főiskolai nyomda
czímére küldendők.

TARTALOM: „Karácsonyi gondolatok.” *Kaszonyi.* — „Tanulmányi kirándulás.” *Hubay Béla.* — „Adieu.” *Alföldi.*
— „Bolond.” (életkép) *Kubowich Géza.* — „Kazinczy gyermekkora.” *László Andor.* — „Különfélék.”

Karácsonyi gondolatok.

A Megváltó születésének ünnepe: egyzersmind a szeretet ünnepe is. Azé a nagy szereteté, mely felöleli az emberiséget, egyeulőknek mond miadnyájunkat.

„Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!” Szívünk azt mondja erre, hogy: magasztos elv, eszünk azt mondja erre, hogy: naiv elv.

Az, a ki ezeket az örökké élő szavakat kimondotta: maga is örökké él. Ez a pár szó elég arra, hogy halhatatlanságot biztosítson annak, a ki mondta.

Régi igék, ódon igék! A kiélt századvég halkán még azt is odasugja, hogy bolond igék. Ma napság olyan furesa is ezeket a szavakat hangoztatni. Hol van most a szeretet? Ki mondja meg?!

Ha a századvég szelleme bonczolgatni és magyarázgatni akarná e szavakat (nekünk úgyis homályosak, érthetetlenek azok) valószínűleg ily módon járna el: szeresd önmagadat, azaz igyekezzél konczot kapartani önmagadnak. Igen, de szeresd felebarátodat is, tehát az ő számára is gondoskodjál konczról. Az a „mint tenmagadat” féle kifejezés csak olyan szóvirág s e mellett ellenkezik a jog és igazság fogalmával. A felebarát örüljön a koncznak, még ha kisebb is társánál.

Az érdek, az önzés, a kapzsiság, a hasznak szeretete, mondhatnám kultusza legjellemzőbb vonása a századvégnek. Ez a főrugója az egyes ember tetteinek, ez az irányadó elv a családalapításnál, ez a társadalomnak sokszor álszeméremmel elrejtett de sokszor szemérmetlenül bevallott, éltető lege.

„Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!” Ki teszi ezt? Kegyelés kedvéért sárral dobáljuk testvéreinket, hitvány zsoldért eladjuk barátainkat, áruczikkékké aljasítjuk elveinket. Kit és mit szeretünk mi? Magunkat!

Ki az a „felebarát?” A ki megfelezi a konczát. Szeretjük-e talán őt is? A földolog: a „koncz”, a tartozék: a felebarát. A földolgot szeretjük s a tartozékot nem. Ezen nem kell méltatlankodni! A tartozék csak bizonyos esetekben, de nem minden esetben osztozik a földolog sorsában. Ebből pedig az a tanulság: hogy kötelességünknek eleget tettünk, senkin nem esett jogtalanság. Lám lám, mégis csak jó emberek vagyunk mi!

Ünnepeljünk!

Méltók vagyunk arra, hogy azon a bizonyos lakomán részt vegyünk. Az emberiség fő célja: a tökéletesedés, mi pedig hűséges katonái vagyunk ennek a zászlónak. Az emberi elme napról-napra nagyobb és nagyobb diadalokat arat. A tudomány

hatalmasan fejlődik, az emberi agy mindig csodálatra méltóbb lesz. Igaz, hogy a szívünk mindig hidegebb, fásultabb, sívárabb, érdeesebb és üresebb, de e felett „busuljon a ló, elég nagy a feje.“ „A bölcs megérti és nevet.“ Mi az a szív? Egyike a legmelegebb testrészeknek, közös találkozó helye egy pár véredénynek. Semmi több. Csupán arra való, hogy bizonyos érzélgős uri emberek az ő oltalma alatt kövessenek el holmi bolondságokat. Mit érünk vele, ha fejlesztjük? Legfeljebb azt, hogy szívelhajasodásban halunk meg!

A fő az, hogy az ész tökéletesedik! Ne keljünk hát ki dicső korunk ellen, hiszen lám milyen óriásithaladtunk a Megváltó születése óta. Akkoriban a durva nép megfeszítette Őt. Most sokkal műveltebbek, felvilágosodottabbak vagyunk. Csak kikacszagnók!

Kaszonyi.

Tanulmányi kirándulás.

Ugy történt a dolog, hogy november első hetében, büntetőjogi szaktanárunk: dr. Fínkei Ferencz, a szabadság-büntetésről s ennek körében a különböző fogházrendszerekről magyarázván, azzal a propozícióval lepett meg bennünket, hogy látogassuk meg a hozzánk legközelebb eső, munkácsi fegyházat. Az indítvány nagy tetszéssel fogadott s november 11-én reggel 6 órakor jó kedvvel indultunk útnak szaktanárunk vezetése alatt 15-en. Hozzánk csatlakoztak még Illyefalvi Vitéz Géza és Szabó Sándor jogtanárok is.

Gyönyörű, derült őszi reggel volt; a harmatcsepp csillogott a napfényben, mint millió gyöngy a természet kebelén. A hervadás már nagyon előre haladt s rányomta érdekes bélyegét minden tárgyra a nagy természetben. A vonatunk oly lassan haladt, hogy egyáltalában nem lehetett rá alkalmazni az irodalmilag elfogadott „robogó jelzőt; a miből különben az az előnyünk volt, hogy gyönyörködhettünk a vidék festői szépségében. Valóban egyik oldalon az erdőkoszorúzza hegláncz érdekes alakjaival, másik oldalon a végtelen róna, itt-ott elterülő nádas mocsaraival, falvaival — érdekes látványt nyújtott. Az egyes állomásokon igen sok időt töltöttünk a várakozással s így volt időnk megfigyelni az itteni népviseletet a ruházatban (fehér gubások) s azt a nagy forgalmat, melyet Izráel országának itt nagy számban élő fiai közvetítenek. Egy kollegánk, ki errefelé a helyi viszonyokkal ismerős, igen jó, népies anekdotákkal mulattatott

bennünket, a melyek közül legjobbak a cigándiak voltak.

Majd szaktanárunk a kirándulásunk céljára terelvén át a beszédet érdekes eseteket beszélt el a szabadságbüntetés köréből, s midőn a halálbüntetés körét megérintve, ezt a mai javító fogházrendszerekkel szemben elítélte: igen érdekes „pro et contra“ vitatkozás fejlődött ki a jelenlevő tanárok között a halálbüntetés kérdésére nézve.

Háromnegyed 12-kor értünk Munkácsra s a mint a síkságból kiemelkedő, meredek szikladombon épült várat megláttuk, tomőr bástyaival, 7 minarettoronyával, magas várfalával: mindnyajan megálltunk egy perczre e valóban impozáns erődítmény szemlélésére. Egy jó félórái gyaloglás után felértünk a varba, hol a fegyház-igazgató fogadott, egy képzett, tudományos és humoros öreg úr, a ki mindvégig a legnagyobb előzékenységgel kalauzolt bennünket.

A varkaputól jobbra az igazgatosági épület fekszik, a négyszögű Rákóczy-tér egyik oldalán. Kalauzunk vezetése alatt legelőször is a magánzárkákát tekintettük meg, ez alkotván az első lépést azon fogházrendszerben, a melyet ma a civilizált államok legnagyobb része elfogadott. Ez az úgynevezett „ir rendszer.“ E szerint a fegyencz 8. — esetleg egyeniségéhez képest 12 hónapig külön záratik társaitól, hogy magába szálljon s bűneitől megirtózva, megérlelődjék benne a jó útra térés iránti elhatározás. Valóban borzongás futott át tagjainkon, mikor ezt a három lépés hosszú s két lépés széles, tiszta helyiségeket megláttuk. A magánzárkák kétfélék: világosak és sötétek; utóbbiakba a visszaeső bűnösöket zárják, a mi a legszigorúbb büntetés.

Ha a fegyencz itt kitöltötte a szükséges időmennyiséget, büntetésének második szakába lép, azaz a dologházba küldetik, melyben a fegyenczek kényszermunkát végeznek. A büntetés e stádiumában már 4 fokozat van. Az első fokozat a legszigorúbb s ha a fegyencz magát jól viseli, kiszabott munkáját pontosan végzi, kitüntető jegyeket, esetleg jutalmat is kap és enyhébb fegyelem alatt álló osztályba küldetik, sőt valláserkölcsi oktatásban is részesül. Ezek a dologházak illetve műhelyek kitűnően fel vannak szerelve; s a mi a fődolog: jó tágasak és világosak. Igen szép munkákat láttunk különösen a faragászati műhelyben, melynek vezetője azelőtt irnok volt s templomrablásért van elzárva; máskülönben gyönyörű munkákat csinál. A fegyenczek osztályozása itt, a jó magaviselet és kor tekintetében az ABC két első betűje által történik, úgy, hogy a 30 éven alóliak A, a 30 éven felüliek B betűvel vannak megjelölve bluzaikon, s a szerint a mint jó vagy rossz magaviseletet tanusít a fegyencz, betűje sárga vagy fekete. A dologházi kényszermunka célja: azon meggyőződés megérlelése a fegyenczben, hogy az életben csak szorgalmas munkálkodás által lehet becsületesen megélni.

Midőn a fegyencz a dologházban bizonyos időt

kitöltött, az úgynevezett közvetítő vagy átmeneti intézetbe kerül, a melyben az eddigi szigorú, házi fegyelem megszűnik s magok által a rabok által kezelik. Itt a főgondot arra fordítják, hogy a fegyencz megkezdett szakmunkájában kellőleg kiképezze magát; gyakorlati oktatásokban részesítik s munkásnak nevezik. Használják mezőgazdasági munkákra is s önuralmának kipróbálása végett elküldik megrendelést vállalni a közeli városba. A közvetítő intézetnek az a célja, hogy a fegyencz, a szabad életre előkészítették, melyben kényerét megkeresni mindjárt a dologházból való kiszabadulása esetén nem volna képes, megtört kedélye s fizikuma miatt. Sajnos, hogy ez a közvetítő intézet, mint az ír rendszer legfontosabb tényezője, a helyi viszonyok miatt Munkácsra nem volt fogantatható. E fogház-rendszernek legutolsó szaka a teljes megkegyelmezés, midőn a fegyenczet oly feltétel alatt bocsátják szabadon, hogy büntetésének hátralevő ideje alatt jól fogja magát viselni.

A dologház megtekintése után, a fegyenczek hétköznapi, egyszerű imatermét néztük meg, a mely egyszerűségi iskola is. Ezen imaterem mellett van még a várban egy református és katolikus templom, mely utóbbit Báthory Zsófia építtette s az oltárképet benne egy rab festé. Ezután a konyhahelyiséget tekintettük meg, mely három részből áll: gyúró-, főző-, és kórházi konyhából. Ugy ez, valamint a mosó-konyha a legmodernebb igények szerint van berendezve. A mosó konyhában láttunk egy olyan szárító gépet, mely a legvízesebb ruhát képes megszáritani 8 perc alatt. A folyósókön mindenütt kérelmező ládák vannak felállítva, melyek csak az igazgató által bonthatók fel s az így felmerült panaszok ő általa intézettek el.

Láttuk a kórházi helyiségeket, melyek elég tágasak és jól szellőztethetők; itt az ágyneműek finomabbak, mint a közös hálószobákban.

... Mély megilletődéssel léptünk egy gyönyörű boltíves kerek terembe, a Zrínyi Ilona szobájába.

... Mennyi jó kedvet, mennyi könyet láthatnak valaha e vén falak. Az e mellett lévő hálószoba falában egy kis fülke van, melybe Zrínyi Ilona kis leányát 8 napig zárták be a vár ostroma alkalmával a leomlott mennyezet romjai. — Van a várban egy roppant mély kút, melybe a leöntött víz 12 másodperc alatt ér le. Ebből a vizet egy „trapp malom“-nak nevezett készülékkel húzzák föl, melynek szerkezete olyan, mint a kerek kutaké, de nagyobb kiadásban, annyira, hogy a kerék mozgásba hozására két ember ereje szükséges. Ennek a kútnak a vize nagyon hideg és megszűs, úgy, hogy nem tanácsos inni belőle. A várban lévő helyiségeket központi vízvezeték látja el vízzel.

A várnak a vereckei-szoros felé néző oldalán van a hatalmas milleniumi emlékoszlop, mely 5 méter magas s egy négyszögű bástyából emelkedik ki. Tetejében a vereckei-szoros felé néző turul-madár áll kiterjesztett szárnyakkal s csőrében

keresztbe tett kardot tart. Gyönyörű kilátás volt innen arra a szép vidékre, melyet Feszty Árpád oly művésziösen örökített meg a „Magyarok bejövetele“ című óriási körképén. A vár nyugoti vagy a Latorcza feleli része bevehetetlen volt. Délirészén, van egy szép terebélyes fa, „a szabadság fája“ melyet a 48-ban kiszabadult rabok ültettek szabadságuk emlékére; itt van most a fegyenczek üdülő helye.

Az egész várban a talaj a fellegrvár felé folyton emelkedik. Levegője igen éles, labirintos folyosói czugosak s különösen az előbbi egyik főindok volt arra nézve, hogy ezt a fegyházat megszüntessék. Háromnegyed kettőig időztünk a fegyházban s ekkor bucsut vevén a szivélyes igazgatótól, berándultunk Munkácsra, mely ronda, tisztátlan utcáival, nagyszámú csöcselékével egyáltalában nem gyakorolt kedvező benyomást reánk, s midőn fél 5-kor elindultunk az ismét nem „robogó“ vonaton, nem nagyon fájt a szivünk utána. Annál nagyobb érdekléssel vetettünk még egy utolsó pillantást a munkácsi vár homályos körvonalaire. A szép idő, mely napközben oly vidámitó hatással volt ránk, hirtelen esőre fordult s nagyon egyhangúvá tette a visszautazást.

Hubay Béla.

Adieu.

*E lombos, árnyas, kedves kis kert
Bennünket jól, igen jól ismert.
Tanuja volt hő csókjainknak,
Tudója volt szent titkainknak.*

*Mily jó, hogy nem beszélnek a fák,
Szerelmünket még elmondának.
És ez . . . és ez . . . bájos menyecske,
Érjednek tán rosszul is esne!*

* * *

*Kár volt neked férjhez menni
Olyan nagyon fiatalon,
Hisz szép voltál, kedves voltál,
Létt voln' arra még alkalom.*

*Meg aztán, ha láttam volna,
Hogy a leány marad vénnek,
Rádtam volna a fejem
Megkérni a kezeckédet.*

* * *

*Szerelmes verseket írtam
Fégedben hozzád hűbe-hűbe.
Hogy átadtam, megköszönted
És összegyűjtéd egy csomóba.*

*Biz az mind átkozott rossz volt,
Dicsérted mégis nyakrafőre;
Gyönyörrel nézted s könyv nélkül
Mémely'ket tudtad is belőle.*

Tán híz elgett, hogy egy bolond
Poéta érted lánogol, érez?
Vagy: mert úgy értettél hozzá,
Mint tyúkmadár az abééhez?

Alföldi.

„Bolond.”

— Életkép. —

Borzalmasan bömböl kinn a szél s olykor-olykor kísérteties kopogást hallat, a mint meg-megremegteti az ablakot. A levélvesztett fák kopár ágain rémesen károg a varju s ez a rekedtes hang félelmes visszhangot ad. A természet ijesztő játékot űz; mindenható erejében szánalmasan pillant le az emberre, erre az elbizakodott teremtésre, ki egyszer hamut hint fejére, máskor meg kész kikacagni az istenséget. Mikor meg az elemek örületes harcra kerekednek: talán még azt is hajlandó magának megvallani, hogy Istennél még is csak kisebb valamivel.

Iván komoran ül legényszobájában. Egy párszor megforgatja kezében azt az illatos kis levélkét, mit hazajöttekor asztalán talált. A czimlapon finom női írás, melyet oly könnyen megismernek a valamire való férfiak. Összevonja homlokát, megsimitja csinos angol szakállát s épen nem barátságos hangon dörmögi: de hát mit akar az az asszony?!

A ki hallana, bizony-bizony nem jönne arra a gondolatra, hogy ez a vaskos, vállas, óriás siu ennek előtte valóságos gyerek volt, ha az a nő, kinek szívében oltárt épített s kit szeretett olyan véghetetlen szerelemmel, a mint csak egy bolond emberi szív szerethet, reápillantott. S most a mikor levelet kap tőle, bosszúsán dörmögi: dehát mit akar ez az asszony?!

„Férjem hosszabb időre elment hazulról. Ma estére okvetlenül elvárom. Kifogást el nem fogad

Elvira.”

Körülbelől ki akar kacagni! Majd kicsalja belőlem azt a vallomást, hogy nagyon, de nagyon boldogtalan vagyok. Izgatottan fogja varni, mikor csillan ki a köny szememben, mert jól tudja, hogy érzélgős ficzkó vagyok s a mikor aztán az a hitvány kis vizcsepp kigördült üregéből — elkezd majd nevetni tágraeresztett tüdejével: hahaha, kedves barátom, üdvözlöm önt, mint legifjabb Verthert! Vagy talán nem lesz ilyen kegyetlen, de hát akkor is mit akar ez az asszony?! Összehord egy pár elcsépelet szólásmódot: tudja kedves barátom, nem lehettem az ön neje — higgye el, nem én vagyok a hibás.

Erre a képzelt kifogásra ugy felindul ez az »egyszerű« siu — ki a XIX. század végén még szerelemről mer csacsogni — hogy megkapja a keze ügyébe eső székot, vadul odaveri a földhöz, úgy hogy tiz darabra esik szét s a házimester

egykedvűen veti oda hitestársának: nézz be már a kulcslyukon, csak tán nem bomlott meg a teins úr?! Kipirult arczáról önmagával küzdést, erős lelki tusát olvashatni le, a mint szenvedélyes hangon fel-felkiált. Nem te vagy a hibás? Hát én vétkeztem?! Valószínűleg édes asszonyom! Az a vétkem, hogy szerettelek. Bizonyosan az a hibám. Hiszen nemcsak bolond, de bűnös is az a férfi, ki csalfa, csábos asszonyszemeknek még hinni tud, ki hazug asszonyajkakba bízik s ki asszonytól várja boldogságát. Mikor ezek a szemek gyilkos sugarat lövellenek feléd, mint a milyen az a nap-sugár, mely kiégeti a virág kelyhéről a harmatot, elhervasztja üde levelét, mikor ezek az ajkak mérget lehelnek, mint éjjelente az erdő s mikor ezek a lények kicsálnak fásultságodból, mint a kora tavaszi sugár a piczike rügyet — elvisznek egy külön világba, hol még a kín is boldogságnak tetszik — mint a rügyet is kifakasztja a sugár, — de mikor ebben a külön világban mar otthonossá lettél: belehajtanak a gyötrelmek oczcánjába, úgy hogy annak a gyönyörű, de hazug világnak még a gyönyöreie is szenvedésekké változnak. Ez a külön világ, a kék és kín örült zür-zavara: a szerelem.

De ha ki sem kaczag, nem is mentegeti magát, mit fog csinálni? Mit is akar az az asszony? Csak nem akar hálójába keríteni, — hisz azt a hálót, megfizette már az a szánandó, gazdag férfiú, kivel az anyakönyvvezető előtt aláírták a házassági szerződést! Csak nem akar csókjaival megrészegetni s büntársává szegődtetni, hogy együtt lopdossuk azt a szegény férfit. De hátha?

Ugy érzi, mintha hideg futna testén keresztül, alig tudja okát adni, hiszen vidáman ropog a tűz a kályhában.

Hátha? És... és... talán nem nagyon banná ezt a gyerek! A ki végrehajt valamit, nyelje le a következményeit. Bort ihatnál? Igyál, de ne hátrálj meg a seprű elől. Minek vetted feleségül azt a nőt? Azt hitted, hogy szeret? Hogy lehetél olyan bamba? Tütdad, hogy nem szeret? Hogy lehattél olyan vakmerő, hogy mégis elvetted? Ugy bizony kedves komám, most hat csak viseld a szarvakat! Csak türelem! Petőfi szerint ugyan a »szamarak erénye,« a közmondás szerint azonban »rózsát terem.« Hogy aztán milyen ez a rózsá, — az már nem az én dolgom!

Egészen következetesen okoskodik a fiú, mégis úgy érzi, mint a egy benső hang azt sugdosná szüntelenül: pompás az eszed, szivacs a szived! Pedig egy mákszem szívet többre becsülök, mint egy mázsa észet.

Az a férfi — ha csak egy kis esze van — bizonyára nem vette volna feleségül azt a nőt, ha tudja, hogy nem szereti őt. Márpedig, hogy ügyetlen volt: már mindjárt meg kell őt csalnod? Ilyen lovag vagy te Iván? Ügyefogyott ember tudatlanságával visszaélni gyávaság. Igaz, hogy megadnád neki a fegyveres elégtételt, de jól tu-

dod: akár vivó-törre, akár kardra, akár pisztolyra kerül a dolog, megöli őt, akár csak egy vékony döngicsélő szunyogot! Lovagias volnál, mégis hitvány volnál!

Kidagadnak erei, a vér előnti arcát s felindulása nem engedi tovább bölcsekedni. Begombolja kabátját, szemére huzza kalapját, kimegy s ösztönszerűleg kódorog az utcán. Ötször is elkerüli azt az első emeleti fényes lakást s mégis ötször visszatér hozzá.

Csenget, felmegy.

A mint az ajtót felnyitják előtte: mintha csak mesebeli tündérkertek bódító illata lebegne körülötte. Előtte áll az asszonyka csalogató, kivágott ruhában. Az öltözködés művészetének minden titkát felhasználta erre a találkozásra. S ez a szegény fiú ott áll előtte ügyetlenül, lesütött szemekkel. Komoran szól a fiú: Itt vagyok, parancsol valamit Nagyságod?

Szívből jövő, kedves kaczagás a felelet.

— Iván, mit akar? Hát »nagyságos asszony« vagyok én maga előtt?! Ej, ej Iván, de tréfas fiú lett magából. Vagy haragszik, ugye? Láska kedves barátom: nem én vagyok a hibás. Maga szeretett engem, de nem adhatta volna meg azt a nagy kényelmet, gazdaságot, fényt, a mit én óhajtok. Szerencsétlen a természetem, nem tehetek róla. Én futtatni akarok, e mellett majd nem minden este ott vagyok a színházban, kocsit tartok, lovagolok, zsurokat adok, — szóval nekem nagyon költséges kedvteléseim vannak. Csupán ez okból nem mentem Önhöz, hanem jelenlegi férjemhez. Nem haragszik ugye, — mondd: nem haragszol, ugye Iván?!

A fiú még mindig ott állott borongós szívvél, tépelődő elmével. Mintha messze szálldogálnának gondolatai: úgy állott ott. Az asszonyka erősen szembe néz, a bamba óriás pedig nem mer rátekinteni.

— Ejnye, de szertartásos ember lett magából Iván! Ha meg nem kínálnám: talán le sem ülne nálam, haragszik rám? Hol jár az esze? Talán csalódtam önben? No ne oda üljön, habár elég kényelmes az a karszék is. Üljön a kanapéra, jöjjön már közelebb hozzám, mit fél? Így ni. Közvetlen közelébe ült az asszonykának, kinek illatos ruhája, bódító lehelete mámoros hangulatba hozta. Mikor meg beszélni kezdett lassan, csendesesen, mikor beszéde csaknem sugdosódássá lett: olyan közel voltak egymáshoz, hogy szinte összeért ajkuk.

— Mért haragszik Iván? Nem akarja méltányolni ellenvetésemet? Erősen bizik a szerelem mindenhatóságában. Eszébe jut a mese a kis kunyhóról, kecsketejről, pásztorleányról, meg a királyfiról. Mégis boldogok voltak! Ugye ez jutott eszébe? Hja kedvesem, nagyon régi nóta ez! Lehet, hogy van olyan ember, a kire ráillik ez, de én egészen másként gondolkozom. Gazdagság: minden, szegénység: semmi. A gazdagság mellett előtűnik áll

a szerelem, a szegénység mellett elrohan visszahozhatatlanul. Ne beszéljünk most erről, hagyjuk ezt. De higgyen nekem, ez a fő. Még se figyelsz ide Iván? Emlékezel-e arra a holdvilágos tavasz estére, mikor szerelcmtől mámorosan bolyongtunk a kertben. Be nagyon szeretted akkor engem. S most ime

— Elvira, ezerszer jobb szeretlek most!

— No látod édes szerelmem, így már szeretlek! Bocsáss meg, feledd el, a mi kedved ellenére történt! Hisz jóllehet asszony vagyok: téged szeretlek egyedül. Téged, csak téged!

— Nagyságos asszony, Önt elragadja a hevel!

— Már megint kezded az évődést, kis mókusom. Hagyd el ezt a rideg hangot, mert fázik a lelkem, ha így hall beszélni. Légy ismét a régi, Ivánom, ügyetlenem!

— Komolyan beszéltem, nagyságos asszony! Az előbb megbicsaklott a nyelvem, azért oroztam vissza a multból azt a benső, bizalmas hangot. Önnek férje van asszonyom!

— Mit akarsz Iván? Téged szeretlek, ne legyek hát a tied? Engem szeretsz, ne légy hát az enyém? Válgak el férjemtől? De már mondtam egyszer, hogy nem tudok a nélkül élni, a mit te nem adhatnál nekem. Nem tehetek egyebet, mint hogy szeretlek örökre, végtelenül. Ne tétovázzál, nem bűn az! Csak az ész vétkezhetik, a szív soha. Ki tehet arról, hogy a Teremtő elfelejtett nagybirtokot adni — nekem is, neked is. A sors: bűnös, a szív nem. Hát azért, mert szerencsétlenül születtem: az maradjak mindig? Ne beszélj ilyeneket Iván! Hiszen a házasság csak ostoba alakiság.

A fiú szíve rettenetes tusába kezdett esze ellen. Oly hirtelen keletkezett ez a vihar, hogy megszedítette a fejét. Roppant nagy megerőltetésébe került, hogy felegyenesedjék. Szeme önkéntelenül a nagy álló tükörre pillantott. A sima üveg visszavetette alakját s Iván azt képzelte, hogy képmása vádlólag néz reá s dühösen felkiált: te mamlasz! Elfordult a képtől. Ránézett az asszonykára, kinek alabástrom keble lázasan pihegett a reménytől, aggodalomtól és felindulástól. Kérgőleg, könnyörgőleg pillantott reá, mint a koldus, ki alamizsnáért esedezik. Mikor látta, hogy Iván csökönnyösen áll ott, odaszaladt, átfogta hófehér kezeivel hercules vállát s ráborult a fiú széles mellére. Nem is kell modanom — hiszen asszonyoknál elmaradhatatlan ez — sírni kezdett s a zokogástól remegő hangon rebegette:

— Ne légy hozzám kegyetlen, Iván!

A fiút hirtelen ellágyította ez az érzélgős jelenet, de akaratereje igen elszibbadt. Megsimította a nő haját s eleinte gyöngéden beszélt hozzá. Majd mindig erősebb és erősebb lett hangja s beszéde törzsurásként hatott a nőre.

— Ne sírjon asszonyom! Százszor jobban sírhatnék én, higgye el. Önnek van férje, vigaszt le lehet annak karjaiban. Engem nem fog ölelni női kar, arra esküszöm. Önnek van párja, nekem volt, de

nincs és nem is lesz. Tudom, hogy lehetne, de nem akarom, hogy becsületesem sirján szerelem virága virítson. Nem visz rá a lelkem, hogy orvul meglopjam embertársamat. Gyilkolni inkább tudnék, mint lopni. A mit most mondok: jól meggondoltam. Hiába néz rám révedező szemével, engem a világ minden mennyköve és villáma sem tudna útamról eltéríteni. Isten önnel aszszonyom!

Az asszonyka körülnézett: vajjon jól lát-e? Olyan szokatlan dolgokat hallott, hogy alig tudott magához jönni. Már a paradicsom kapujánál érezte magát, mikor a kerub lángoló pallosával elállta az utat. Maga előtt látta szerelmének tárgyát, hallotta hangját, nehéz lélegzetét, bolond cszének megnyilatkozását. S most ime elhagyta őt az a hideg kőszobor! Hah! szeretne volna a szívét átdöfni, vagy szétszakítani az érzéketlent. Nagyon felindult, de eszes volta csakhamar eszébe juttatta, hogy a dühösködés árt a szépségnek. Tetszelegve nézett tükörébe, lassankint helyreigazította felborzolt, aranyos hajfürtjeit, de azért még sem tudta megállani, hogy ne dobbantson a földre kicsi cipellőjével s indulatosan fel ne kiáltson:

— Bolond!

* * *

És ilyen »bolondok« mindig voltak és ilyen »bolondok« mindig lesznek.

Kubowich Géza.

Kazinczy gyermekkora.

II. rész.

Midőn Kazinczy Semlyénből Regmeczre ment, atyja első kötelességének ismerte fia mellé egy tanítót fogadni, ki őket előkészítse az iskolához s a német nyelvbe is bevezesse. A szépségi Késmárkról tehát egy Pesko András nevű lutheránus nevelőt vitetett ki házához s ez kezdte tanítani Ferenczet és Dienest.

Kazinczyéknak egy közeli rokonuk, Szirmai Sándor¹⁾, ki Pazdicson, Zemplénmegyében lakott, tapasztalván, hogy Kazinczy József milyen gondos nevelésben részesíti gyermekeit, őt éves fiát. Andrást elküldte Regmeczre s ezután négy évig Ferenczékkel együtt neveltette.

A „tót deák“ — mint Kazinczy hívta nevelőjét — elhanyagolta a fiuk tanítását s nem haladtak volna előre sem a latin sem a német nyelvben, ha az atya éber szemével nem vigyázott volna reájok s gondosan nem utasította volna őket is, meg a tanítót is, hogy mily irányba haladjanak.

Atyjok kiváló műveltségével és körültekintő gondozásával kipótolta azt, a mit a nevelő a tanítás terén elmulasztott és dolgai mellett is örömet oktatta gyer-

mekeit. Esténként rendszeren összegyűltek s ilyenkor a családfő a érdekes s tanuságos elbeszélésekkel mintegy mulattatva tanította őket.

Elmondta öcsésének, Andrásnak²⁾ vitézi dolgait, csintalankodásait, de többnyire a történetből vette a tárgyakat, vagy egyes nevezetes eseményeket vagy jeles egyénekről szóló adomákat beszélt el nekik. Ezek által nagyban szélesíté a gyermekek látókörét, szaporította ismereteiket és tehetségöket is fejleszté.

Kazinczy József kitűnően képzett férfi volt. Fenekült gondolkozása és kedves modora vonzották házához az ismerősöket és őt közbecsülés tárgyává tették. A legvallásosabb emberek közé tartozott, mely tulajdonság különben meg volt az egész Kazinczy családban. A theologiát és bölcsezetet nagyon kedvelte, de a tudományok többi ágaiban is feltűnő jártassággal bírt s Thuánusnak, egy XVI. századbeli francia írónak művei legjobban gyönyörködtették.

Fia ezt a jellemzést adja róla:

... »Meleg tisztelettel vonnattott mind a felé, a mi szent, a mi jó, a mi nagy... Idylli életet éle házi körében, mint igen lelkes, jó és ritka szépségű hitvesének hű férje, gyermekeinek szerető atyja.«³⁾

Nejéről pedig álljon itt szintén az, a mit Kazinczinál olvasunk: »A kik ezt az asszonyt ismerték, bizonyosságaim, hogy ha ez Rómában született volna, méltó volt volna a Cornéliák közé számíttatni.«⁴⁾

Az a gyermek tehát, a ki ily atyától s ily anyától vette származását, áldhatta a Gondviselést s méltán borulhatott le annak jósága előtt, hogy őt e körben engedő születni.

Hogy milyen felvilágosult s gyermekei jövőjét szem előtt tartó apa volt Kazinczy József, mutatja azt a következő eset, melyet figyelmen kívül nem hagyhatunk már csak azért sem, mert ez esetben nyilvánult Kazinczy írói hajlama először.

Ugyanis, mint fentebb említők, a családatya különféle anekdotákat s kellemes történeteket szokott elbeszélni az asztalnál és míg ezek a többi gyermeke csaknem hatás nélkül maradtak s alattok rendszeren elálmosodtak, addig Kazinczy, mint Semlyében nagyatyjának előadásait, ugy ezeket is lelkesen hallgatta, sőt most már, mivel nagyobb és értelmesebb lett, sokkal örömebb. Ezeket aztán ő, mikor senki sem láthatta, emlékezetből leírta és összegyűjtötte, inkább érdekesebbnek találván e foglalkozást, mint a latin grammatikát.

De bármennyire vigyázott is, hogy írásait észre ne vegyék, a szemes nevelő mégis megsejtette valahogyan a gyermek ágyában s előkerítvén onnan azokat, diadallal vitte az atyához, elpanaszolván neki, hogy az efféle haszontalanságok miatt nem tudnak boldognulgi a tanításban s ezek miatt »nem megy a dic, duc, fac, fer.« Azonban nem úgy lett, mint a kárörvendő tót diák gondolá, ki legalább is azt várta, hogy az atya erősen megdorgálja a gyermeket s el-

¹⁾ Kazinczy Gábornak, a szónoknak nagyatyja.

²⁾ Pályám Emlékezete. 12. 1.

⁴⁾ Magy. Pantheon 193. 1.

¹⁾ Kazinczy atyai nagyanyjának testvére.

riasztja továbbra az ilyenektől. Ő pedig e helyett, bár maga még ekkor is jobban szerette volna, ha fia a katonasághoz mutatott volna hajlandóságot, örömmel ment nejehez, felmutatta neki az apró iratokat s lelkesedve mondá: Ferencz generális ugyan nem lesz többé, de igen könyvesináló.⁵⁾

A fejlődni kezdő gyermekre e mellett üdvösen hatott még az is, hogy a német nyelv tanulása közben, mialatt egy képes „Heilige Schrift“-et olvastak, megismerkedett Ezsaiás örökszép próféciájával s ebben a Jeruzsálem végveszedelméről és a babiloni fogságról szóló jövendölések remek leírásával.

Mint hogy pedig németül még nem tudott egészen, elővette a magyar bibliát s abból élvezettel olvasgatta a szebb részleteket, az új testamentom történeti könyveit és János „Mennyei Jelenés-it.“

E különböző jó benyomások folytán a gyermek képzése a szülei háznál is nemes irányban haladt s ennek a művelt atya örökdedése s utmutatásai képezték első sorban alapját és ha nem ennek köszönhetjük is, mint Toldi mondja, hogy Kazinczy Ferencz író lett, mert ez akadályok közt is menendő volt. *quo fata ferent*; de nem vonhatjuk meg a derék atyától tiszteletünket,⁶⁾ mert kétségtelenül neki volt a természet után legnagyobb része abban, hogy Kazinczy a magyar irodalomnak oly elsőrendű kitűnősége lett.

* * *

Az 1768-ik év szeptemberében Kazinczyt öcsesével, Dienessel és Szirmai Andrással együtt Késmárkra vitte fel Kazinczy József.

Egy Lesch Dániel nevű német tanítónak keze alá kerültek, bár a tavalyi diákok is megmaradt, ki azonban most is csak oly hanyagul vezette a gyermekek nevelését. De atyjok inkább eltűrte ezt, sem hogy ismeretlenre bizza őket. Donatistáknak irattak be; akkoriban így nevezték a latin nyelvet kezdő s még a tulajdonképpen, „classisok“ ba nem járó tanulókat.⁷⁾

A késmárki élet kiváló benyomást gyakorolt hajlamaira.

A közeli fenséges Tátrában, melynek csucsait újra is hó takarja, a Kárpátok sokféle alakulatú hegyeiben, a tengerszemekben és óriási sziklacsucokban a természet nagyszerűségét és az emberi ész meghaladó művészetét esodálta. Sokáig eltudott merengeni ezek nézésében s lelke előtt örök emlékül maradtak.

A lutheránus templom falain levő szent képek, a tizenkét apostol és Mózes, kinek szobra az oltáron állott; az áhitatos egyházi éneklés az orgona méla harmoniája mellett mind megragadták a fogékony

kedélyt s a szépnek, magasztosnak érzetét még jobban fölkellették benne.

Ezen időbe esett a katolikus lengyel főuraknak conföderációjá.⁸⁾ hogy erejüket összevetve megkíséreljék nemzetük teljes függetlenségét biztosítani az orosz befolyás ellen. De a szövetségeseket megverték s a kik közülök elmenekültek, Magyarországra jöttek be, itt érezvén csak biztosítva életüket s magokkal hozott vagyonaikat Többen telepedtek le Késmárkon is; „férfiak számos és cifra cselédjeikkel, sok és szép lovaikkal, sokan nemzeti talárisokban, némelyek már párisi szabású öltözékekben.“⁹⁾ A nemzeti öltözetek és sajtások megfigyelése s magokkal az előkelő lengyel urakkal való társalkodás is növelték Kazinczy ismereteit.

Hol lett volna tehát jobb hely és alkalom, hogy az atyai oktatások után fokozatosan művelődjék a minden iránt fogékony gyerek?

Itten tanult meg németül beszélni, itten szerzett kedvet a könyvek olvasására egy regénykéből, a *Tugendeschuléből*, melyet neki egy napon házigazdája adott, hogy azt nézegetve több előmenetelt tegyen a németben. A könyv vallásos iránya és szenteskedő mondásai miatt becsben állott a családapák előtt s szerették gyermekeiknek adni olvasás végett, hogy őket az erőnyességre vezérelje; ez nagyon gyarló és dagályos munka lehetett, de mint Kazinczy mondja, soha neki kedvesebb ajándék nem adathatott s ezentul minden öröme a „Rény-iskola“ lett. Sok helyt nem érté, de szüntelen olvasván, aanyira jutott, hogy mindent értett belőle s nem vala szüksége magyarázóra.¹⁰⁾

Már itt. Késmárkon felébredt szívében az a szent érzés, melyet ha szerelemnek még nem is nevezhetünk, de mindenesetre jól festi a 9 éves gyermeket, hogy már ekkor hatást tett szívében a szép nő látása. Ugyanis midőn egyszer a város melletti gyönyörű helyekre kísértáltak tanítóikkal, ekkor látott meg egy Badányi nevű leánykát, ki iránt szívének „első gyöngéd gerjedését“ érezte. „Mely napom volt, mikor a szép leányt ablakából lenézni láthatám!“ Így kiált fel negyvenhat évvel később önéletírásában, felidézvén emlékezetébe a késmárki kedves napokat, melyeken az élet első örömeit élvezte.

Az iskolai év végén visszament szüleihez s atyja örömmel látta, hogy fia, bár a latinban nem nagyon sokra haladt (Késmárkról egy rövid latin levelet irt atyjának, melyben mentegeti magát: *deprecor Dominum Parentem, ut non possum scribere*), de a németet helyesen beszéli; azonkívül írása korához képest csinos és gondos lett s a zenében is tett némi haladást.

* * *

Ily körülmények között nőtt fel a gyermek tíz éves, koráig.

⁵⁾ Pályám Eml. 14. l.

⁶⁾ Toldy: Kaz. és kora 10. l.

⁷⁾ Donátus Rómának kitűnő nyelvésze volt a Kr. u. 4-ik században. A latin nyelvről több könyvet irt s ezek hosszu időn át oly tekintélyvel bírtak, hogy a latinban ejtett hibát Donátus elleninek mondták. Talán innen van a donátista elnevezés is, vagyis az ki a Donátus könyveihez hasonlókat tanul. Ez inkább csak a gimnáziumra előkészítő osztály s a lutheránusoknál és katolikusoknál alkalmazták.

⁸⁾ Barban jött létre a nem katolikusok (dissidensek) ellen kiket Oroszország pártfogolt.

⁹⁾ Pályám Eml. 15. l.

¹⁰⁾ Pályám Eml. 15. l.

Nagyatyja házában kapott magyaros szellemet, jó szívvel és vallásossággal; apjánál tehetsége fejlődésnek indult s az „írói dicsőség utáni vágy szüleinek benne helyezett, büszke reményétől itt fogant meg lelkében“; Késinárkon pedig új, meg új irányban nyert kellemes és lelkét nemesítő benyomásokat, úgy, hogy midőn innen haza került a szülei házához, már akkor kivált egykorui közül; gondolkozásában emelkedettebb, ítéleteiben s beszédjében sokkal értelmesebb volt ezeknél s már észre lehetett venni, hogy valami lappangó tűz ég benne, mely az előtte nyíló pályán ösztönözni fogja.

Kazinczy József mindig örömmel szemlélte kedves és okos gyermekét s nevelésére kész volt bármily áldozatokat is meghozni.

László Andor.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A magyar irodalmi önképző társulat nov. 21-én tartott ülésén vette bírálat alá a kisebb költemény cz. pályakérdésre beérkezett 4 művet. A pályadíjat (a Bálint Dezső ur által felajánlott 1 aranyat) „A vén falu óra“ cz. költemény nyerte el, melynek szerzője: *László Andor*. A 2-szor kitűzött vig elbeszélésre 4 mű érkezett. Az első számú munka a kitűzött pályadíj felére (6 frt) érdemesnek találtatott. A jutalmazott mű címe: „Csel“, szerzője: *Kubowich Géza*. A felolvasó estély, melyet a társulat nov. 28 án akart megtartani, az elhamarkodottság s az ebből folyó készülletlenség miatt elmaradt, illetőleg február közepére elhalasztatott. A szokásos versenyszavakat a társulat január 17-én fogja megtartani.

— **Vivó egyesület.** Nagy örömmel adunk hírt arról, hogy főiskolánknak rég érzett hiánya és óhaja betöltetett. Igazán alig lehet várost elképzelní, melyben jogakadémia van s melyben az ifjuság a vivás művészetében oktatást nem nyerhet. A mi városunk ilyen volt, de csak *volt*. Mostan már az akadémiai tornaegyesülettel kapcsolatosan, mint annak testvéregyesülete: a vivó egyesület is megalakult, mely első sorban is a tornaegyesület fardhatatlan ifjusági elnökének: Hubay Bélának köszönhető, mint a ki ebben az ügyben komoly és sikeres mozgalmat indított. Az egyesületnek 45 tagja van, kik két csoportra oszlanak u. m. kezdőkre és haladókra. Az oktatás heti 1—1. órán történik, van még ezenfelül heti 2 gyakorlóóra. Az egyesület vezetője: Kiss Elek gimn. tornatanár és okleveles vivómester. tanárelnöke pedig: Dr Finkei Ferencz.

— **Az akad. torna és vivó egyesület** tisztviselői karában Lipcsei Atilla ifj. elnök lemondásával tetemes változás állott be. Az egyesület ifj. elnökévé Hubay Bélát, alelnökévé Mester Dezsőt választotta. A Mester alelnökké választásával meg-

üresedett előtornászi állást Szentimrey Nándorral töltötték be.

Sakkverseny. Főiskolánk körében egymást érik a szenzációk. Az akad. olvasó egyesület sakkversenyt rendezett, mely f. hó 7-én kezdődött s f. hó 19-én fog véget érni. Első díj: 5 frt, második: 3 frt, harmadik: 2 frt. Versenyeztek: Bay Bertalan, Béky Tamás, Béki Pál, Bocz József, Lehoczky Béla, Lükő István, Molnár István, Percz József, Székely József és Lábos Béla. A díjakra legtöbb kilátása lehet: Béky Tamásnak, Béky Pálnak, és Lükő Istvánnak. Mindenkinék két játszmát kell végigjátszania, még pedig a kaszinó helyiségében, hol minden közbeszólás 2 korona bírság terhe alatt tilos. Sajnálattal említjük, hogy a verseny iránt csekély az érdeklődés, mert a főiskolai ifjuság köréből legalább 30—40-en tudnak sakkozni, tehát ezeknek csak 25—30% a pályázott. Különösen sajnós az a tény, hogy még olyanok is kivonták magukat, a kik szép ügyességgel és tudással rendelkeznek e szép játék terén. Külömben, mint halljuk, ez év folyamán még billiárd-, és vívőverseny is lesz. — Kezdünk pestiesedni. Csak előre!

— **Theologus tánczestely** fogja megnyitni Patakon az 1897. évi farsangot. A hittanhallgató ifjuság január 9-én rendezí ezt a mulatságot, mely, mint az előre ajánlott szép összegek s más kedvező jelek alapján remélhető, érdekes felelevenítése lesz a már már feledésbe merült theologusbáloknak. A meghívók a napokban küldettek szét s nyugodt lehet a tisztelt közönség, a theol. egyetben békeség uralkodik, tehát nem lehet kilátás a meghívók czáfolataira.

— **Az énekkarnak** egy rövid hét alatt két vidéki szereplése is volt ebben a hónapban. Az egyik 6 án, a tokaji templomszentelésen; a másik 12-én Homonnán, az ottani missziói egyház javára rendezett hangversenyen. Két szépen kiérdemelt babérral többje van énekkarunknak és sok kedves emlékekkel gazdagabbak a tagok élményei, mert mindkét helyen kitüntető nagy szíveséggel fogadták őket. Mi magunk részéről is felettebb örvendünk az ilyen szép dolgok felett s halásak vagyunk az énekkar iránt, a miért messze vidéken becsületet szerez a pataki ifjuságnak.

— **A főiskolai jogászegylet** a jogi és államtudományi kar dékánja a tanári kar és az egylet közt az egyesület autonomiájára vonatkozólag felmerült jelentékeny és lényeges véleménykülönbség miatt felfüggesztette, s ezt utóbb a tanári kar is helyben hagyta és megerősítette. Erre a dékán az egyesület tőkét a helybeli takarékpénztárba tette be. Emiatt maradt el a december 5-ére tervezett jogásztánczestély is, a miről különben a meghívottakat idejekorán értesítették. A jogászegylet tehát ma már csak „néhai“. Nyugodjék csendesesen!

— **A karácsonyi szünidő** f. hó 19-én reggel kezdődik s tart január 3-ig.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „SÁROSPATAKI IRODALMI ÖNKÉPZŐ TÁRSULAT.”

Előfizetési árak:

Egész évre 4 korona.
Fél évre 2 „

Megjelen minden hó 15-én.

Felelős szerkesztő:

LÁSZLÓ ANDOR.

Társzerkesztők:

NAGY BÉLA, KUBOWICH GÉZA.

Az előfizetési díjak *Hodossy Lajosnak*, mint az önk. kör pénztárosának czimére, a reklamációk pedig a főiskolai nyomda czimére küldendők.

TARTALOM: „Korán érett, fásult ifjuság.” *Kubowich Géza.* — A vén fali óra.” *László Andor.* — „Culmar és Orla halála.” (Lord Byron.) *Ifj. Zsoldos Benő.* — „Megnyugvás.” *Fábián Géza.* — Levél a tiszáninneni ev. ref. egyházkerület lelkészeihez.” —r.— „Teológus bál.” *Egy jogász.* — „Különfélék.”

Korán érett, fásult ifjuság.

Az ifjukor, ez a tündériesen ragyogó tavasz, melyben rózsák között vezet az embereket egy nyájas, kedves angyal, kietlen téllé változott ebben a tulságosan okos világban. Körülbelől ezeket mondotta nekünk az ifjuságnak egy jó barátja. Gondolkoztunk a tárgy felett, szívünk összeszorult s egész feleletünk bús sóhajja zsugorodott össze.

Igaz, nagyon igaz. Tagadnunk nem lehet, hogy egészen másként éreznünk, gondolkozunk, cselekszünk, mint a hogyan a multak ifjusága érezett, gondolkozott, cselekedett. Valahányszor olvasunk ezekről valamit: elösmérjük, hogy szép volt, nagyon szép volt s mégis alig bírjuk elhinni, hogy igaz is volt. Mintha csak csodás tündérmesék félisteni vonásokkal felruhazott alakjait látnók mozogni: annyi ezekben a megkapó, a lebilincselő, a bámulatos, a hihetetlen — önkéntelenül is rá megy ajkunk a nép kedvelt szólásmódjára: régen volt, talán igaz sem volt! Olyan sok szép történetekben örökítették meg azok tetteit, annyi volt azokban a jóság, önzetlenség, igazság, összetartás, pályatársi szeretet és sok egyéb, hogy a mint hallunk ezekről: hihetetlenül mosolyogni kezdünk.

Az állítás való! A vádat azonban, mely azt követte s melynek nyilai reánk, a jelen ifjuságára hullottak, meg nem érdemeltük. Nincs nép, nincs társulat, mely az általánosan ható erőktől el tudná magát szigetelni s mely elzárkózik a korszellemtől s annak eredményeitől. De nem is szabad ezt tennie! Az emberiség a folytonos haladásnak, vagy legalább is az örökké működő hullámszásnak gyermeke. A ki nem halad: az hátraesik. De ez a haladás sohasem történhetik bizonyos árnyoldalak nélkül, hiszen nincs napsugár árnyék nélkül, nincsen rózsza tövis nélkül. A ki pedig ezt a haladást nem tekinti s

egyedül az azt követő árnyoldalakat hányja fel: hasonlít az olyan emberhez, a ki még akkor is gucsmolja az égnek azur kárpitját, mikor azon csak egy-egy gyűszünyi felhőcske uszdogal, a ki meggyűlöli a lányokat — a teremtés virágait — mert köztük olyan is akad, a kivel Vénus ő-nagysága talán kissé mostohaul bant, a mikor a szépség ajándékát szétosztogatta.

A mikor evvel a kérdéssel foglalkozunk, nem tagadjuk az állítás igaz voltát. Elösmérjük, hogy a jelen ifjusága kissé felvilágosultabb, ridegebb, önzőbb, mint lennie kellene. De tiltakozunk a vád ellen, mely kizárólagosan reánk irányul s melynek kicsi része minket is érhet ugyan, de a melynek legnagyobb részét épenséggel meg nem érdemeltük.

Mindenekelőtt azt kell vizsgálnunk: vajjon egyedül csak mi vagyunk-e hibásak, vagy pedig a körülmények-e azok, melyekre majdnem mindent rárohatunk. Nem akarunk túllőni a célon, nem akarjuk magunkat teljesen hibátlanoknak mondani ezért is csak azt állítjuk, hogy a legnagyobb kifogás bizonyos körülményekre vezethető vissza, melyek ellen mi, az ifjuság keveset tehetünk.

Soha nem volt az emberiség a felvilágosodottságnak, műveltségnek azon a fokán, melyen jelenleg áll. Soha nem lehettek tehát olyan nagyok ezek az árnyoldalak, mint épen a jelenben. Az emberiség mai fejlettségéhez legfeljebb a klasszikus ó-kort lehet hasonlítani, de azt is csak némileg és viszonylagosan. Azt pedig senki nem állíthatja, hogy ez az annyszor gyönyörűségesebbnek mondott idő hijával volt a ferdeségeknek, igazságtalanságoknak és társadalmi bajoknak. Volt ott bizony ezekből szépecskén, még sem akarjuk elhinni, mert senki sem élt akkor közülünk, a multat pedig mindig sokkal-sokkal szebbnek látjuk, mint a jelent. Olyanok vagyunk, mint Ádám az »Ember tragédiájá-

ban, örökké követelők és elégedetlenek. Télen hányszor visszakivánjuk a nyarat, verőfényes képeivel, aranyos napsugarával, pompázó virágaival: alig jut eszünkbe a rettentő melegség, mely akkor a finomabb idegzetű embert a munkára csaknem képtelenné teszi. Erősen hiszem, hogy minden kornak meg volt a maga jó és rossz oldala, a régiek hiszékenyebb lelkökkel természetesen szebbnek találták a magok világát, mint mi az elégedetlenebbek, gondolkozóbbak s bizonyára fásultabbak a magunk korát, holott egyik sem ért többet a másiknál.

De menjünk tovább. Gondolkozzunk csak a középiskolák tanügyi szervezetről, mely teletömi a gyermekek fejét rengeteg mellőzhető dologgal, mely előli eredeti gondolkozási képességeket, megrontja idegeiket s mely tanít, de e mellett nem nevel, nem nemesít. Rátukmál a szegény tanulókra olyan tárgyakat, melyekről minden ember tudja, hogy azoknak senki soha az életben hasznát nem veszi s melyek e mellett még a gyermek esztétikáját sem élesítik. Hanem e mellett tönkreteszti testi egészségüket, a mit aztán pompásan fog fellendíteni az a körülmény, ha a fiú hetenkint egyszerű kötetlen kuszik vagy magasságot ugrál.

Hogyan lehet mármost azt kívánni, hogy ennek az ifjuságnak életkedve legyen, mikor kifacsart citrommá lesz az agyvelője s száraz szívacscsá a szíve? Hogy fér meg ezekkel az idealizmus?

Meg aztán az ifju már maga is látja az életben előforduló számtalan igazságtalanságot, melyeket nemcsak másokon tapasztal, hanem szülein, rokonain, barátain, önmagán is. Hallja a családban, a mint szülei kikelnek az élet rosszaságai, a hatalmasok ököljoga s nadályszerű vérszipolyozása, a bűn diadala, az erény szánalmas sorsa ellen. Minden szó beleszivódik vérébe s már a szeretet ölében tanulja meg az élet gyűlöletét, az anyatejet csakhamar felváltja a méreghez való szoktatás. Látja, hogy önmagával, társaival miként bánnak a tanárok. Nem a sárospataki főiskolára czélok én e helyen, mely — mint hallom — tiszteletreméltó kivétel ez alól, hiszen ezt még ha akarnám sem tehetném, mert a középiskola egy osztályát sem végeztem itten, de szólok azokról az állapotokról, melyeknek magam is közvetlen tanuja voltam s a melyekhez bizonyára nagyon sok hasonló van az országban. Láttam, hogy milyen másként bánnak a tanárok azokkal, kik iránt egy vagy más okból rokonszenvvel vagy érdeklődéssel viselkednek, mint azokkal, akikre megharagudtak. A gondolkozni tudó és szerető gyermekre nézve nem csupán pillanatnyi benyomás az ilyeneknek látása, hanem egész életére szóló tapasztalat.

Nagyban okozója a koránérettségnek a hírlapoknak mohó élvezete is. A sok csunya eseménynek, bűnnek, léhaságnak, parazitizmusnak, érdemtelen jutalomnak, ferdeségnek olvasása nagyon alkalmas arra, hogy annak a kedves tapasztalatlanságnak s az ebből folyó bájnak himporát

elrabolja az ifju lélektől. A mikor pedig a fiu kikerül a poros padokból s beiratkozik az egyetemre, vagy az akadémiára, hacsak nem gazdag szülők gyermeke: előáll a rettenetes küzdelem a létért, mely elúzi az ifju szív melegét, miként a napsugarat a télnek fagyos lehelete.

De maga a korszellem is rendkívül fontos tényező ebben a tekintetben. Ez elől nem zárkózhatik el senki sem teljesen, áthat mindenkit, csak hogy különböző irányban és mértékben. A mai kor szellemében a jó tulajdonságok mellett nagy szerepet játszik: az önzés, kapzsiság, protekcionizmus, szélhámosság, hazugság, becstelenség, erkölcstelenség is és ehhez hasonló serege a mindenképen káros vonásoknak. Ezek a tulajdonságok lépten-nyomon előfordulnak, nincs osztály, mely ezek elől elzárkózhatnék, nincs a nemzetnek olyan rétege, mely ezeknek nagyszámu lételét ne ösmerné. Nem lehet az ifjuságnak ezek tapasztalásától elzárkóznia, ha pedig már az említetteket gyakorta látta: nem csodálkozhatunk, hogy illúziói lassan-lassan oszladoznak, gondolkodásmódja, érzése sötétebbé, ridegebbé lesz s az emberek iránti bizalma, az élethez való kedve már akkor eltűnt, mielőtt az emberekkel gyakrabban érintkezhetett volna, mielőtt még tulajdonképen élt is volna.

Hibás lenne az ifjuság, ha a kort nem terhelnék ezek a sajátságok, de nem lehet hibás, mert a felhozottak talán tulságosan is igazak. Hogy kívánhatjuk az okozatnak, a következménynek megszűnését, ha az ok, az előzmény fennáll? Vagy talán, az lenne a helyes, ha az ifjuság tapasztalatainak ellenére is megmaradna boldog tudatlanságban, hiszékeny nézeteiben? Ez is be következhetik, ha elvész gondolkozási képessége. Ne kívánjuk ezt!

Mi jobb? Vajjon az élvezetekről való előleges lemondás vagy az azok nem találásában rejlő kétségbeesés s ennek gyermeke, az öngyilkosság?

Kubowich Géza.

A vén fali óra.

Öreg óra öreg korcsma falán,
Száz éves is régen elmúlt talán.
Itt-ott van meg rajta még a festék,
Leszedte már a hosszú öregség.
Az időt se láthatni meg róla,
Mert letörött mindkét mutatója.

De nem is jár. Áll, pihen magában,
Elfáradt az örökös munkában.
Tán egészen halottnak is néznek,
De ha egy kis rejtett alkatrészét
Megmozdítja egy mulató diák, —
Elbűg lassan egy bús melódiát.

Oly jól esik nékem ezt hallanom,
Elmerengek a régi dallamon.
És úgy tetszik, hogy fülemben cseng még
Egy régi dal, — halványuló emlék.
Öreg óránk zengte azt, hejh régen,
Gyermekségem boldog idejében.

Édes anyám, az az áldott asszony
Gyakorta, hogy engem mulattasson,
Megölelt és fölvetett az ölébe
S míg szememet csókokkal hinté be,
Az órához lassacskán odavitt
S megérintett az alján valamit.

Mire lágyan fölcsendüle a dal
S én hallgattam néma áhitattal.
Óh, de tetszett, óh, de szépen szóla,
A szememet le sem vettem róla,
Míg a zene végét el nem érte, —
S megcsókoltam jó szülőmet érte.

És ez így ment hosszú időn által.
Így mulattunk jó öreg óránkkal. —
Hanem egyszer elakadt a nóta
És sohasem hallottam azóta.
Vén jószágunk egy szép őszi reggel
Olcsó pénzen árverésen ment el.

Hogy mi történt, én nem is gondoltam,
Nem tudtam, hogy mi van a dologban.
„Ne vigyék el, kedves bácsik!” — mondám,
Egy közülök rám rivallt gorombán:
„No, nézzék el ezt a kis ostobát!” . . .
Kinevettek. És szólt a dob tovább . . .

Öreg korcsma megvetett lakója,
Félig halott, rozszant fali óra!
Midőn nótád andalítón zenge:
Te juttattad mindezt az eszembe.
S bár lelkemnek fájnak ez emlékek,
Mégis . . . mégis . . . megköszönöm néked!

László Andor.

Részlet Lord Byron „Nyugalom órái” című ciklusából *

Calmar és Orla halála

(Macpherson „Ossian”-jának utánzata.)

Drágák az ifjuság napjai! . . . E kor elő-előcsil-
lámlik emlékeztünkben az idő ködfátyolán keresztül.
Az élet alkonyán elővarázsolja a reggelnek napfényes
óráit. Korunk már reszketeg kézzel emeli föl harci
fegyverét, s elmondhatja: „Nem ily gyöngén forgat-
tam én az aczelt atyáim előtt”!

A hősök kora lejárt. De a hősök emlékezte újra
él — a hárfán; lelkeket a szelek szárnyai viszik
töve magukkal; ők meghallják a hárfák zengését, a
viharok hosszú sóhajain keresztül, és vigadoznak felhő-
csarnokaikban!

Ilyen hős Calmar. Szürke köszirtek jelölik kes-
keny lakását. Alátekint a forrongó viharokból: alakja
tovagördül a forgószéiben és a hegyek vészös lehel-
lete fölött lebeg.

A morvák között lakott a vezér; Fingallal háborúja
volt készülöben. Lábnymait a csatamezőn vérpatak
jelölte. A Lochlin fiai elmenekültek ádáz fegyvere
elől: de szelid, nyájas volt a Calmar tekintete; lágy
volt arany színű hajfürteinek hulláma: úgy folytak
alá azok, mint a meteor az éjszakában. Lelke még
nem sóhajtozott leányka után, minden gondolatát
egyedül a barátságának szentelte, — a sötét haj-
fürtü Orlának, a hősök legyőzőjének. Kardjaik egyen-
lők voltak a csatamezőn; de míg az Orla büszkesége
vad volt, a Calmáré nemes. Együtt laktak ők az
Oithona barlangjában. Swaran király kikötött a kék
hullámok fölött. Az Erin fiai meghajlottak hatalma
alatt. Fingal ütközetre buzdította vezéreit. Hajói
elfődték az oceánt. Hadaik a zöld halmokra tolultak.
Ők az Erin gyámolítására siettek.

Az éj beállott a felhők között. Sötétség burkolta
be a harczosokat: csak a lobogó cserfalángok fény-
lettek a völgyön keresztül. A Lochlin fiai aludtak:
álmaik véres álmok voltak. Képzletben ők már föl-
emelték fegyvereiket, — és Fingal menekül.

Nem így a morvák hadserege. Az Orla állomás-
helye volt az őrhely. Calmár mellette állott. Fegy-
vereik kezükben voltak. Fingal vezéreit hívta: köri-
lőtte állottak azok. A király a közepén volt. Haj-
fürtei őszbe borultak, de karja erős volt a csatára.
A kor nem csökkentette erőt.

* A jelen, „prózaik költemény”-féle részlet, — a mint azt
Byron is kijelenti az említett ciklus előszavában, — a halha-
talan költőnek egyik ifjúkori kísérlete. Műveinek kevés kiadá-
sába vették fel a „Calmar és Orla halála”-t; én Poétai
Műveinek Rossetti W. M. által rendezett legutóbbi, londoni
kiadásából fordítottam. Mindenesetre érdekes e részlet azért is,
mert meglátjuk belőle, hogy Byron miképen köszörülte tollát,
melylyel annyi örökbecsű gondolatot vetett papírra. A Nyuga-
lom órái cz. ciklust Byron az 1802—1807. évek alatt írta.

— Morvák fiai, — így szólt a hős. — holnap találkozunk az ellenséggel. De hol van *Cuthullin*, az Erin harczosa? Ő *Tura* termeiben nyugszik, és mit sem tud jövetelünkről. Ki siet a hőshez a Lochlin táborán keresztül? — és ki hívja el a seregek vezérét? Az út az ellenség kardjai közt vezet el, de sokan vannak az én hőseim is. Ők a háború mennykövei. Szóljatok, vezérek! Ki fog elmenni?

— *Trenmor* fia! hadd legyen enyém a tett! — mondá a sötét hajfürtű Orla, — és az enyém egyedül! Szeretem a hatalmasak álmait; de csekély a veszély. A Lochlin fiai alszanak. Én fölkeresem a kocsiban járó *Cuthullin*t. Ha elesem, hadd zendüljön meg a dalnokok éneke, s a *Lubar* folyó hullámai ragadjanak tova engemet!

— És te egyedül esnél el? — kérdé a szőke hajú Calmar. — Te messze hagynád magadtól barátodat? Oithona vezére! nem gyöngö az én karom a csatában! Én téged meghalni lássalak, és ne emelhessem föl a fegyvert? Nem, Orla! Mi együtt vadászgatum az őz bakokra, s együtt ünnepeltük meg azok lakomáját: legyen a miénk a küzdelemnek útja is; a miénk volt az Oithona barlaugja: hadd legyen most a miénk a szűk lakás a *Lubar* folyó zátonyai közt! —

— Calmar, — mondá Oithona vezére, — miért moeskolnád be arany színű hajfürteidet az Erin porában? Hadd essem én el egyedül. Az én atyám égi csarnokában lakik: neki öröme fog telni fiában; de a kék szemű *Mora* az ő fia részére lakomára fogja teríteni az asztalokat. Ő figyelve fog hallgatódzni a vadász lépteire a sivatagban, s azt hiszi majd, hogy azok a Calmar léptei. Hogy ne mondhassa majd:

— Calmar elesett a Lochlin kardjától; ő meghalt a mélabús Orlával, a komor tekintetű vezérrel!

— Miért hullasson bánatos könnyeket a *Mora* azurkék szeme? Miért átkozza az ő szelid hangja Orlát, a ki elveszítette Calmart?! Él, Calmar! Él, hogy felemelhesd a mohos kőszírtemet! Él, hogy a Lochlin vérével bosszúlhass meg engem. Zendüljön meg a dalnokok éneke sírom felett. Édes lesz az Orla halotti éneke a Calmar hangjaitól: Mosolyogni fog a lelkem ott fenn a dicséret jelei fölött!

— Orla! — felelt a *Mora* fia, — én zengjek halotti éneket barátom fölött? — én bocsássam hírért-nevét a szelek szárnyaira? — Lelkemből csak forró sóhajtások törnének elő; hágyadtak és megtörték a keservnek hangjai. Orla! a mi lelkünk együtt fogja hallgatni a bús halotti éneket. Egy felhő lesz a mi lakásunk ott a magasban: a dalnokokok egyesíteni fogják a Calmar és Orla nevét! — —

— Eltávoztak a vezérek köréből. Lépéseik a Lochlin hadserege felé irányultak. A cserfatűz el-el haló lángjai szomorúan pislácoltak az éjszakában. A szelid északi csillag jelölte meg nekik a *Tura* felé vezető utat. Swaran, a király, magánosan pihent sátorában.

Itt a csapatok összevagyultak: szinte harcoltak álmukban is; fejeik pajzsaikon nyugodtak. Kardjaik csillogtak a távolban a halmokon.

— A tüzek elhalófélben vannak; parázsaik elvesznek a füstben. Minden csendes, csak a szél sohajt a kőszírték fölött.

*

Egész könnyedén haladtak a hősök a szunynyadó táboron keresztül.

Már fele-uton jártak, a mikor Orla megpillantotta a paizson nyugovó *Mathont*. Szinte lánggal égett az Orla szeme, és fénylett a vak homályou át. Magasra emelte fegyverét.

— Miért hajtod meg homlokod, Oithona vezére? — szólt a szőke hajú Calmar; — mi az ellenség közepében vagyunk! van-e idő most a halogatásra?

— A boszúállás ideje van most! — válaszolt a mélabús tekintetű Orla. — *Mathon*, a Lochlin vezére alszik: látod a fegyverét? Gyászosan jelenti az nekem az atyám megaludt vérének! A *Mathon* vére fog gőzölni rajtam; de álmában öljem őt meg, *Móra* fia! Nem! Hadd érezze sebének kínjait: hírnevem ne egy alvó vérének gőzével szálljon a magasba! — Talpra, *Mathon*, talpra! A *Conna* fia hív; életed az ő kezében van; kelj föl a küzdelemre!

Mathon felriadt álmádól! de egyedül ő ébredt-e fel? Nem; a vezérek mind összesereglettek a sikon.

— Menekülj Calmar, menekülj! — szólt a sötét hajfürtű Orla. — *Mathon* az enyém; örömet halok meg; íme Lochlin emberi felém tolnak. Menekülj az éjszaka homályában!

Orla megfordul. A *Mathon* sisakja meghasad; paizsa leesik karjáról s megborzad a vérében, összeesik a lobogó cserfa-tűz közelében.

Strumon látja őt összerogyni; haragra gyúl és fegyvere megcsillámlik az Orla feje fölött; de egy fegyver át döfte szemét. Agyveleje kiomlott sebén keresztül és szinte tajtékozott a Calmar fegyverén. Mint az óceán hullámai hömpölyögnek két hatalmas északi hajó körül: a Lochlin emberei úgy tódultak a két vezérre; miként a tajtékozva megtörő hullámok között büszkén eveznek az északi hajók: úgy lépkedtek a morva vezérek a Lochlin szerteszórt sisakbokrétái fölött.

Fingal meghallotta a fegyverek zaját. Paizsára ütött; fiai körütte állottak; a nép tolongott a sivatag hosszában. *Ryno* örömének vége szakadt. *Ossian* büszkén járt-kelt fegyverzetében. *Oscar* megrázta fegyverét. A *Fillan* sas-szárnya szinte úszott a szélben. Rettenetes a halálnak hangja! Sochlinnak sok özvegye van! A morvák hatalmasan felül kerekedtek.

Hajnalfény ragyogja be a halmokat: egy élő ellenség sem látható, de az alvók sokan vannak; gyászosan fekszenek ők az Erin homokjában. Az óceán szellője föl-föl emelgeti hajfürtjeiket és ők még sem ébrednek föl. A hollók kiáltoznak prédájuk felett.

Kinek az arany színű hajfürtjei hullámszerűen a vezér keblén? Ragyogóak azok, mint egy arany folyam, összevagyultak barátjának sötét hajfürtjeivel.

Calmar az; az Orla mellén nyugszik a feje. Vörök egy patakban egyesült. Vad a tekintete a mélabús Orlának. Alig-alig lélegzik már, de a szemei mégis

lánggal égnek. Föllobbannak azok a közelgő halál leheletétől-e Keze a Calmar kezeit szorítja; de Calmar él! igen gyengén bár, de él.

— Kelj föl! mondá a király, — kelj föl Móra fia! az én teendóm a hősök sebeit gyógyítani, Calmar még sebeket kötözhet a morva halmokon!

— Calmar sohasem fog többé Orlával morva dämvadakra vadászni, — mondá a hős. — Mi volna nekem a vadászat egyedül?! Ki osztoznék meg Calmarral a háború zsákmányain? Orla megpihent immár . . . Nyers volt a te lelked, Orla! — s irántam mégis oly gyöngéd, mint a hajnali harmat. Úgy fénylett az mások előtt mint a villám, reám pedig úgy ragyogott, mint egy ezüst suigár az éjszakában. Vidd el király, a kardomat a kék szemű Morának, hadd függessze fel azt ü es csarnokomban. Nem tiszta a vértől, és még sem menthette meg Orlát! Hadd feküdjem én barátommal. Zendüljön meg az ének, ha meghalok! —

Csendesen nyugosznak ők a Lubar folyó hullámaiban . . . Négy mohos köszirt jelöli a Calmar és Orla lakását. Mire Swaran elérte végét: vitorláink duzzadoztak a kék hállámokon. A szelek hajóinkat a morvákhöz vitték, — a költők elzengték a dalt . . .

Kinek az alakja emelkedik föl a fellegek zúgásán? Linek a gyászos lelke csillámlik eleuk az égi háborúk folyamaiban? Hangja át rezeg a mennydörgésen. Ez Orla, Oithona barna vezére. Neki nem volt párja a csatában. Békesség legyen a te lelkeddel, Orla! — hired nem fog elenyészni soha!

De a tied sem, Calmar! Szerető szíved volt neked a kék szemű Móra fiának, de a kardod nem volt ártalmatlan! Ott függ az a te barlangodban a Lochlin szellemei körül-visitozzák annak aczélát. Halld dicséretedet, Calmar! Hatalmas szózat mondja ezt. Nevedet visszhangozzák a morvák.

Emeld fel szöke hajfürteidet, Móra fia. Terjeszd ki őket a szivárvány ivén és mosolyogj le reánk a vihar könyein keresztül! . . .

Angol eredetiről fordította

ifj. Zsoldos Benő.

Megnyugvás.

Rosszul születtem. És azóta
Nem volt egy boldog, míg napom,
Mi keltett: sóhaj volt a nóta,
S legtöbbször köny az altatóm.

Szomorúság volt útilársam,
Téptt tövis, sebzett az ág,
Vergődésemben azt se láttam,
Ha tán nyitott is egy virág.

Kis örömömre hosszú bánat,
Mosolyra — könyek árja jött,

*Fényét egy csillanó sugárnak
Elfogta ismét sűrű köd.*

*Felettem hideg, szürke égbolt,
Itt lenn is éj. Hideg, setét.
Szerelmem is csak gyötrelmem volt
És hordom most is még sebét. —*

*Ám nem panaszzsal s zugolódón,
De türve, híve holtomig;
Lesz nekem is még üdve módom,
Melyről most szívem álmodik.*

*A végtelenség titkos útját
Örök Igazság mérte ki,
Szív derűjét, lelkek borúját
Ő osztja meg s Ő rendeli.*

*Örök törvénye napra éjet
És éjre rendelt új napot;
S ki mindig csak homályban tévelyg,
Fényt végre az is kapni fog.*

*Szomorú lelkem aggodalma
E hitből új vigaszt merit.
Nem taposok mindig avarba,
Majd tépem rózsák ezreit.*

*Bümből — örömnnek fája kel ki,
Útam virágok közt viszen;
— Csak tudjam akkor elviselni,
Csak birja el szívem!*

Fábián Géza.

Levél a tiszáninneri ev. ref. egyházkerület lelkészeihez.

Régen hangoztatják, hogy a világi elem fokozatosan hidegszik az egyház iránt s midőn egy-egy világi tanácsbírói vagy jegyzői szék megüresedik, bizony gondolkozásba kell esni, hogy vajjon találnak-e arra a helyre olyan embert, a ki buzgó református s felekezetének ügyeit lelkiösmeretesen tudja szolgálni.

Épen a lelkészekről gyakran hallani ezt.

Es ugyis van.

De arról, hogy ennek a növekedő bajnak elejét vegyék, arról senki nem gondolkozik.

Pedig igen egyszerű az orvoslása.

Bennünket itt a pataki iskolában igaz protestáns szellemben nevelnek már csak az által is, hogy

legációkba járhatunk s ott érzékezésbe jövünk a lelkészekkel, és látjuk az egyes intézményeket s ez által minden ifju megismerkedik a maga egyházával, annak régi, tiszta szervezetével és később bármi legyen az életben — mindig védője lesz a protestantizmusnak.

Törvényeink értelmében tőlünk minden jótéteményes akadémista mehet legációba. Nagyon jól tudták azt az intézők, hogy miért adták meg ezt a jogot a jogászoknak is. Tudták, hogy ez által őket is közelebb vonják az egyházhoz.

S mégis vannak lelkészek, kik minden törvény ellenére s legtöbbször minden indoklás nélkül beírnak az iskolához, hogy pl.: »A munkácsi egyháznak nem kell jogász legátus.«

Miért nem kell? Talán azért, hogy akadt régebben egy-két olyan léha, gondatlan ifjú, ki komolyan nem fogta fel küldetését s ez által csak szégyent hozott iskolájára?

Hiszen ezt nem lehet tisztán csak a jogászságra mondani, mert bizony theologus kollegáink között is van, ki nem a legártatlanabbul viseli magát ott az ünnepen és mit mondana rá a munkácsi és a tarczali lelkész úr, meg mindazok, kik velök együtt félelmes ellenségeink, mit mondanának rá, ha azon helységekből, hogy egy könnyelmű theologus helytelenül járt el, beírnának a lelkészek, hogy ők többé theologus diákokat nem kérnek?

Ugy-e, hogy visszásnak tartanak?

No hát az is vizás felfogás, hogy egy eset miatt az egész testületre rákiáltják a »pereát«-ot s az egész bűnhődik az egyes vétkéért! Zúg a joghallgató ifjuság s valóban fel van háborodva azon eljárás miatt, melyet velök szemben elkövet némely lelkész úr. Ne is kívánják, hogy a világi elem térjen közelebb az egyházhoz, mikor már az ifjú nemzedéket is elzárják a közeledéstől!

Azok a lelkész urak, kik ezt cselekszik, azt hirdetik a templomi szószékről, hogy »szeressétek egymást, ne legyetek rossz akarattal mások iránt, legyen elöttetek egyenlő mindenki, mint ti egyenlők vagytok Isten előtt.« Igen, ezt hirdették karácsonykor azok a lelkész urak is, kik az ünnepek előtt tiltakoztak az ellen, hogy jogász menjen hozzájuk legációba. Ők külömbséget tesznek legátus és legátus között, ők rossz akarattal vannak irántunk, kiknek egyetlen vétkünk az, hogy történetesen a jogi pályán haladunk.

Nem ismerik a mostani pataki jogászságot, mert akkor tudnák, hogy legnagyobb része szerény, egyszerű és törvénytisztelő . . .

Aztán vegyük fel, hogy a legáció nekünk főjövédelmi forrásunk.

Nem emlékeznek azok a lelkész urak a diákokra? Bizonyosan tudják, hogy egy-egy vagyontalan fiatal ember mily nehézséggel küzdötté át magát a tanulói pályán. Talán épen ők is olyanok voltak, mint mi. Szegény családból származtak s szükségleteik java részét a legációi pénzből fedezték s csak így tudtak megélni az iskolában. Ők

tudják azt, nem is kell mondanom, hogy a pataki jogászok ma is nagyobbára szegény szülők gyermekei. Nevelősködésből és a legátumokból tartja fel magát a legtöbb, épen úgy, mint a theologusok; miért akarják tehát e keresetforrást is elragadni tőlünk?

Ez által arra törekednek, hogy a szegényebb ifjaknak lehetetlenné tegyék az itten való megélhetést, ez pedig arra fog vezetni, hogy a jogászság száma Patakon jóval kevesebb lesz, aztán meg teljesen elidegenedünk az egyháztól, ha látjuk, hogy a lelkészek is így viseltetnek a világi elem iránt.

Ugyebár, nem akarják ezt a nagy tiszteletű és tisztelendő jogász-gyűlölő lelkész urak?

Mély tisztelettel

— r.

Theológus bál.

A czim kissé színtelen és szokatlan, a bál egészen másféle volt. Nem helyeseljük a tánczestélyeknek a rendezők állása szerinti elnevezését — mert hiszen épen olyan joggal lehetne szólni földbirtokos bálról, bankár-bálról, író bálról is, a mi kissé különös lenne, — ez alatt természetesen nem azt értjük hogy a teológusok helytelenül cselekedtek, a mikor bált rendeztek, sőt épen igen okos dolog volt tőlük. A rendezők neveit úgyis kiteszik a meghívóra, mire való tehat azt is odatenni, hogy teológus bálról van szó — mikor ugyanis mindenki tudja? A bálnál a czél a fődolog, hogy t. i. a résztvevők jól mulassanak, nem pedig a másodrendű jelleg.

De a czélt mindenestre elériék, kevés leány volt, mégis sok szép leány volt. Jó volt a kedv is, a zene is — szóval minden jó volt. Azaz hogy mégsem volt jó minden. A mint hallottuk 500 meghívót küldözgettek szét, ebből a vidékre körülbelül 300 esett. Ebben még nincsen semmi különös. Mármost a 300 meghívott közül csak 4—5 jött el. Ebben már van valami különös.

Mi lehet az oka? Az emberiség ridegebb lett-e talán okt. 4-ike óta (a mikor rengetegen jöttek el vidékről), vagy csak a hittanhallgatók iránt lett hidegebb a n. é. közönség?

Az elsőt — megenged a tisztelt emberiség — nem vagyunk hajlandók elhinni. A másodikat szintén nem lehet ok gyanánt elfogadnunk, hiszen szegény hittanhallgatók mit sem vétettek ellene. Meg aztán minden gondolkozó ember meggyőződhetett róla, hogy ők tudnak is, akarnak is mulatni — a mint hogy igaz is.

Nem lévén elegendő alaptökénk, nem tűzhetünk ki pályadíjat ennek a rendkívül érdekes és halás kérdésnek megfejtésére: kénytelenek vagyunk tehát a rendezők feltevést elfogadni, mely szerint *igen sok meghívó elveszett a postán*. E feltevéseket támogatja több adat is, több helyen kérdezősködtek

izben megtiltotta a korcsolyázgatást. Részünkről ezt a rendszabályt csak helyeselni tudjuk s figyelmeztetjük a szülőket és diákokat tartó házigazdákat, hogy ez intézkedésnek a legszorgosabb felügyelettel igyekezzenek foganatot szerezni, mert a legjobb, legszebb szabály is csak akkor lesz jótékony hatással, ha gyakorlatilag is megvalósul. A hazának jövőbeli oszlopai pedig ne feledjék a mentő egyesület jellegét: »Mindenkit érhet baleset!»

Az akadémiai vivó-egyesület a tagok nagy számára való tekintettel készleteinek számát kellőleg szaporította, a minék bizonyára jó hatása lesz a vivni tanulóknak a vivásban való gyorsabb előmenetelére.

Érdekes végrendelet. A „Szamos“ cz. szatmári lap első számában közli Néhai Lónyai Annának, Kemény János volt erdélyi fejedelem özvegyének végrendeletét, melyet Révész Kálmán kassai lelkész s abauji egyh. m. levéltáros fedezett fel az abauji egyház régi jegyzőkönyveiben s melyet maga a fejedelemné a szatmári ev. ref. egyház gondjai alá helyezett. Az egyház jegyzőkönyvei azonban csak 1749 től kezdődnek s hézag nélkül csak 1784 óta vannak meg. A végrendelet második pontja a mi főiskolánkat is érdekli, miért is szószerint közöljük: »Nemes Zemplény vármegyében, tokaji és tarczali szöleimben termő boraimnak tizede és a megirt vármegyében, ha majorkodtatásom lenne, abból proveniálendő mindennemű gabonának is tizede szolgáltatásék a gönczi Collegiumhoz, hogy ha pedig a sárospataki schola, régi boldog állapotjára jutna, Isten kegyelméből kinéi mindenen lehetségesek, így a *putaki Collegiumhoz* szolgáltatásék esztendőnként mind örökké. Hasonlóképen Nemes Beregvármegyében, Vásáros Naményban, majorság földeimben termő gabonáimnak is tizedét oda rendeltem.* A végrendelet dátuma: in Aranyos Medgyes die octobr. Anno Millesimo Sexcentesimo, Octuagesimo Nono. Aláírva: (L. S) Lónyai Anna.

Megjegyezzük, hogy a gönczi collégium alatt a sárospatakit kell érteni, mely a jezsuiták üldözése elől előbb oda, majd 1695. márcz. 25-én Kassára menekült.

Lélektani rejtély. Kifürkészhetetlenek az emberi élet utai! Ma itt vagyunk reményektől dagadó kebelrel, merész vágyakkal, nemes törekvésekkel, ki tudja, mit rejt méhében a holnap, ki tudja, nem mi leszünk-e áldozatai azoknak a rettenetes csapásoknak, melyek az emberiség történetében léptenyomon beállanak s melyek Malthus szerint szükségszerűen eszközei az emberi nem fenmaradásának? »Ember tervez, Isten végez!» Milyen magas és tökéletes lénynek képzele magát az ember, mily föllengző dicshimnuszokat zeng kutató elméjéről, vas logikájáról, mégis hányszor találkozik olyan tüneményekkel, melyek előtt gondolat nélkül bá-méskodik a kutató szellem, a nélkül, hogy csak sejtené titkos rugóit ezeknek a cselekményeknek?

Ellankadunk, ha eszünkbe jut az emberi lélek gyöngösesége, tehetetlensége; elbámulunk, ha látjuk, hogy szabad akarata, mely úgyszólván egyedül különbözteti meg őt az állatoktól, mily gyorsan, mily kiszámíthatatlanul válhatik a körülmények silány eszközévé! Nincs semmi ilyenkor, a mi csak kissé is felemelne! Kétkedni kezdünk — legalább egy perczre — mindenben: Istenben, az emberekben, az élet céljában, az ember méltóságában s szabad akaratában. Csak mikor meggondoljuk, hogy az ilyen események mégis inkább csak kivételek és rendellenességek — melyek pedig a természet világában minden téren előfordulnak, — hogy az ilyen szerencsétlenségeknek legtöbbször csak azok esnek áldozatul, kik nem edzették meg lelküket a sors váratlanságai és kísértései ellen, hogy tehát rendszerint mégis csak lehet ezekkel szemben is védekezni — bár ez is hosszú önmegtágadás és önuralom eredménye: csak akkor kezdünk megint éledni, felfrissülni, mint a rab, ki hosszú idő után végre is kijut a szabadba, melynek fűszeres levegőjét mohón szivja magába. Önkénytelenül támadtak agyunkba ezek a gondolatok, a mint főiskolánk volt széniorának szerencsétlen esetét meghallottuk. Putnoky Pálnak hívják az ifjút, ki pár nappal ezelőtt még itt élt a mi körünkben s ma pedig szenvedően fekszik a miskolczi kórház egyik fekhelyén. — Kiváló képzettségű fiatal ember volt, ki az érettségi vizsgálatot is „jeles“ eredménnyel tette le a rozsnyói főgimnáziumban s a teológiai tudományokból is kitűnő eredménnyel vizsgázott le a mult év folyamán a mi főiskolánkban. Tanárainak elösmerése és szeretete a széniori székbe emelte s ezt a hivatalát lelkiösmeretesen töltötte be az utóbbi napokig. Általában hazafias érzésűnek, törekvőnek, szerénynek, képzetnek ösmertük mindnyájan s épen ezért találtuk különösnek a hirt, mely felőle hirtelen elterjedt. Alig hitünk a betűnek és szónak, de sajnos, az elképzelhetetlennek vélt esemény szomorú való. Az utolsó napokban telhetetlen mohósággal dobtá magát az élvezetek kaján karjaiba s vele is megesett a pillangó régi meséje. addig röpködött a gyertyavilág körül, míg végül ez leperzselte himes szárnyait. A szénior egyszer csak váratlanul Miskolcra utazott, hol a Riddinger féle „Korona“ vendéglőben lakást vett ki, melybe megérkezése után azonnal bezárkózott. Pár pillanat mulva 4 pisztoly-lövés zavarta meg a fogadó csendjét s mikor berohantak, ott látták a szerencsétlen ifjút embert a padlón elterülve. Két golyó a fejébe, — kettő az oldalába hatolt. Rögtön beszállították a városi kórházba, hol másnap eszméletére jöve — a városi rendőr-tisztviselőnek bevallotta, hogy boldogtalan szerelem s pénzvavar kergette a halálba. Egy golyó a tüdejét is megsértette s épen ez volt az, mi főleg kétségessé tette életben maradását. Lapunk zártakor már arról értesülünk, hogy rövid időn elhagyja a kórházat.

(k.)

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „SÁROSPATAKI IRODALMI ÖNKÉPZŐ TÁRSULAT.”

Előfizetési árak:		Felelős szerkesztő:	Az előfizetési díjak <i>Hodossy Lajosnak</i> , mint az önk. kör pénztárosának czímére, a reklamációk pedig a főiskolai nyomda czímére küldendők.
Egész évre	4 korona.	L Á S Z L Ó A N D O R .	
Fél évre	2 „	Társszerkesztők:	
Megjelen minden hó 15-én.		NAGY BÉLA, KUBOWICH GÉZA.	

TARTALOM: „Az u. n. bölcsészeti szakról.” *Nagy Béla.* — „A doktorátum ügyében.” *Kaszonyi.* — „Juliskának.” *Szeghalmi.* — „Csel.” *Kubowich Géza.* — „Nem rég egy vidám” . . . *Papp Géza.* — „Segéd-tanészkozaink.” *Csereháthy Tibor.* — „Különfélék.” — „Szerkesztői üzenetek.”

Az u. n. bölcsészeti szakról.

Egy öreg lelkésszel a nagy Erdélyi Jánosról beszélgettem a nyáron. Megkapó hévvel, szinte megindultsággal jellemezte a lelkes tanítvány egykori mesterét. „De nem lehet őt — ugymond — szóval jellemezni; hallani kellett az ő világ-irodalmi előadásait.”

Hát ilyenek is voltak valaha Patakon?

Voltak. Sőt — magyarázgatta a szíves öreg úr — oly kifejlett filozófiai fakultás, hogy ennek több tanára volt mint akár a theologiai szaknak.

Ezen én akkor nagyon elgondolkoztam. Töprengék rajta azóta is sokat. Miért nem úgy van most, mint akkor, évtizedekkel ezelőtt? Miért van, hogy mikor én most erről a témáról akarok írni, ezt kell szerény soraim czime gyanánt írnom: Az u. n. bölcsészeti szakról?

Mert nem gúny akar ez lenni. A világért sem; sőt — nekem legalább — nagyon szomorú valóságot fejez ki. Hanem én ebbe nem tudok beletörödni. Most is azért veszek magamnak bátorságot — lelkem indításából — arra, hogy a fenti cím alatt egyet-mást elmondjak. Természetesen, nem hetyke kritikus módjára, hanem csak úgy, jámbor óhajtás képen; vagy — ha szólhatok így — alólról felfelé törekvő szerény indítvány alakjában.

Ugy képzelem, hogy akademiánk háztartásában a bölcsészeti szaknak kettős célja van. Egyik az, hogy a szaktanulmányainkhoz szükséges alapokat megadja, illetőleg, hogy a bölcsészet szakbeli előadások szaktanulmányainknál segítségünkre legyenek. A másik, nem kevésbé fontos, sőt már nem ilyen alárendelt, hanem teljesen független, önálló célja pedig az, hogy az

általános műveltségnek magasabb fokára juttasson bennünket.

Magamon is, másokon is azt tapasztalom, hogy a mi bölcsészeti szakunk sokkal nagyobb mértékben megfelel első céljének, mint a másodiknak. Ugy, hogy az akadémiai tanfolyam elvégzése után Isten kegyelméből lehet belőlünk képzett pap, vagy ügyvéd, de magasabb értelemben vett művelt ember, a kinek az ismeretek egész birodalmában helyes átnézete van, a kinek kedélyét a szépnek világtörténelme termékenyíti meg, s jellemét ennek hatása formálja — ilyen ember — oh jaj! — nem lehet.

Veszedelemes átka az ennek a diploma-faló korszaknak, hogy tanároknak és tanítványoknak csaknem összes erejét tisztán a szaktudományokkal való foglalkozás absorbeálja. Ez a kóros áramlat, hogy úgy szóljak, behozta a kenyérpolitikát még a tudományok államába is. Ennek a szele sorvasztja a mi bölcsészeti szakunkat is.

Avagy nézzük akademiánk mostani — II. fél-évi — tanrendjét. Az első pillanatra észreveszünk, hogy a theol. és jogi szakon egyaránt sokkal változatosabbak s aránylag is számosab- bak a speciál kollégiumok, mint a bölcsészetiben. Azért szólok épen a speciál kollégiumokról, mert ezek — szűkkörű voltuknál fogva — természet- szerűleg sokkal alkalmasabbak a hallgatók ismeretének egyirányban való tökéletes kiképzésére, mélyítésére. A szemináriumokat nem is említem, mert azok a bölcsészeti szakon egyáltalán nem léteznek.

Ennek a rendszernek eredménye azian az, hogy pl. a bölcsészettörténetből, neveléstanból megtanuljuk a felsőbbekhez, a diplomához szükséges minimumot, hanem ezen felül a bölcsészeti szak előadásokból keveset nyerünk. A tulajdonképeni bölcsészet körében egy-egy filozófus rend-

szerével nem ismerkedhetünk meg alaposan, nem foglalkozhatunk vele aprólékos részletességgel, saját műveit nem olvassuk és így nem tanulunk meg valójában filozofálni. Ennek oka még az is, hogy csak az első és másodéves hallgatók tanulnak bölcsészetet. — A világtörténelemnek — melyből csak az Ujkort hallgatjuk egy féléven — egész folyamát nem tudjuk a bölcsész éles szemével végigmérni. A művelődéstörténettel s magyar irodalom történettel szerencsésebbek vagyunk, mert itt, főképp az utóbbinál, az előadások elég szűk körre szorítkoznak. Hanem nehezen nélkülözzük a világirodalmi előadásokat.

Gyakran elgondolom szomorkodva, hogy: Is-tenem! hát a latin, német és görög grammatikával miért is kinlódtam én annyi hosszú esztendőn keresztül? Azért, hogy akadémiai hallgató koromban a privat-tanítványaimmal el tudjam nyaggatni? Még jó, legalább négy évig nem felejttem el; az is szerencsém, hogy theologus vagyok, legalább a görög aorisztus is a fejembe' marad a kápláni vizsgáig. Aztán Isten veled! sok, keserves emlékű grammatika és syntaxis, elfelejtetek hátran, nyugodt lelkiismerettel; legfelebb akkor foglak benneteket sajnálni, ha majd egy-egy háromszáz esztendő s könyv akadván kezembe, unalmamban nem tudom végigböngészni a latin nyelven írt ódon lapokat; vagy a falumbeli gentry-urak nemes levelét nem tudom tökéletesen magyarra fordítani.

Hanem grammatika ide, aorisztus oda! Én ehbe a sorsba nem tudok beletörödni. A latin, görög és német tudományommal, bármi csekély is, nem akarok olyan hamar leszámolni; ha annyit vesződtem a kemény dió héjjal, a belét is meg akarom kóstolni; a sok nyelv-elemi küzködés után amaz irodalmak sokat dicsért fényes világát is szeretném, ha nem is színről-szinre, de legalább szemüvegen át meglátni. Mert szabad szemmel nem tehetem; hiszen ha eredeti nyelven akarnám végig olvasni Homért, Virgilt s a mely jeleseknek a nevét se tudom, halálom napjáig se szerezném meg a diplomámat. (Pedig arra nekem is szükségem lesz, ha idealista vagyok is.) De nem olvashatnám végig őket fordításban sem. (Persze, ha léteznének.) Hanem az egyes irodalmak rövid történetét, azt igen is, meggyőzném tanulni. De hogy jussak hozzájuk? A könyvtárból? Óh, az ilyen szemüveg már nagyon is homályos. Segítség kell hozzá: egy tudományos professzor képében.

Hát ilyen segítség iránt esdeklek én, sokunk nevében. Nem is megyek messze: az én régi jó gymnáziumi nyelvtanáraitam kérem tisztelettel és bizalommal, jöjjenek segítségünkre, csak heti egy-két óras special-kollégiumokkal. Így, jó beosztással két év alatt megismernők a latin, görög, német, francia irodalmak történetét és több hasznunkra volna, mint az, hogy modern nyelvek grammatikáit hallgatjuk special-kollégiumokon.

Nagyon jól tudom én, hogy főiskolánk kegyes

intézősége minden tőle telhetőt megtesz a mi tudományos előhaladásunk érdekében. A pályakérdések, és a könyvtárak segítségünkre vannak a fentebb ohajtott dolgokban is. Hanem én úgy érzem, hogy kérő szavamat nem ok nélkül emelem fel világirodalmi, teljes világtörténelmi előadások, s egy kis részletes filozófiai special-kollégium vagy seminárium iránt. Dixi et salvavi animam meam.

Ismétlem, nem vagyok én hetykélkedő kritikikus. Tisztelem én az én jó mestereimet. De legjobban tisztelem azt a Mesteremet, a ki erre tanított: „Kérjétek és megadatik néktek“.

Nagy Béla.

A doktorátum ügyében.

Két kérdéssel akarunk e helyen rövidesen foglalkozni. Egyik a doktorátum kötelezett volta, másik pedig az egyetemhez való kötöttsége.

I. Az első kérdés nagyon is vitás. A budapesti egyetemi tanárok — ha nem tévedek — tavaly úgy nyilatkoztak, hogy a tudorságot az ügyvédi oklevél elnyeréséhez okvetlenül szükségesnek kell nyilvánítani, mert ez által az ügyvédi kar tekintélye, tagjainak nagyobb műveltsége stb. biztosítatik, erre pedig az ügyvédeknek nagy szükségök van, annival is inkább, mert köztudomású tény, hogy a bírák rendszerint lenézik őket.

Nem tudjuk ennek helyességét, czélszerűségét elismerni, sőt bizonyos tekintetben káros hatást tulajdonítunk a doktorátumok kötelezettségének. Ez által ugyanis bizonyos gyáriasság jellemzi a doktorátumot. A ki a négy évi jogi tanfolyam elvégzése után semminemű államvizsgálatot nem tesz, hanem — ügyvédnek készülvén — ügyvédjelöltté lesz: az a doktorátumot — sok esetben tehernek fogja nézni, a tanárnak pedig quasi kötelessége lesz a szigorlat esetleges megisméltése után a tudorságot elnyerni ohajtnak az oklevelet kiállítani — bár az illető voltaképen nem lenne méltó, — mert ellenkező esetben a fiatal ember egész jövőjét teszi tönkre. Le kell ugyanis tennie arról, hogy ügyvéd lehessen s 3 évi ügyvédjelöltségét hiába töltvén el — bírói vagy más pályára kell mennie.

Az ügyvédi kar tekintélyét pedig nem emelheti az általánosan kötelező doktorátum, ez által csak a tudorság nivója száll alá.

A tudorságnak csak akkor van értelme, ha az bizonyos megkülönböztetést, jelességet fejez ki, ez a jellege pedig teljesen elvész, ha az általánosan kötelező. Meg aztán ellenmondás is van a kötelező tudorság fogalmában. A tudorság ugyanis bizonyos kiválóságot akar kifejezni — mert akkor nem írják ki a nevek elé, mint grófi, bárői czímet — s már most, hogyan lehet azt kívánni, hogy valaki a jogtudományokban kiváló legyen? Ez olyan valami kicsiben, mintha a költészet gyakorolhatásához — bizonyos vizsgát kötnének s ezt bizonyos számú emberre nézve kötelezővé ten-

nék. Megengedem, hogy ez a hasonlat nem fogja az emberiséget abban a tapasztalatban megtántorítani, mely szerint „minden hasonlat sántít“, mégis tagadhatatlan az, hogy van benne némi igazság. Mert úgy a költészethez, mint a jogtudományokhoz hajlam és tehetség kell, mármost ha valaki e kettő ellenére is a jogi, még pedig az ügyvédi pályára akar lépni, — a mi bizony nagyon-nagyon sokszor megesik — előtte áll a tudorság, a kiválóság kötelezettsége s kísértetiesen hallja szólni a „lenni vagy nem lenni“-féle aut-aut-ot: „tessék kiváló jogásznak lenni, vagy pedig a 3 évetet, mit már kitöltöttél, elveszteni.“

Node ez az ellenmondás elvész a gyakorlatban, hol a tudorság nem jelent kiválóságot s így kötelezettsége sem foglal magában ellenmondást. Bizonyos számú tankönyvet be kell szedni s akkor aztán, ha alapjába véve nem is válik ki a jogtudományok terén, az illető megkapja a doktori süveget. Épen ez az, a mit mi nem helyeselünk.

Nem szabad gyár módjára termelni az okleveleket. Ha mindenki leteheti: akkor meg kell követelni az illetőtől az alaposágot, mert ez esetben csak szorgalmán mult, ha nem teheti le **mindenki** (s ez a jogczime az engedékenységnek, elnézésnek), akkor meg hogyan lehet azt általánosan kötelezővé tenni?

II. A második kérdés még egyszerűbb, világosabb az előbbinél is. Arról van szó, hogy vajjon a jogtudorság osztogatása egyedárúsága-e az egyetemeknek vagy nem? A józan ész nem-et, a tényleges állapot igen-t felel reá. Miért ne lehetne vidéken is doktorátumot tenni? A budapesti egyetemi jogtanárok azt felelték tavaly, hogy ők szigorubban, alaposabban vizsgálják meg a jelöltet, mint a vidéki tanárok. Hát a szigorúság, az alaposág privilégiuma az egyetemi tanárnak, hát vidéki tanár nem lehet szigorú és alapos? Ejnye, ejnye tisztelt uraim, ez a véleményök éppenséggel nem felel meg az igazságnak *szigoruan*, sőt enyhén sem, de meg nem is *alapos*, hanem vaskalapos.

Sőt bocsássanak meg, ha azt merészelem állítani, hogy a vidéki tanárok részletesebben, alaposabban, kimerítőbben győződhetnek meg a szigorlatot tevő készütségéről, a mennyiben sokkal több rá az idejük, míg Pesten rengeteg a vizsgázó, miért is felületesnek kell lennie a vizsgáztatásnak is. Ennek tulajdonítható az a körülmény, hogy ott sokszor az eléggé készült jelölt is elesik, míg a valamit alig tudó nem egyszer átussza a képesítés folyóját.

De hagyjuk ezeket a dolgokat! Még csak azt az egyet szeretném tudni, hogy a 25 frtos szigorlati díjak nem szerepelnek-e a nyomós argumentumok között?

Kaszonyi.

Juliskának.

*Ha én is e városban laknék
Vagy maga élnék, ott hol én,
Még könnyű szerrel fordíthatna
Vad sorsom kerekén.*

*Mert más vagyok én, mint akinek
Most itt mutattam magamat
Sokkal búsabb, sokkal mogoróább,
Zárkózott s hallgatag.*

*S a míg tréfálok — néha-néha —
S a meddig ajkam mosolyog,
Nem tudja senki, hogy szívemben
Minő kint hordozok.*

*Van rá okom. Ne is kérdezze,
Hogy lelkem miért ily beteg?
Ifju vagyok, még s óh, ki hinné?
Az élet törte meg.*

*De ha látnám magát gyakorta
És csengő hangját hallanám
S többször nézhetnék szép szemébe:
Vigabb lennék talán.*

*Hisz a nap is, sugárait ha
A szép keletről szétveti,
Eloszlanak az éjszakának
Ijesztő rémei.*

Szeghalmi.

Csel.

Az őszi napsugár pajzánul kaczerkodik a hervadt falevéllal, az meg szomoruan állja ki az ostromot. Egy-egy eltévedt bikanyál úszdogál fenn a magasban. A falevelen harmatcsepp csillog; olyan mint a szép asszony könye.

Tölgyessy Artur báró lolkét bizonyos érzelgős hangulatba hozza ez a hangulatos őszi tájkép. Meringve sétál a platánfa lecsüngő levelei alatt s gondolatai zürzavaros táncot járnak agyában.

— Milyen boldog is lehetnék! A festett világnak a — szinpadnak — bájos királynője szeret. Ha gimnazista lennék, most biztosan akácza leveleket tépdésnék s úgy számolgatnám, miként a Fauszt Gretchenje: szeret — nem szeret — szeret — nem szeret — szeret. Nagyot ugranék örömdömben s egykét percczel utána lelkes hévvel szavalnám a „mi“ végzetű igék ragozását.

De ezen már — hála Istennek — régen túl vagyok. Akáczevelekre sincs szükségem, biztosan tudom, hogy szeret. De mit szól rá apám? Ha beleegyezését fogom kérni, bizton azt mondja majd rá: Ejnye Arthur, sokkal okosabbnak gondoltalak s nevet rá egy nagyot. Ha beleegyezése nélkül venném el, kitagadna az öreg s akkor aztán én is elszavalhatnám hogy „mit ér a dal kenyéren és vizen?!“ Titokban megint csak nem vehetem el, mert az öreg — amint a szavából kivettem — meg akar házastani, persze oly módon, hogy ő válaszsza a leányt s mégis én áldozzam fel a legényéletemet! Kiválaszt egy kilencz ágú koronát, meg egy grófi uradalmat s csak akkor jut eszébe: nini el is felejtettem, hogy ide még leány is kellene s akármilyen legyen is ez, neki mindegy. Gondolja magában: úgys a gyerek issza meg a dolog levét. Előtte teljesen közömbös vajjon az Isten elfeledett-e a dominium mellé szépséget is adni — vagy sem.

Ha az illető leány teremtésekor az Úristen épen-séggel nem ejtett örömkönyeket: valószínűleg avval vigasztalja magát: szegény leány, nem tehet róla! A mint ezeket gondolja magában, valahogy útjában kerül a gulyásuk.

— Csés jó reggelt adjon Isten méltóságos uram!

— Jó reggelt! Mi baj Peti?

A gulyás kalaplevéve szól:

— Nagy a bajom méltóságos uram! Az ispány úr nem akar vasárnapra hazaereszteni.

— Mi keresni valód, van neked otthon?

— Nem is magam mián mennék én, hanem hogy a szeretőm mián, követem alásan.

A báró kedélyesen szól:

— No nézd már! Hát ilyen hamis legény vagy te Peti? Pedig olyan jámbor a képed s mégis szeretőd van?

— Hát mit csináljon a szegény ember? Muszáj, kérem alázatossággal!

— Aztán szereted te azt a leányt?

— Ajaj!

— Elveszed majd feleségül?

— El én méltóságos uram! Már hogy ne vennem el?!

— Beleegyezik apád?

— Bizony nem igen kérdezem én tőle, instálom alásan! Hiszen nem neki veszek én feleséget, hanem magamnak!

— Haza még vasárnapra Peti; Majd szólok az ispánnak.

— Igen nagyon köszönöm méltóságos báró úr! Minden jót kívánok.

Peti elballagott. Arthur pedig elkeseredve szól:

— Eunek a paraszt legénynek sokkal jobb dolga van, mint nekem! Van egy Dulcsinenája, elveszi feleségül s boldog. Az apjára nem hederít. Ha tetszik neki a házasság: annál jobb, ha nem tetszik: úgys jó. Én pedig nem választhatok, nem szerethetek szabadon. Apám ugyan még semmit sem tud, de én még is úgy sejttem, hogy a gögös arisztokrata nem egyezik bele. Különbömben menjünk fel hozzá.

Felmegy a kastélyba. Kopogtat atyja dolgozó szobájának ajtaján.

— Tessék

Arthur belép.

— No mi az, tán rád ijesztett a hiteleződ?

— Dehogy! Efelől nyugodt lehet édes apám. Jelenleg nincs hitelezőm.

— Hallatlan! Ez az ujkor legnagyobb szenzációja! Komoly a beszéded tárgya?

— Ahogy vesszük. Komoly és mégis bohó, a mi annyit jelent, hogy házasságról van szó!

— Igen derék, fiam! Annál is inkább, mert én már választottam számodra.

— Én is, édes apám!

— Érdekes. És hogy hívják? Gróf . . . ?

— Nem Grófnő.

— Báró . . . ?

— Nem bárónő!

— Akkor remélem hercegnő?

— Nem hercegnő!

— Ejnye na, nézze meg az ember, nem vagyok én talány fejtő automata!

— Se nem grófnő, se nem bárónő, se nem hercegnő, még csak nem is nemes, egyszerű polgárleány. Egy leirhatatlanul kedves kis színésznő.

— Remélem nem szándékozol belőlem tréfát űzni?

— Eszembe sincs édes apám!

— Pedig nem hittem, hogy komolyan beszélsz.

Hát jól van, én is komolyan beszélek majd veled. Egyszerűen gyerekes vagy!

— Hiába a szerelem . . .

— Sötétverem. Igen régi viccz, de nem igaz.

A gyenge eszü ember beleesik, az okos átugorja. Nézz ki csak az ablakon. Lásd a fáról leszállt két veréb, — most meglátnak egy kenyér morzsát. Az előbb ott udvarolgattak egymásnak, most meg összeveszekedtek a morzsán. Lám az a veréb okosabb, mint te vagy. Egy kenyérmorzsáért felbontja a köztök levő gyöngéd viszonyt! Előtted itt van a család neve, érdeke, régi fénye stb. s te erre nem tekintsz?

— Legyen szabad nekem is az állatvilágból venni példáimat. Az a két veréb nem volt egy pár, azért verekedett össze. Hiszen a him mindig visz a tojáson ülő anyamadárnak eleséget. A gerle meghal párja után és így tovább. Az a két veréb csak flirtelt!

Az öreg báró bosszúsán dörögte magában:

— Lefőzött a fiú csúnyául!

Majd hangosan szól:

— Te nem vagy veréb, fiam! Tegyük fel, hogy igazad van. De akkor is az ember főleg abban különbözik az állattól, hogy esze van. Az ész arra való hogy legyőzd szerelmedet. De meg aztán mi is az a szerelem? Lári-fári, csak olyan képzelt dolog féle. Az ifju kor bolondsága. Nekem különben nincs kifogásom az ellen, hogy bele ne bomolj valakibe. Akárki az a valaki, csak az a fő, hogy grófnő legyen.

— Nem lehet azt édes apám! Nem tudok ma-gamra szerelmet erőltetni. Pénzért nem házasodom

— Hagyd el én is azt mondtam fiatal koromban.

Sőt talán gimnazista koromban egy ízben öngyilkos is akartam lenni. Már ki is főztem a tervet éppen vacsora előtt. Akkor aztán pompásan bevacsoráltam, beboroztam s azt találtam, hogy mégis bolondság lenne öngyilkosnak lenni, mikor ilyen nagyszerű vacsorákat tudnak készíttetni e földön! Es soha okosabb gondolat nem támadt emberi agyban.

— Én nem szándékszem öngyilkos lenni, de lemondani sem. Szándékomból nem engedek semmit. Ha atyám bele nem egyezik; elveszem akkor is.

Az öreg báró arca kipirult a felindulástól s lihegve gúnyosan szólt:

— És miből fogtok élni kedvesem? Szerelem lesz az ételetek?

— Majd keres a két kezem. De legalább boldogok leszünk.

— Persze majd az a színésznő hozzámegy ilyen szegény emberhez! De tegyük föl hogy igen. Szegénységben nem ér a szerelem semmit. Megbetegedtek esetleg vagy szerencsétlenség ér benneteket — az a kis pénzetek is elmegy, ami talán lesz s majd akkor liliom illatból, harmatcséppből vagy talán nap-sugárból éltek?

— Mást is ér szerencsétlenség!

— Én efelett nem szándékszem teveled vitatkozni. A házasságba bele nem egyezem. De azért ne szakítsunk oly hamar, várj egy fél évig s akkor összeülünk vitatkozni ismét. Meglátod kiábrándulsz. Hálászd el a nőstülést. Beleegyezel vagy sem?

— Igen atyám!

— Tehát vesztegelünk egy ideig. Ez a hír oly hamar jött, hogy alig tudom gondolatimat rendbehozni. Hogyis keveredhetél te az ilyen dologba? Rettenetes dolog, a Tölgyessyék kék vérét paraszt vérrrel vegyíteni. Ösmered te az őseid történetét? Egy Tölgyessy az ágostai csatában harcztól hősiessen s ott veszett. Egy másik Jaicza bevételénél tüntette ki magát. Egy harmadik II. Ulászlót — a mint faluját megszállta — az aranybulla értelmében kiutasította, olyan hatalmas volt.

— Remekül tudom én ezt. Egy negyedik megvédte a Kun László életét a besenyők elleni harcztban.

— No látod és te az ő nevüket be akarod mocskolni. Ebben a családban még paraszt nem volt.

— Dehogy mocskolom! Csak utánzójuk nem akarok lenni. Hadd legyenek úttörő én is valami téren.

— Kedves fiam, keress más tért. Ez ilyenekre nem alkalmas. Úgyis meddő a mi vitánk, legyünk türelemmel!

Nagyon nehezen haladt előre az idő kenetlen szekere. Arthur szerelme nemhogy lehadt volna, hanem mindig és mindig nagyobb lett, mint a legtöbb adósság. Elhatározta magában, hogy valami úton — módon rábírra keménynyaku apját. Igen de hogyan? Hiába festi le előtte végtelenül tüzes szerelmét: az öreget ugyan meg nem hatja. Dünnyög rá egyet, majd kedélyesen nevet: hehehe, én is úgy beszéltem 23 éves koromban. Hiába henczeg hogy: de biz én akarata ellenére is elveszem. — erre is mosolyog olyan jó ízűen, akár csak a jóllakott ember. Nono

édes fiam, majd meggondolod még ezt. És utoljára is gondolkozóba esem, mert nem tréfa dolog nagy vagyontól elesni. Mert hogy kitagadna az öreg oly bizonyos, minthogy a kis színésznőt feleségül veszem! Tengernyi gondolkodás után cselt forralt. Belépett az apja szobájába.

— Kedves apám igazán volt neked; A kis divából kiábrándultam. A szerelem nagy bolondság — elismerem. —

Az öreg barátságosan nevetett.

— Hehehe. — Úgye mondtam, hogy ez lesz a vége.

— Könnyelmű voltam!

— Igen helyes édes fiam!

— Rosszúl tettem!

Az öreg mindig megakasztotta beszédében a nagy örömtől. Mindig közbeszólt valamit.

— Ugye mondtam?

— Sokkal többet ér egy grófi uradalom s ennek ráadása: egy grófkisasszony.

— Egészen megokosodtál fiam! Igen örülök.

— A szerelem olyan, mint a kappanhang, melyen a legjobb családok fiai is átmennek.

— Bravó! Bravisszímó!

— De csak átmenet az egész. A hang megerősödik, az ember megokosodik.

— Nagyszerű hasonlat. Kiáltá az öreg báró. Valóságos lángész kezdesz lenni!

— Tehát házasodom. Nőül kérem mihamar gr. Szentirmay Elizt.

— Pompás eszme! Gyere keblemre édes fiam. Igazi Tölgyessy vér vagy!

Arthur elszomorodva szólt:

— De . . .

— Micsoda de . . .? Nem értem fiú!

— De egy a baj. Tudod apám, mikor egy fél évvel ezelőtt e helyen olyan hevesen vitatkoztunk — azonnal bementem a városba a kis színésznő után. Ekkor azt hallottam, hogy egy festett bajuszú gazember — ki mellesleg köztisztelőben álló becsület-bíró — azt merte állítani, hogy a leány nekem szeretőm.

— S aztán?

— Párbajoztunk, s azóta egy félfüllel kevesebb van a világon. De ez nem ért semmit, a többi mind azt híresztelte — a mit az az ipse mondott, én tehát nem tarthattam általános fülvadászatot, hanem megígértem a leánynak, hogy feleségül veszem. Ezt okvetetlen meg kell tennem, mert a leány öngyilkos akart lenni, a hirhedtségtől való félelme miatt.

— Csak ez a baj? Ez a legkevesebb. Az ígéret szép szó, a ki megtartja jól teszi, de a ki meg nem tartja: az sem tesz rosszul. Egyszerűen az mondod, hogy tréfáltál. — Nincs baj, fiú! Rendezzünk olyan lakadalmat, hogy még a legyek is táncolni fognak! Hej meglásd csak, még én is úgy eljáróm a csárdást, mint akár melyik jogász. Hej, haj, haj, már most is táncolok örömben. Kiket hívunk meg a menyegzőre? A Dárday, Bakonyi, Mezőssy, Galagonyi, Tewrewk grófi családokat. A bárók közül: a Nyírlomby, Erdéy . . .

— Hagyd el édes apám, ne igyunk a medve bőrére. Még nem mondtam el, a mit akartam. Én nemcsak ígértem, de becsületszavamat is adtam!

Arthur azt mormogta most magában: Sohasem hittem, hogy ilyen zseni legyek a hazugságban,

— Teremtőm segíts! Meg kell halnom! Ez a kegyetlen asztma megöl. Hát miért nem mondtad ezt előre? Vége minden reményemnek. Vége, vége!

— Hogy hogy apám?

— Tölgyessy báró a becsületszavát még nem szegte meg. Az egyik egyízben, becsületszavát adta arra, hogy felesége csábítóját megöli s kihivta párbajra háromszor egymásután. Egyik golyó sem talált. Mikor látta, hogy így nem boldogul: lelőtte orvul. Orgyilkos tehát már volt a családban, de szószegő az még nem volt. Neked tehát el kell vened a színésznőt.

Arthur tettetett szomorúsággal szólt:

— De apám, már kiábrándítottam belőle. Én Elizt akarom nőül venni. A becsületszóról senki nem tud semmit, a színésznő el nem mondja senkinek — igen jól ismerem. Ne légy hát kegyetlen!

— Akár az egész világ tud a becsületszóról, akár egy ember — az a Tölgyessyekre nézve mindig. Inkább halj meg, semhogy szószegő légy!

A fiatal báró kezét homlokára téve nagyot sóhajtja:

— Be könnyelmű is az ember! Nekem tehát nincs más hátra, mint keríteni egy pisztolyt.

— Az öreg báró egészen megsajnálta fiát s jóakaró tanácsosal ajándékozta meg.

— Bizony-bizony ha meg nem esett volna rajtad a szívem, olyan nagyon, s ha a sors ilyen rettenetes módon meg nem bosszult volna könnyelműségedért: most kitagadtalak volna. No de majd csak megsegít az Isten, fiam! Kétségbe ne essél. A színésznőt elveszed mert kénytelen vagy, s majd egy-két hét múlva elválsz tőle. Ez az egész. S akkor aztán eljegyezheted magadnak [gr. Szentirmay Elizt.

Arthur báró félre fordult — mintha könyeit akarta volna elrejtetni — s örömtől égve szólt magában

— Majd ha fagy, kedves öregem!

Kubowich Géza.

Nem rég egy vidám ...

*Nem rég egy vidám kis madárka,
A játsszi szerelem
Fészket rakott szívemnek lombján
S szépen dalolt nekem.*

*Dalolgtató a kis madárka
Vigan csengő dalát*

*S szívem lombját már a boldogság
Szellője járta át.*

*De a kinek szólt volna a dal,
Az a szép barna lány
Nem hallá meg — tán elmerengett
Egy más madár dalán.*

Papp Géza.

Segéd-taneshközeink.

Avatott paedagogusaink így nevezik a többek között azokat a gyűjteményeket, melyeket valamely tanintézet kebelében létesítenek abból a célból, hogy a szépért és jóért lelkesedő diákság e különböző gyűjtemények beható, tüzetes megismerésével egészítse ki a tudományoknak az előadási órák alatt magába szedett eszméit.

Ilyen segéd-taneshközök a könyvtárak, különféle múzeumok, természettani szerek tára, régészeti és éremgyűjtemények.

Jónak látjuk jó eleve megjegyezni, hogy az alább következő sorok a legtávolabbról sem korholás, vagy gáncsolódás okából vannak megírva, mert eme nevezett tulajdonságokhoz nekünk, mint főiskolánk hűséges tanítványainak a legkisebb jogunk sincsen. Hanem — a mit szabad legyen megtennünk, — csupán szerény fölhívása akar lenni e néhány rövid sor illetékes vezéregyéniségeink szives figyelmének arra, a jelen állapotaiuk közt sajnos tapasztalható körülményre, hogy napjainkban a sárospataki ifjuság egyeteme a sárospataki főiskola különböző gyűjteményeit nagyon csekély mértékben élvezheti.

Főiskolánknak állítólag van aetheticai múzeuma, a melynek fentartási költségeihez az ifjuság minden egyes tagja bizonyos összeggel tartozik járulni. Ily czímen kell fizetni, hogy az a díj a múzeum használatáért vagyon kiszabva. Eltekintve attól, hogy jeles bölcészettanárunk, a ki egyszersmind a gyűjtemény felügyelője is, — a saját hallgatóinak időnként módot nyújt a múzeum termeibe való behatolásra: főiskolánknak sok növendéke van, a ki az ott felhalmozott becses dolgokat csakis a bejutásra nézve szerencsésebben járt kollegájának elbeszéléseiből ismeri. Sok még ebből sem, és nem csekély azon növendékek száma, a kik, tanulmányukat az intézet kebelében szépen bevégezvén, búcsút mondanak az alma maternek a nélkül, hogy a gyűjteményekkel nem hogy tüzetesen, de csak futólag, vagy diáknyelven: kutyafuttában is megismerkedtek volna. Miért? mert teljességgel nincs rá mód és alkalom nyujtva. Nem tartozik ide a gyűjtemények ismerésének óriási paedagogiai fontosságát és hasznát fejtegetni, de tény, hogy ez utóbbtól évenként sok ifjú elesik.

Nemkülönben így állunk a többi gyűjteményekkel is. Szinte a régék csodás világának szülöttjeként tűnik fel akárhány ifjú kollegánk előtt, a mikor úgy véletlenül, hébe-hóba előhozakodnak vele, az a körülmény, hogy intézetünknek még természetrajzi múzeuma is van. Igaz, hogy ez el is búvik nagy szerényen valamelyik sarokban ott fűn a második emeleten, és még ezáltal sem esik az ifúságnak útjába. E múzeum kiváló felügyelője, mint szaktanár, szintén csak a saját növendékeit vezetgeti oda. De az ifjúság nagyrészenek, sőt mondhatni, túlnyomóan nagyrészenek, még jó, ha csak tudomása is van e gyűjtemény létezéséről.

A mi a főiskola országhírű nagy könyvtárát illeti, — tekintetbe véve ezen gyűjtemény kiszámíthatatlan becsét és hasznát az ifjúságra, — aránylag még itt állunk a legrosszabbul. Figyelembe véve azt, hogy a katalógus hiánya szerfelett nehézzé teszi annak titkaiba való behatolást, se a közhasználatra alkalmasabb könyvekhez, se pedig a becsesebb és értékesebb példányokhoz nem lehet hozzáférköznünk, vagy ha lehet is, csak hosszú, fárasztó utánjárások és tüzetes kutatások után. A közhasználatnak jobban örvendő könyvek, — mivel csak egyetlen példányban vannak meg, — rendszeren nem szoktak bennlenni. A becsesebb példányokat másfelől — a mi különben teljesen érthető, — nem adják ki hazaszállítás czéljából. Ez utóbbi minőségű könyvek pedig a könyvtár legnagyobb részét képezik, s így az következik a dologból, hogy az ifjúság a könyvtár ezen részéhez egyáltalán soha sem férközhetik. A mi ezen segíthetne: az ifjúság használatára szánt közös könyvtári olvasó szoba nem létezik. Van ugyan egy, czimzetes jelleggel felruházott, olvasó szobának kinevezett helyiség, a melynek csak az a baja, hogy télen a nap heve nem tudja bemelegíteni, nyáron pedig a pók társas életének képezi kiváló központját.

Örök hálára lenne kötelezve ifjúságunk, ha egy oly helyiség, — vegyük minta gyanánt a debreczeni főiskolát, — állhatna rendelkezésünkre *olvasó-szoba* czimén, a hol iskolai szaktanulmányainkhoz megkivánt, de esetleg becses és ritka voltuknál fogva másként ki nem adható munkákat ott helyben felhasználhatnánk, úgy a téli, mint a nyári időszakokban. Egy kis áldozattal járna az igaz, a főiskola részéről, de ez áldozatnak el kellene törpülnie ama szellemi hozzájárulhatna a főiskolai ifjúság látkörének szélesítéséhez, szakismeretei színvonalának emeléséhez.

Az is igaz, hogy eleintén talán, — a mi ugyan csak bizonytalan feltétel, — kevesen találnák igénybe venni ezt az áldozatot. Ez nem is volna a csodák közé sorozható, hiszen az eféle intézményhez soha sem volt hozzászoktatva s még csak kísérletek se tétettek soha ebben a negyedfélszázados tanintézetben arra nézve hogy a hallgatóságot a könyvtár szorgalmasabb igénybeviteléhez hozzászoktassák, miután ifjúságunk mit sem tudott könyvtári olvasószobáról. És így elértük a nagy időknél múltával azt, hogy könyvtárunk becses emlékeit, oly sok

ezerre menő köteteit csak madártávlatból szemlélhetjük, miután azokat porlepett és *molydús* állapotukból a szakférfiakon kívül aligha bolygatja valaki.

Ime, ezek a mi tapasztalataink. Igazán szinte irigykedéssel vegyes sajnálat fog el bennünket, a mikor főiskolánk e segédtaneszközeit, a melyek az ország összes iskoláinak hasonló intézményei között elsőrangúaknak vannak elismerve: dicserni halljuk; a miatt irigykedünk, a fölött sajnálkozunk, hogy éppen emez elsőrangú intézmények élvezetétől vagyunk megfosztva mi, a kik csaknem naponta elhaladunk eme gyűjteményeket magukban rejtő termék *ajtói* előtt.

Ezeket bátorkodtunk főiskolánk böcs előljáróságának nagybecsű figyelmébe ajánlani. Ha a sorainkon végigvauuló hang, — noha föltétlenül tiszteletteljes, — kissé keserű: az azt bizonyítja, hogy nagyon is érezzük a föntebb vázolt orvoslást kérő állapotainknak gátló, hátráltató hatását a szaktanulmányainkban és az általános ismeretek szerzésében való előhaladást illetőleg. Legyenek ez intézmények, a *kellő felügyelet gyakorlása mellett* közkinceseivé ifjúságunknak, a mely — adja Isten! — mielőbb részesülhessen ezeknek áldásaiban!

Csereháthy Tibor.

KÜLÖNFÉLÉK.

Tisztelettel kérjük mindazon olvasóinkat, kik lapunkat elfogadják, hogy az előfizetési pénzeket sziveskedjenek társulatunk pénztárnokához minél előbb eljuttatni.

— A magyar irodalmi önképző társulat a febr. 20-iki *felolvasó estélyt* az Erdélyi János szobrának javára rendezi. Alig egy fél éve állított emléket Tompa Mihálynak — a közönség szives anyagi pártolása mellett s most újra, midőn az iskola egy nagy hírű tanárával, *Erdélyi Jánossal* szemben akarja leróni kegyelete adóját — mint köteles tartozást, — ismét csak a közönség pártolását kéri. A szobor eszméjét ifj. *Mitrovics Gyula* dr. vetette fel a társulat előtt s ennek tanárelnökéhez intézett szép levelében fölhívja a társulatot, hogy e nemes czélt igyekezzék megvalósítani. Egyszersmind az emlék első alapkövét ő helyezi el kedves nejével együtt, a levélhez 40 koronát csatolva, mint ő maga írja: „Nekem nincs aranyam. Azért fogadd te és az Irodalmi Önképző kör szivesen menyasszonyomtól és tőlem a menyasszonyi csokor árát, melyet egy, a főiskola kertjében, vagy esetleg más helyen felállítandó Erdélyi szobor alapjának javára ajánlunk fel. Kivánom, hogy elnöklésed éve alatt mentül hamarabb megérjük az Irodalmi Önképző-kör második szobor-leleplezési ünne-

pélyét! A társulat e levéltől is indítatva elhatározta, hogy a legközelebb megtartandó felolvasó estély jövedelmét már ez emlékre adja. Ugy halljuk, hogy az „Ifjusági egyesület“ is szép összeggel szándékozik járulni az alaphoz. — A pályakérdések közül legközelebb az *Elbeszélés* és az *Essay* járt le. Mindkettőre egy munka érkezett. A versenyszavaltok folyó hó 17-én szerdán tartatnak meg.

— **A Melanchton emlék-ünnepélyét** újabb megalapodás szerint a nagy reformátor születésének napján febr. 16-án fogja főiskolánk tanári kara s ifjusága megtartani a tornacsarnokban a következő műsorozat keretében: 1. *Egyházi ének* az ifj. énekkar előadásában. 2. *Melanchton emlékezete*. Alkalmi beszéd Dr. Rác Lajostól. 3. *Egyházi ének* az ifj. énekkar előadásában. 4. *Melanchton és a magyar ifjuság*. Telegdy Bertalan III. éves hittanhallgatótól. 5. *Melanchton*. Költemény Sántha Károlytól; szavalja: Nagy Béla, III. éves hittanhallgató. 6. *Egyházi ének* az ifj. énekkar előadásában.

— **A diákasztal** (magyarul: menza akademia) — a fővárosi egyetemi hallgatók régi óhajtása — végre valahára megvalósult. A létesítő körök kettős czélt óhajtottak elérni általa: t. i. hogy legyen legalább egyetlen — ha magában véve csekély is — összekötő kapocs, mely a talán páratlanul szervezetlen, semminemű kölcsönös érintkezésben nem élő egyetemi ifjuságunkat összetartsa s hogy az egyetemi hallgatók olcsó, de mégis jó élelmezésre telessenek szert. A tagok száma jelenleg: 260; egy ebéd ára 40 kr, (havi bérletben 10 frt 50 kr) egy vacsoráé: 20 kr, (bérletben 5 frt 50 kr. — Örömmel üdvözljük a diákasztal megalakulását, ámbátor a mi ideális lelkünk kissé más eredményt reménylett. Szerintünk a diákasztal két czélja közül egyiket sem érte el. Összekötő kapocsról, érintkezésről csak kis mértékben lehet ottan szó, a hol 260 egyetemi hallgató összeje, mert hiszen Pesten csak a jogászok száma 3000—4000-re rug. E mellett ott vannak az orvosnövendékek, technikusok, bölcsészethallgatók, patikusok, hittanhallgatók stb. stb., ugyannyira, hogy azok számához képest a 260 nagyon is elenyésző számocska. Meg aztán ennyien eddigelé is érintkeztek, a mennyiben a kisebb vendéglőkben (u. n. kifőzdében, helyesen: kifőzőben) eddig is közösen étkeztek. A másik czélt sem érték el teljesen, a mennyiben 16 frtéért eddig is kaphattak havonta ebédet és vacsorát, sőt a Gránátos-utczában egy vendéglőben 15 frtéért lehetett ebédet és vacsorát kapni (9 frtéért ebédet,

6-ért csak vacsorát). Ha az ebéd és vacsora maga 16 frtba kerül, akkor a teljes ellátás havonta 30 frtnál is többbe, a mi pedig szép összeg. Ilyen körülmények között olcsóságról bajos beszélni. Kár volt a vállalatra vonatkozó pályázatot későre használni, mert csak ennek tudjuk tulajdonítani ama körülményt, hogy az aránylag *legkedvezőbb* ajánlat is *kedvezőtlen* volt. Így is van azonban a diákasztalnak jó hatása, a mennyiben jól tanuló, szegény fiúk egészen vagy félig ingyen kapnak élelmezést. Kívánatos volna, ha az egyes megyék és városok alapítványokat tennének a diákasztalnál, esetleg kiköthetnék azt is, hogy annak kamatait az illető megye, illetve város *legjelesebb* szegény fiai kapják. A diákasztalnak mintegy 80,000 frtnyi alaptőkéje van, nekünk — vidékieknek — szép összeg volna, az egyetemen azonban csekély s nagyon-nagyon ráfér, ha szaporítják.

— **Az akadémiai vivó egyesület** márczius első napjaitól kezdve minden nap gyakorló órákat fog tartani, reggeli 7 órától 8 óráig. Határozottan helyeseljük ezt az intézkedést, melynek eddig is hiányát éreztük. Ezek a gyakorló órák okvetetlenül szükségesek, a mennyiben a vivás terén „gyakorlat teszi a mestert“ s nélküle semmire sem mehetni.

— **Uj félév.** F. hó 3-án és 9-én megtartották a beiratkozásokat s 10-én megkezdődtek az előadások.

— **Az ifjusági tűzoltó-egyesületben** a *Porkoláb Ferencz* segédtsit eltávozása folytán a tisztviselő állásoknál változások történtek. Ugyanis az eltávozott segédtsit helyére *Lábos István* 3 jh. választott meg, kinek helyét a volt csövezető *Zsóry Lajos* 2 jh. töltötte be. Csövezető *Kövér Géza* VII. gimn. tanuló lett.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Főiskolai Lapok Debreczen. A cserepéldányok elmennek s viszont mi is kérjük az eddig megjelent számokat. Tartasuk fel az összeköttetést. Vohetünk egymástól és adhatunk egymásnak, mert egy a rendeltetésünk. Szóljanak be a Hittanszaki Közlöny szerkesztőségébe is, hogy küldjék már a *karácsonyi* számot; vagy még most sem adtak róla számot? — *J. L. Eperjes*. Felhívásának eleget tettünk.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „SÁROSPATAKI IRODALMI ÖNKÉPZŐ TÁRSULAT.”

Előfizetési árak:	Felelős szerkesztő:	Az előfizetési díjak <i>Hodossy Lajosnak</i> , mint az önk. kör pénztárosának címére, a reklamációk pedig a főiskolai nyomda címére küldendők.
Egész évre 4 korona. Fél évre 2 „	L Á S Z L Ó A N D O R .	
Megjelen minden hó 15-én.	Társzerkesztők:	
	NAGY BÉLA, KUBOWICH GÉZA.	

TARTALOM: „Alkalmi beszéd.” *Dr. Illyefalvi Vitéz Géza.* — „Miss Gertie.” *ifj. Zsoldos Benő.* — „Nehéz órában”
Kubowich Géza. — „Márczius 15-ike Sárospatakon.” —*ó—r.*— „Különfélék.”

Alkalmi beszéd.*

49 esztendeje immár, hogy az a szép nap felvirradt, 49 esztendeje él az eszme, hol mint egy nemzet fenlobogó oltártüze. hol mint a szivekbe zárt, titkon égő, sziveket átható melegség. 49 esztendeje, hogy a magyar nemzet feltámadt, 48 esztendeje, hogy letiportatott. Az emlékezet fordítva látja a képet. Előbb 49, azután 48. Oh a mi lelki szemeink fordítsák vissza, tegyék valódivá a képet; a fényest, a ragyogót, a diadalt lássuk, a szomorut most ne tekintse szemünk. Az eszme éljen s ne a történelem. 49 ben a nemzet meghalt, de élt az eszme, mely holtakat tud feltámasztani. Mily borzasztó volna, ha 48 év után a nemzet élne csak s az eszme volna halott. De nem, nem lehet. Hisz maga a természet rendje gondoskodik, hogy ez eszme éljen. Minden kornak, minden időnek van tavasza, van ifjusága. S az ifjuság csak a tavaszt, csak a szépet, csak az eszmét láthatja. Magyar ifjuság! A 49-es ifjuság, mely ifjan halt meg, mint a milyen volt az eszme, ez eszméért meghalt. hogy az éljen. Magyar ifjuság! 48 év után kell, hogy önök ez eszmének éljenek. Drága kincset kaptak örökül, mely úgy illik, olyan hasonló ifju lelkeikhez. *Egy örökké való, egy örök ifju eszme.* . . . Hogy ezt az eszmét megvalósulni segítsük, hogy életét épségben adhassuk át az utókornak, küzdeni kell „küzdeni erőnk szerint a legnemesbekért”. Ők békét akartak, a nemzet békés életét, mikor meghaltak. Hogy ez marandó kincsünkkel legyen, annak egyedüli záloga

a munka. Ők nem henyéltek, nekünk sem szabad, csakhogy akkor az eszme élete vért kívánt, most izzadást. Akkor a marok vasat szoritott, most is azt, csakhogy az a kard volt, ez a toll. S nem tudom, melyik hatalmasabb, öldöklőbb s jobb védfegyver, ez vagy amaz? A szurony tud-e mélyebb sebet ütni, vagy a toll? Vajjon annak a „csudalatus ifju sereg”-nek, mely azt hangoztatta: előre, hadsoraik tudnak-e nagyobb diadalt aratni, vagy azok a sorok, melyek szintén azt hirdetik, hogy előre? Előre a vér mezején, előre a szellem mezején. Melyik tud? Egyik se s mind-egyik! Egyik se, ha nem az eszme bátorit, mindkettő, ha érte küzdünk. Van idő, mikor az ágyúszó beszélhet, van idő, mikor az ember ajk beszéljen. Egyformán hatalmas mindkettő *márcz. 15. szolgálatában.* A harc munkája dicsőségesebb, a munkáé áldásosabb; az rombol, az igaz, hogy a lélek börtönét, ez épít, a lélek templomát; az öl, az igaz, hogy a lélek gyilkosát, ez gyógyít, az bátorit, ez biztat, az megdicsőít, ez megszentel. Amaz félistenné tesz, emez egész emberré! S nem tudom, melyik jobb a földlakóra?

S kérlek talán, hogy meddig tartson e küzdelem, mikor lesz igazán nagygyá munkánk árán a nemzet? Megfelel az maga, mely a munkára hív. Addig, míg a lélek nem lesz az ur s a testiség rabszolgája csak, míg a lélek gazdasága nem lesz a legfőbb erény. Mig vakhit, tudatlanság, szolgaság, a szabadság vampirjai ki nem pusztulnak teljesen és ez a föld a jók hazája lesz. Ha a becsület nem látszatot keres s a tudás lesz a legbiztosabb vagyon.

Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán,
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk
Mert itt van már a Kánaán!

* Részlet dr. Illyefalvi Vitéz Géza főiskolai jogtanár márczius 15-én tartott beszédéből.

Lelkem szállj vissza a multba s derülj fel a nagy nap boldog emlékein. Jer szép emlékezet vezess engem a szép időkre vissza, örvendezz ez örömnépben. . . . Hej nem lehet! Öröm vegyül az öröm poharába. Lelkünket a fájdalom nyila hatja át. Az ember öröme sose lehet teljes. A dicső multba visszaszálló lélek távol utában egy sirhalomba ütközik, — ott az ország szívében, hol az eszme megszületett, egy nagy halott sirhantja áll. Ő is nyugszik immár hideg hant alatt. Oh! miért van az, hogy egy haszontalan életnek ugyanaz a vége, mint a leghasznosabbnak — a halál? — Ő egy egész nemzetet tudott életre hívni, őt egy egész nemzet fájdalma nem képes felkelteni. Most már mindakettő; a másik is. Az egyik a harcmezőn, karddal kezében, a másik munka közben, tollal kezében, oly illő volt haláluk életükhöz! Az egyik ifjan, hisz az ifjuság vezére volt, a másik ezredéves nemzet vezére, a bölcs tanácsadó, öregén s mégis oly korán.

De jól van így, ő nem közénk való,
Ez a mi fáj, ez a vigasztaló.

Ami másíkról is így danolt a költő. Hát a nagy szellemek, az igazak nem közénk valók? Érdemtelenné a magyar nemzet arra, mely annyit szenvedett? Nem, nem érdemtelenné! A nagyoknak kétszeres okból meg kell halniok; nem csak azért, mert ők is emberek, de azért is, hogy az eszme, mit képviseltek haláluk által megpecsételve legyen s az megtisztultan minden földitől éljen az emlékezetben, hogy ne kösse azt semmi a földhöz, a mulandóhoz, ami égi, a mi halhatatlan.

Kossuth Lajos ott nyugszik az ország szívében, Kossuth Lajos ott él a nemzet szívében. Szabad föld fogadta be drága tetemét, szabad nemzet szíve fogadta be drága emlékezetét. Ő már csak a mi szíveinkben él. Jól vigyázzunk reá, egy élet van gondjainkra bízva. S ha hiven őrizzük, minél inkább távozunk a koporsótól, annál nagyobb lesz Kossuth alakja. Minél jobban feledésbe merül az ember, annál jobban él az eszme, mit az ember képviselt. Hisz már is úgy vagyunk vele, hogy márczius 15-ikét nélküle gondolni se tudjuk, pedig ő ott sem volt akkor a fővárosban. Igen, mert egy eszmét képvisel már is mind a kettő, az megszűnik ember, ez megszűnik történeti esemény lenne. *Egy örök igazsággá, egy örökké való eszmévé forrnak össze.* Ez eszme szülte Kossuthot, s Kossuth teremtette meg, hozta életre az eszmét. Egyik a másikban. Egyik a másik által. Már a temetése sem olyan volt, mint más nagy halottaké. Én ott voltam s boldognak mondom magam, hogy így láttam csak Kossuthot, Én Kossuthot, az eszmét láttam megdicsőülésekor s nem láttam Kossuthot, az embert. Innen van, hogy márczius 15-ét s Kossuthot, az eszme e két képviselőjét, egymástól elválasztani nem tudom. Nem boldogság, egy embert a halhatatlanság útján, a megdicsőülés percétől ismerni csak. Az a kerepesi temető felé megindult tömeg

nem gyászkiéret volt, hanem a halál felett diadal-maskodott hadvezér győzelmi menete. Kossuthot az embert, elfedte előlem a koporsó, a koporsót, a haláljelvényét befedték a diadaljelvényei, a koszoruk. Többektől hallottam suttogni, oly hihetetlen előttük, hogy Kossuth meghalt. S mily igazuk volt! Nem is sirt ott senki, míg az előkészület tartott, csak bámult, csak figyelt mindenki a soha többé nem látható látványra, mikor egy nemzet Prometheuszként az eget rabolja meg, üdvözt. Hanem mikor megindult a menet s a kezét kézben tartó egyetemi ifjak koszorúja, a legszebb koszorú, mi a halottat elfedé lassan, mint egy gyász zene elkezdte énekelni az „Isten áldd meg a magyart, mint ellenállhatlan áradat törtek elő a könyvek, akkor eszméltek fel, hogy itt temetnek, s hogy *kit* temetnek. De ezek nem Kossuth Lajost gyásztáltak többé, csak a szép, a drága testet, mely oly méltó hüvelye volt a léleknek.

„Révparthoz ért a gálya, magával hozva kormányosát.“ Míg élt s munkálkodott, távol a hazától élt, haza jött megpihenni. De azért lelki szemei életében is mindig ide figyeltek s telragyogtak, ha a nemzetet élni és virulni látták. Intett, tanácsolt, gondot viselt reánk onnan kívülről is. Most már onnan felülről is. . . . De ez ne szomorítsa meg a márczius emlékünnepeit. Ő él s élni fog, míg szívünkben él. Rajtunk függ csupán, hogy meddig éljen! Letűnt idő, letűnt csillag legyen tárgya még sok századon át ez ünnepnek s új ezredéveken szálljon ég felé magyar szívből, magyar ajkáról a buzó imádság, mi a nagy halott gyászindulója volt: Isten áldd meg a magyart!

Miss Gertie.

— Novella. —

Angol eredetiről fordította: Ifj. Zsoldos Benő.

A mikor anyja zavartan kopogtatta végig a lépcsőket botjával, melyet csúzos baja miatt kellett használnia, aztán saját szobájából az ő külön kis szobáskájáig végig haladt a fekete folyosó hosszában, hogy aztán, nagyon rokonszenves hangon megkérdezze a halk kopogtatás után: „Bemehetek-e kedvesem?“ — Lionel szinte ösztönszerűleg tudta, hogy most valami baj van.

— „Mi a baj, anyám?“ — Kérdezte a mint az ajtót kinyitotta előtte. Tekintete a kezében levő levélre esett. — „Bemélem, nem rossz a hír?“

„Bemélem, nem bizonyíthatom be ezt, kedvesem,“ — felelt De Vine asszony, a mint óvatosan leült. Lionel szinte érezte előre, hogy Gertie is érdekelve lesz a dologban.

— Ő talán csak nem beteg, anyám?

— Kicsoda, kedvesem?

— Shipton Gertie.

De Vine asszonyosság felsóhajtott.

— Hogy legkevésbé sem, azt nagyon jól tudom, — szölt. mintha sehogy sem tudna szabadulni egy gondolattól.

— Akkor tehát nagyon jó, — szölt Lionel csendesen. A míg te és ő jólétnek örvendetek: én ügyet se vetek más eseményre a mi történik.

De Vine asszonyosság köhécselt és kezét mellére tette. „Folyton rosszabbul!“ — mormogá.

— Egy levelet kaptam, — tette hozzá némi ünneplésséggel, — és bizonyára különös, hogy neked a Shiptonok neve most eszedbe juthatott, — mondom, levelet kaptam, a melyből azt látom, hogy Shipton úr nagyon nyomasztó pénzügyi viszonyok között van. Valóban a házukat el kell adni. Gondoltam, hogy ezt jó lesz veled tudatnom, tette hozzá csaknem bocsánatkérően.

— Éa ki idézte elő ezt a gyönyörű ostobaságot? jegyezte meg Lionel, a ki először sápadt lett, majd elvörösödött a haragtól.

— Értsülesen, félek, nagyon is hitelt érdemlő lehet, szölt De Vine asszonyosság.

Lionel egy két perczig figyelmesen szemlélte anyjának fájalomtelt vonásait. Aztán felpattant ülőhelyéről.

— Akárhogy is, nekem meg kell tudnom az igazat, kiáltott fel.

— Lionel, kérek! — csillapította De Vine asszony.

De most ez egyszer a fiú nem engedte magát befolyásoltatni az anyai kívánságok által. Kifutott a szobából, megnyergeltette Bob nevű kancza lovát, felugrott rá, s a szép napfényes reggelen megérkezett a Bright Hall-ig. Shipton úr mezei lakásáig. Szinte megrettent, a mint ide ért. Bizonyos szokatlan mozgolódást vett észre a háznál és olyan emberek beszédét hallotta, a kik teljesen ismeretlenek voltak előtte.

— Jelentsd be Gertie kisasszonynak, hogy itt vagyok, — szölt határozott hangon az inasoz.

Várakozott. a pázsitot és a rhododenron-bokrokat szemlélve. Gondolatai oly élénkek voltak, hogy nem halotta a mögötte felhangzó lépteket, nem látta a könyáztatott fekete szemeket, melyek csaknem reá tapadtak.

Hirtelen két gyöngéd női kéz takarta be a szemeit.

— Ne beszélj, édesem, susogá egy kis ajak, a melyet ő úgy szeretett.

Mindennek daczára is beszélni kezdett, de egy kis kéz hallgatásra kényszerítette ajkait. Majd a kezét elhárította, de mielőtt valami összefüggő mondatot hebeghetett volna: valaki édes csókot czupantott az ajkára.

Ezután rögtön halk zokogás hallatszott és mielőtt Lionel utólréhatta volna: Gertie ki szökött a szobából és ő — be volt csukva.

A helyzet oly kellemetlen volt, hogy ő erősen kiakadt. Aztán megrántotta a csengettyűt. Megrántotta

kétszer, majd háromszor. Teljes húsz percz mult el, a nélkül, hogy róla valami tudomást vettek volna.

Vége egy kertész inas kinyitotta az ajtót kívülről, és belépén, egy levelet adott át neki

— Gertie kisasszony küldi ezt önnek, uram. Ezelőtt tiz perczcel az úrral együtt a Lunnonba induló vonathoz hajtattott, — mondá a ficzkó.

Lionel feltörte a boritékot, elolvasta a levél tartalmát, és lehunyta szemeit.

— Így tehát anyámnak igaza volt! — susogta.

A levélben ez volt:

„Kedvesem! (Itt össze futottak a betűk, a nedveség jelei látszottak a papíron). Neked el kell felejtened engemet. Én nem írhatok többé. Atyám minden vagyonát elvesztette. Ez azt jelenti: „Isten veled örökre!“ Csak arra kérek, hogy gondolj reám néha akkor is, a mikor majd más valakit fogsz szeretni. Isten veled édesem! Téged szerető
Gertie.“

Lionel még borraivalót is elfelejtett adni a kertészinasnak, noha az élénk várakozást tanúsított. Hamarosan hazalovagolt és a legközelebbi vonattal a városba ment. A következő nap azonban visszatért, miután sem Gertie-t. sem atyját nem találta ott. Otthon, egy kis csomóban, nagy szomorúsággal, megtalálta a gyűrűket, melltűket, sőt a saját arczképét is az ezüst keretben, szóval mindent, a mit egykor a boldog szép napokban szíve leánykájának adott. Ott találta Capes Helén asszonyosságot és leányát, s ő teljesen meggyőződött anyjának ügyességéről.

De Vine asszonyosság azt javasolta, hogy a legfőbb teendő az, hogy az ő fia nőül vegye Capes Helént. — Helén nem volt valami nagy szépség, de hát ő 90 ezer poundnyi vagyont mondhatott a magáénak, aztán meg nem is nagyon idegenkedett De Vine Lioneltól, a mint ezt senki sem tudta jobban mint a szegény Shipton Gertie. midőn vigasztalanul sirdogált a Bruges városrész egy kisdud lakóházában.

II.

Úgy tűnt fel Lionel előtt, hogy a boldogtalanság miatt, életének legközelebbi hete nagyon érezhető nyomokat hagyott hátra lelkében.

Reménytelen helyzetében mindenki, ide érve Helént is, nagyon közönséges, egyszerű halandónak tűnt fel előtte. Csak Gertie-vel foglalkozott lelkében állandóan, kinek útai oly nagyon különbözök voltak. Sőt ő ellentétbe állította Gertienek iránta való önzetlen szerelmét (néha csaknem szentnek képzelte) — anyjának szeretetével.

Néhány nappal a Bright Hall eladása előtt Lionel Cambridgebe utazott.

— Bolond voltam, hogy nem gondoltam reá hamarabb! — mondá magában.

De Cambridge nem segítette ki őt. Tom Shipton, a Gertie bátyja. kénytelen volt hirtelenében elutazni. „Nem tudjuk, hogy mi ügyben“ — mondá egy lakó, kinek szobái ugyanabból a lépcsőházból nyíltak.

Tom Shiptonnak, a mint észrevette, levelei voltak a Lincoln fogadó ügyészének a címére.

Oda ment tehát Lionel nagy búsan.

Az ügyész azonban vonakodott felvilágosításokkal szolgálni.

— Nekem Shipton úrtól határozottutasításaim vannak arra nézve, hogy arra fel nem jogosított egyének előtt mit se szóljak az ő és leánya körülményeiről.

— De ember, — kiáltott Lionel, — maga nem ért engem. Shipton kisasszony és én — mi — egybekeltünk.

— Utasításaim különösen öre vonatkoznak; de De Vine úr, valóban sajnálom, hogy önnel ezeket kell tudatnom, — volt a lesújtó válasz.

— Minden ellenem van — szólt Lionel, a mint a hivatalt odahagyta. Csak menj még haza, én azonban nem megyek, tette hozzá, amint maga elé képzelte azt a szomorú életet, a melyre a három nő csipős megjegyzései folytán is, boszankodott.

— Ön az igazi ember, De Vine, a kire nekem szükségem van, — szólította meg az nap estén a klubban Buchanan egy lármás vén iskola társa. Ön még meg sem házasodott. Egy önhöz hasonló fiatal emberre van szükségem, a ki csatlakoznék hozzám, a déli szélesség 15-ik és 25-ik foka közt teendő utazásban, a Sötét Világ részen, a mint társaim hívják.

Lionel felugrott e hirre. Alig vett magának annyi időt, hogy haza siessen és Isten hozzádot mondjon anyjának. Egy hosszú levelet írt neki, melyben reménytelen állapotát ecsetelte. A három nő sokat vitatkozott e levél felett, ámbar Helén csak egy kacsintással fejezte ki mondanivalóját. Maga Lionel már a tengeren volt.

— A mikor ő visszatér, ha az úr akarja — szólt De Vine asszonyság, — én tudom, kit fog ő nélkülözni.

Ezt mondta neki is — egy édes sóhajtással, mikor este Capes Helént megcsókolta.

De Helén nem ámtotta önmagát. Leült és szemlélte arcát a tükörben a lefekvés előtt és azt kívánta, bárha volna ő szegény és semmi más, a helyett, hogy ő most a gazdag Capes Helén.

* * *

Két év mult el és Lionel visszatérőben volt, megtörve nygan, de mégsem elgyengülve, és egészen más gondolatokkal, mint a minőkkelegy szerető szív szokott foglalkozni.

— Kíváncsi vagyok, hogy mentek a dolgok odahaza? — kiáltott fel, amint a gőzös elhagyta Southampton. Csak épen annyi ideje volt, hogy távira tozzon Dél-Afrikából, mielőtt északra hajóznék.

— Sürgőnye van önnek, De Vine úr, — mondá a társulat ügynöke a következő pillanatban.

„Jöjjön haza azonnal uram. Clayton börtönben van!”

Ezt az üzenetet anyjának a pinczemestere küldötte és az nyomoruságos anyagot szolgáltatott Lionelnek, a mint északon utazott. Clayton a család ügyvédje volt.

Hazatérve, az otthoni fogadtatás megerősíté őt leggonoszabb félelmében.

— Óh miért hagytál el engemet, Lionel? Az a nyomorult ember koldusbotra juttatott bennünket, kesergett De Vine asszonyság. En semmit sem hagyhatok reád, kivéve a potom kétszáz pound-ot egy esztendőre.

A hadvezéri fortélyt későbbre hagyta a jó néni. Hát vajjon nem kellett-e néki csupán arra törekedni, hogy a korábbi összeköttetés megújuljon Lionel és Capes Helén között?!

De most már Capes asszonyság jónak látta fordítani egyet a köpenyegen, mert a De Vine balszerencséjéről szóló hírek ismeretessékké lettek.

Lionel egy napon, találkozott Helénnel, a mikor anyjával együtt kikocsizott. A kocsi nem állott volna meg előtte, de Helén a kocsis kárpója tette a kezét

Később Lionel így elmélkedett felőlük:

— Az az asszony középen áll az ördög és a csaló között; de az ég áldjon meg téged, Helén mert te aranyos szívű kis leány vagy!

Capes asszonyság beszélgetései keveset fejeztek ki és hidegek voltak. Helén azonban, tekintetével és meleg kézzel fejezte ki rokonszenvét Lionel iránt.

III.

És így a De Vine család elköltözött a régi házból s a Shipton család is elköltözött a Bright Hall-ból.

Nem törődöm többé az egész dologgal, öreg pajtás! szólt Lionel Buchananhoz a városban, a hova azért ment, hogy valamely foglalatosság után nézzen. És Buchanan tudára is adta, hogy helyén való dolog, valami jövedelem után nézni.

Nagy nehezen biztosított is részére egy hivatalt, évenkiut 80 pound fizetéssel. Még az nap munkához is látott.

Hogy magát erre a hivatalbeli „örölés“-re — a mint ő nevezte, képessé tegye, gyakran kísértelt a szép hegyi tavak közé és itt, akár a hegyekre felkapaszkodva a hegytetőn állodált, akár leereszkedve, a felhőtől borított tavat szemlélte, mindig akadtak fontos gondolatai, melyeket legnagyobbreszt képzeletének csillogó keretébe illesztett.

Igy ilyen alkalommal a Silverthwaiteben levő kellemes, félelemes szállodában óhajtotta elköltöni viláreggelijét.

— Lesz szíves ön várni néhány pillanatig? — kérde a szakállas fiatal óriás, a ki őt fogadta; azután megmutatta neki a kényelmes lakószobákat és dohányzókat, melyeknek falai idegen országokból ügyesen összehalmazott kincsekkel voltak ékesítve. A kandalló párkányon ericket-lapdák voltak üveg alatt, rajtok feliratokkal. Lőfegyverek, rudak és más boldonságok töltötték meg a termet, élénken tanuskodván a tulajdonosnak sport hajlamairól.

De Lionel kevés figyelmet fordított ezekre a furcsaságokra. Egyszer úgy tetszett neki, mintha valaki reá nézne egy rés közül, a mely egy gazdag persaszönyeg és a fal között támadt, a dohányzó-szoba

egyik szögletében. Odafordult és a szőnyeg megmozdult.

— Sajnálom uram, hogy várakoztattam önt, — szólt a fiatal házi úr, midőn végre megjelent. Nem lenne oly szives beírni a nevét ebbe a könyvbe? Tudja, az ember szereti gyűjteni a különféle aláírásokat.

Aztán elmosolyodott, s e mosoly jóakarató mosolylyá változott, a mikor a Lionel aláírását megpillantotta.

— Vezesd ezt az urat az ebédlő-szobába, szólt a házi úr egy csinos szobaleányhoz.

A villásreggeli kitűnően volt elkészítve; de Lionelre különösen az őt körülvevő művelt és gazdag légkör gyakorolt mély benyomást. A falakon kézjeggyel ellátott festmények voltak, aztán fekete és fehér originálok, sport-eszközök s különféle tárgyak, mind eredeti jegyekkel ellátva.

Azonban ő azért volt a szállodában, hogy egyik és ő evett is. Aztán kifizette számláját és utnak indult.

De még száz lépésnyire sem ment, a mikor a kövér házi úr utólérté.

— Rettentően sajnálom, uram, de mi azt vettük észre, hogy egy nagyon becses kristály tárgyunk eltűnt a dohányzó szobából.

— Talán csak nem tart ön engem tolvajnak?

— Óh kedvesem dehogy; de nem emlékszik reá, hogy táskáját kinyitotta, vagy zsebeit megtapogatta volna?

Vigyázzon magára! — szólt Lionel, felé hajtva a táskáját, — bármily kövér is ön, ha megérinti a zsebeimet, leütöm önt.

— Jól van! mondá a másik! Hahó! mi ez? kiáltott fel, a mint a kristály tárgyat előhuzta. Kénytelen vagyok önt háborgatni azzal, hogy szíveskedjék velem visszajönni.

Lionel halálsápadtan fordult vissza.

— Hadd nézzem! — hebegte fulladozva.

— Várjon ön addig, míg ismét a házban leszünk, — szólt a másik; és Lionelnek eszébe jutott az a kristály, a melyet egyszer Gertienek ajándékozott; a neve és egy szívben ezüst levelek voltak arra rávésve. Ez a megtalált kristály annak az egynek tökéletes mása volt.

— Most tehát, uram, itt vagyunk! — kiáltott fel a házi úr az ajtóban, és gyöngéden beerőszakolva őt a dolgozó-szobába, a hol a közepén ragyogó szemekkel és boldog tekiutettel állott Shipton Gertie, gömbölyű karjait ölelésre tárva.

— Végre! kiáltott fel Lionel s aztán karjaiba zárta a boldog Gertiet. A házi úr, a ki az ajtóban állott, mialatt ők ölelkeztek: Tom Shipton, a Gertie bátyja volt.

* * *

A ki épen tudni akarja, hol vannak most a Silverthwaitebeliek: az megtalálhatja Lionelt és Gertiet a Valley-Hotelben. Tom Shipton reájuk ruházta te-

kintélyes vagyonát, nagy szállodáját és boldogabb „úri szállodások“ — mint őket nevezik, — aligha vannak másutt a világon.

A táskába csempészett kristály nem volt egyéb, úgyesen kiszámított — hadi cselnél.

Nehéz órában.

*Mint a tűzhányó hegy: épen úgy forr agyam,
Gondolatim benne rémes tánczot járnak,
Nincs senki mellettem, magam élek, magam —
Utolsó levele a letarolt ágnak.*

*Kerülöm az embert; minek is keressem?
Kietlen sziveknek sziklás rejtekébe
Rózsát nem találni; vagy találni? Nem, nem!
Fagyot meg talállok a magam szívébe!*

*Mért lássam, mint nevet a bűn kegyetlenül
S mint örül, ha egygyel több vétkeket követnek?
Inkább maradok én busongva egyedül —
Kitérve a reám dobandó köveknek.*

*Mit használna, hogyha elmennék közéjük,
És velők nevetnék én is kegyetlenül?
Szivemre borulna az ő sötét éjük,
S lelkemen ezer vád rohanna keresztül!*

*De így meg magamban mi éltetnem célja?
Mi vigasztalása, mi öröme, kéje?
Óh ez a gondolat, mint galambot héja
Üldözi lelkemet, hogy végre széttépje!*

*Mikor más életét gyönyör koszoruzza,
S rózsák erdejébe vezet minden lépte:
Addig az én lelkem bánat súlya huzza;
Vak sötétben járok tövisektől tépve!*

*Nem vagyok-e olyan, mint a többi ember,
Vagy talán vétkeztem s ez a bűnhődésem?
De hát mi a vétkem, hogy a kín majd elnyel?
Teremtő Istenem, itéleted kérem!*

*Nem bántottam senkit, nem vétettem semmit,
Reám panaszkodni egy ember sem tudna.
Mégis bánat gyötör — gyógybalsam nem enyhít —
Összeroskadással fenyegetvén súlyja!*

*Van-e hát igazság, vagy csak nekem nincsen?
De hát mért ne volna, ha igazán lenne?
Jaj az én életem, mindenható Isten,
Terhes ajándékok nincsen örömöm benne!*

*De te zaklatott szlv, talán röplésed
Kissé merész is volt, határát áthágta;
Ha kell is szenvedni, kell nem csupán néked,
De hisz minden szlvnek boldogság van szánva!*

*Csak meg kell találni; hol? szived megmondja;
Csak ő reá hallgass, mindig, mindig rája!
S felüdül lelked, mint tavasszal fa lombja,
Ha rá ragyog a nap tündöklő sugára.*

Kubowich Géza.

Márczius 15-ike Sárospatakon.

Az első igazán szép tavaszi nap az idén márczius 15-ike volt. A földön egy nemzet ünnepelt s tán az ég is ki akarta mutatni rokonszenvét a föld e nemzete iránt, mert ő is ünnepi színbe öltözött. Fölvette legszebb ruháját s mosolyogva nézett le a magyar hazára. Előszóllítá legragyogóbb szónokát, a napot, hogy hirdesse a világnak a tavaszt, a kikelet ébredését s ez megis felelt kötelességének. Hirdette ékes nyelven, hogy megtört a télnek, e nagy zsarnoknak hatalma s a szabadság szellője száll a levegőben, lehelletét megérzi az ember is, atplántálódik lelkébe a vágy: szabadnak lenni. A föld fagya meglágyul, majd végkép elenyészik. A víz lerázza lánczait, melyeket télen át viselt. A nap beszédére fásult dermedéséből ébredni kezd a nagy természet . . .

A földön egy parányi nép ezelőtt félszázaddal épen ilyen tajban kelt föl zszibbasztó álmából s szintén egy hatalmas, ragyogó szónok ösztönzésére, a ki fülébe sugallta e szókat: Ébredj, itt az idő; nézd, a szabadság fualma járja most a világot keresztül, tenéked is talpra kell állanod s szabaddá küzdeni magadat!

Az égnek ama ragyogó oratora, a nap, egy világot támaszt föl halottaiból s mindenki magasztalja ezért sugarát! A földnek eme ragyogó oratora, Kossuth, egy nemzetet hozott egykor öntudatára s e nemzet minden igaz tagja áldva áldja érte szent emlékezetét! . . .

Márczius 15-ikét ünneppé avatta Magyarország, illetve a magyar társadalom. Szent kegyelettel szokta megülni e napot a mi városunk is, a szabad szellem ez erős fészke, melynek körében az alacsony csuszakálásnak, a felfelé pislogatásnak s a szolgálalkúségnek nevetségesen csekély szerep jutott. Annál nagyobb a szabadság iránti büszke lelkesedésnek, az igaz szó kimondásának, az önzetlen hazafiui érzületnek. A főiskola ennek a leg-erősebb ápolója itt. Tudják a mi tanáraink azt,

hogy ők nincsenek lekötelve a felsőbbek iránt, s így nem is természetök a kegyelés, mely ugyanis a lélek rabságát vonja maga után. Nemes gondolkozásukkal, bátor beszédjükkel szinte belénk öntik a függetlenségnek ezt a rajongó szeretetét.

Szép alkalom erre a szabadsajtó kivívásának ünnepe — márczius 15-ike. Ennek az ünnepnek lefolyásáról szóljanak a következők.

Reggel a református templomban gyültünk össze. Bálint Dezső ref. lelkész mondott itt szent meggyőződéstől áthatott, forró imát. Hálát adott Istennek e napért, hogy azt nemzetünkre felhozta, hogy itt engedett minket születni ebben a szép Kanaánban. Adott nekünk lángelméket, kik mindig őrizői, lelkesítői, vezérei voltak a magyarnak. Gyásznapokban vigasztalással volt, örömlükben előbb-előbb bátorított. Ad ma is erőt a magyar népnek, hogy megőrizze, fejleszse, a műveltség áldásaival araszsa el országát. — Ez imádságot kitűnően irta meg a lelkész úr és a haza iránti nemes szeretettől ihletve oly bensőséggel adta elő, hogy gyülekezetére valóban fölemelő hatást gyakorolt s a szép könyörgéstől mindenki mintegy megkapatva hagyta el a templomot.

Délután 3 órakor kezdődött a főiskolai ifjuság által rendezett ünnepély. Óriási közönség vonult fel az imatcrembe Vidékről, különösen ujhelyiek nagy számmal jöttek. Midőn a főiskolai énekhar tagjai a zászló alatt bevonultak, falrengető taps fogadta őket. A műsor első pontjában ők szerepeltek. Elnémult az éljenzés s a nagy csendben megzendült Horváth Dezső erős baritonja s mindenki nagy gyönyörűséggel hallgatta az ő szólóját, melynek végaccordjánál fölzugott az egész korus éneke: „Hajh, Rakóczy, Bercsényi!” Megszoktuk már ezt az együletet dicsérni, de ha e darab előadásáról irunk most, kevés a dicséret, magasztalni kell azt. Aztán meg ezt a magyar dalt bizony be kell vullanunk, hogy minél kevesebbszer hallottuk. Nem lehet hát csodálni, ha mind ujszerűségénél, mind pedig remek előadásánál fogva leirhatatlan hatást tett a közönségre, mely az elismerő szó melletti egyetlen jutalommal, a tapssal nem is fukarkodott. Az emlékbeszéd következett ezután. Ifjuságunk dr. Illyefalvi Géza jogtanárt kérte föl annak tartására. Beszédjének szövege, melynek egy részét lapunk vezércikkében veszi az olvasó, valóban nemes; irálya könnyed, gördülékeny, kifejezései, egyes fordulatái azt mutatják, hogy írójuk avatott tollal rendelkezik. Kiváltképen jeles mondása: Csodálatos, hogy az a sötét betű mily világozságot tud árasztani s az a fénylő szurony mily sötétséget lövell messzire. Ily és ehhez hasonló gondolatokkal terhes beszédje emelkedettebb hangon előadva sokkal nagyobb hatást ért volna el, de a szellemes ifju tanárt így is erősen éljeneztek. A

zene-egylet szerepelt ezután a Hunyadi indulóval, újrázaskor pedig magyar nótákkal. Majd *Nagy Béla* szavalt a pályanyertes alkalmi ódáját lelkesen, lelkesítve. Nagyon tetszett az, midőn felszólította az ifjúságot, hogy tudná-e védeni még oly hiven, szóval és tettel a hazát, mint azt a márcziusi ifjúság megmutatta s midőn a hölgyekhez fordult, hogy himeznének-e zászlókat, a melyek alatt elbocsátnák szeretteiket a harczmezőre, ha eljönne újra az idő. A szavalat után föltámadt »éljen« nemcsak az előadónak, de a szerzőnek is szólt.

Ezután ismét az *énekkar* dalolt el két indulót, melyek közül az utolsó a »Trombita harsog, dob pereg«, Petőfiének ez a remek riadója aratott nagy sikert, melyet bár nagyon sokszor hallott a közönség, mégis újra, meg újra sőt tán méginkább föllelkesül dallamára. *Farkas Andor* Ábrányi költeményét adta elő. Sok helyen nem volt meg az erő szavalatában s némely sorokat elsietett, de nagy jóakarattal őt is tapssal üdvözlötték. Erre a *zenekar* játszotta el másorra írott darabját, melynek hangjai után a szétoszlani készülő közönség a »Szózat«-ot énekelte.

*

Szokásos bálját este tartotta az ifjúság a város-házán.* Nem hagyhatjuk felemlítés nélkül, hogy a hölgyek egy részén szép magyar ruhát láttunk, — mintegy travesztálván ez által a rendező-bizottságot, mely cleinte *keringővel akarta kezdeni a bált* — *márczius 15-én*. Külsőség az igaz, de ugys ki kell mutatni hazafiságunkat! Azon hölgyek névsorát, kik a táncban részt vettek, a következőkben közöljük: Albrecht Anna (Ujhely), Balogh Margit (Izsép), Csontos Józsefné, Debreczeni Ilonka és Etelka, Dudás Vilma (Czigánd), Finkey Ferenczné, Gócs Emma (Szepsi), Gönczy Juliska (Tokaj), Hegedüs Piroska (Kenézlő), Horkay Anna, Horkay Jolán, Horváth Gizella (Bereczki), Kapitany Bella, Korinko Ilona (Ujhely), Kormány Gizella és Jolán (Olaszi), Kovács Juliska és Kovácsy Anna (Tállya), Markon Mariska, Makláry Margit, Moldvay Mariska, Molnár Mariska, *Nagy Szeréna és Boriska*, Radácsi Margit, Sarkadi Ilona, *Steinfeld Jenőné*, Szakácsi Anna, Szép Ilonka (Ujhely), *Szinyei Mariska és Boriska*, Szinyei Emma és Ilonka, *Szivós Irén*, Tatar Mariska, Tomasoovszky Anna (Ujhely), *Vass Gizella*, Zsoldos Etelka és Irma. (Azon hölgyek neveit, kik magyar öltözetben jelentek meg, feltűnőbb betűkkel irtuk).

A mulatság reggelig tartott s folytonosan széles jókedv uralkodott a termekben. A bevétel körülbelül 130 frt.

* Helyszüke miatt csak e pár sort írhatjuk meg róla.

KÜLÖNFÉLÉK.

Tisztelettel kérjük mindazon olvasóinkat, kik lapunkat elfogadják, hogy az előfizetési pénzeket sziveskedjenek társulatunk pénztárosához minél előbb eljuttatni.

— **Előfizetési fölhívás.** Beöthy Zsolt, a »Kisfaludy-társaság« nagy nevű titkáranak kezdeményezésére indult meg a mozgalom, hogy Erdélyi Jánosnak Sárospatakon emlék szobor állíttassék. Erdélyi, a kiváló költő, a magyar eszthetikának előharczosa, a műkritika megteremtője, mint akadémiai tanár életének javarésztét e kis városban élte át, s hamvai is ennek a temetőjében nyugosznak. Érthető tehát, hogy a főiskola ifjúsága, különösen annak Magyar Irodalmi Önképző-Társulata lelkesüléssel karolta fel az emlék eszméjét. Mint Erdélyinek utódja tanszékén, én is óhajtanám leróni — ha csak parányi részben is — kegyelemnek adóját nagynevű elődöm iránt. Tisztán az emlékalap remélhető növelése céljából határoztam el magamat, többeknek buzdítása után arra, hogy kisebb kritikai, irodalmi dolgozataimat, beszédeimet és tárczáimat összegyűjtve közrebocsátom. A tiszta jövedelmet egészen az emlék-szobor javára ajánlom fel. Ez igénytelen műre hívjuk fel a művelt közönség figyelmét, s hogy nemes célunkat elérhessük, kérjük a sárospataki főiskola barátait és növendékeit ügyünk támogatására. A mű nyolcz vagy tiz ivnyi terjedelemben április elején kerül ki a főiskola nyomdájából, s előfizetési ára csak *egy korona*. Tartalmát illetőleg megemlítjük, hogy az illető czikkek: Greguss, Tompa, Munkácsy Kazinczy, Kemény, Ibsen, Fitger működését s egyes lélektani problémákat tárgyalnak népszerű modorban. Kérjük az előfizetőknek jegyzékét s az előfizetési díjakat legkésőbb e hó végéig alólirott-hoz beküldeni. Sárospatak, 1897. márczius hó 12-én. *Székelgy György*, akadémiai tanár.

— **A Magyar Irodalmi Önképző Társulatban** a »műfordítás« cz. pályakérdésre 4 mű érkezett, de egyik sem nyerte el a jutalmat. A társulat most másodízben *Dr. Rácz Lajos* ajánlására, Roderich Albert »Humoristische Nemezis« cz. novelláját tűzte ki. A pályadíjat 18 frtra emelte: lejáratí napja május 8.— Az elbeszélés cz. pályakérdés jutalmát (12 frt.) *Kubowich Géza* nyerte el »Aldozat« cz. művével. — A felolvasó-estély irodalomtörténeti esszéjére (essay) kitűzött 2 drb. 10 koronás aranyat *Kubowich Géza* »Vajda János lírai költészete« cz. pályaműve kapta meg — A »ballada« cz. pályakérdés meddő maradt s így a társulat május 1-ig újra kitűzte. — A versenyszavalat egyik díját (6 frtot) melyet komoly szavalatra tűztek ki, *Farkas Andor* nyerte el; a víg szavalatra egyetlenegy pályázó sem jelentkezett, a mi mindenesetre elég szomorú tapaszt-

talat. A mi szavalóink legfeljebb akkor keltenek víg hangulatot, ha az nem volt czéljuk. — A társulat végül a felolvasó-estélyen szereplő urbölgyeknek, továbbá a főiskolai énekkarnak és zene egyesületnek jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

— **A február 20-iki felolvasó-estély.** azért is meg volt! A pesszimisták morogtak, a mikor az estély rendezése még csak óhajtás volt, azt gondolván, hogy ez is oly szomorú sorsot ér, mint halvaszületett elődje, de a pesszimisták csalódtak. A milyen nagy volt a csalódások, épen olyan . . . hogy is ne; sokkal, de sokkal nagyobb volt a felolvasó-estély erkölcsi és anyagi sikere. Szó ide — szó oda, meg is érdemelte mindkettőt. A felolvasó-estély . . . az az hogy a felolvasó, a hangverseny és a műkedvelői előadás — mert tényleg ez a hármas szövetség rukkolt ki s kért éltet vagy halált, — méltó volt az előző évek estélyeihez, még pedig annyira méltó volt, hogy le is főzte szépségesen. Ha így folytatja a társulat továbbra is a nagynevű Erdélyi szobrának elkészítéséhez szükséges pénz (ő felsége) gyűjtését, akkor öt év alatt meg lesz a leleplezési ünnepély. Megjegyezzük, hogy májusban körülbelől rendez majd a társulat műkedvelői előadást is s ennek a jövedelmét is tekintetbe vettük akkor, a mikor ilyen jóslatra határoztuk el magunkat.

No de térjünk napirendre! Az estélyt a főiskolai *énekkar* nyitotta meg Méder Mihály dalaival viharos tapsra készítetve a hálás közönséget, a mely körülmény akkor is meg lett volna, ha azokat a dalokat nem Méder Mihály írja. Szakértők azt állítják, hogy az énekkar még mindig nem tudja régi hírét teljes fényben ragyogtatni, mi — laikusok — azt feleljük erre, hogy mivel nem emlékezünk olyan törvénycikkre, mely ennek a régi hírnek visszaszerzését parancsolná, nem is hányjuk ezt szemére az énekkarnak, csak azt konstataluk, hogy a hatás meg volt. Különben is jobb szeretünk ma egy verebet (kivált ha kövér) mint tegnap egy tűzokot.

A második pont *Nagy Béla* prologusa volt, melyben a pataki leányokat magasztalta az egekig s ez természetesen tetszett is úgy a papáknak, mint a mamáknak (pardon! megfordítva), de meg a megénekelteknek is.

Most a *főiskolai zeneegyesület* állt elő a Jambóval, evvel a fülbemászó zenéjü, kedves darabbal, mit egyaránt dudolnak Budapesten és Patakon. Erős ujrázás után *Kubowich Géza* olvasta fel „Vajda-János lírai költészete“ cz. pályanyertes művét, mely az arra figyelők körében nagy hatást aratott. Általános tetszésről szó sem lehet, mert Magyarországon még mindig nem érdeklődnek általánosan a komolyabb dolgok iránt. A kik azonban nem tartoznak ebbe a csoportba: azok egyhangulag úgy nyilatkoztak, hogy a munka éles ítélőtehetségre, beható tanulmányra, jó pennára vallott.

A tapsok elhangoztával az *énekkar* előadta Hubert „Olyan a te dalod“ cz. szerzeményét, melyet általános „hogy volt“ fogadott. Az énekkar aztán meg is mutatta: hogy volt!

Pszt! Csendesség! *Farkas Andor* lép az emelvényre, hogy elszavalja Váradi Antal „Judás“ cz. költeményét. A közönség lélegzetét elfojtva figyel, csodát lát, megjelenik előtte a szerencsétlen Judás Iskarióth alakja, kopogtat a mennyország, majd a pokol kapuján, de sehol sem nyert bebocsátást. Valóban azt hihette bárki is, hogy ezt a történetet nem szavalják, hanem ez végbe megy ott a hallgatók előtt. Sajátságosan fájdalmas hangja odasimult minden egyes szóhoz. arczjátékában majd megrázó erő, majd majd kétségbeeső tépelődés, majd elolthatatlanul égő gyötrelom volt észlelhető. A közönségen borzalom futott keresztül, de azért mindenki tapsolt a nagy tehetségű szavalónak.

A kvintett sem becsérelendő, amit Lábos István, Bay Bertalan, Horváth Dezső, Farkas Andor és Lőkös Sándor adott elő. Meg is tolták aztán szebbnél szebb darabokkal. Jól tették!

A végén aztán előadták Karczag Vilmos „A kis mama“ cz. egy felvonásos vígjátékát, melyben Debreczeni Jolánka k. a, Nagy Boriska k. a, Horváth Dezső és Nagy Béla szerepeltek. Legkitűnőbb alakítást nyújtott: Debreczeni Jolánka k. a., aki a czímszerepet játszotta. Ezuttal is megerősítette ama, már sokszor igazolt véleményeket, hogy pompás művész-tehetség. Elegáns, sikkés játékát nagy tesszéssel fogadta a közönség. Nagy Boriska k. a.-nak csekély szerepe volt ugyan, mégis nem kis mértékben járult az estély sikeréhez. A két kisasszony csokrot is kapott. A férfi szereplők is megállták helyöket, ők is kaptak elég tapsot. Egy csomó kihívás is előfordult, no de ez természetes és megérdemlett is volt.

Ezután a felolvasó estély miként fönixmadár megsemmisült, hogy új életet kezdjen: vagyis táncmulatsággá változott át s szereplő és hallgató közös és egyesült erővel járták a tánczot kivilágosviradtig.

— **Melanchton ünnepély.** A sárospataki főiskola Melachton Fülöp emlékezetére febr. 14-én, halálának négyszázados évfordulóján, a torna csarnokban nagy számú közönség jelenlétében, fényesen sikerült ünnepélyt rendezett. Az ünnepély fénypontját Dr. Rácz Lajos tanár rendkívüli alaposággal és tudással kidolgozott beszéde képezte, mely tartalmasságával és szép nyelvezetével folytonosan lekötve tartotta a hallgatóság figyelmét. Nagy Béla III. éves hittanhallgató hatásosan szavalta el Sántha Károlynak „Melanchton“ cz. költeményét. Majd Telegdi Bertalan III. éves hittanhallgató történelmi adatok nyomán ismertette Melanchtonnak a magyar ifjúsághoz való viszonyát, illetőleg iránta tanúsított jóindulatát és pártfogását. Az ünnepélyen a khórus szép egyházi énekekkel szerepelt.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „SÁROSPATAKI IRODALMI ÖNKÉPZŐ TÁRSULAT.”

Előfizetési árak:
Egész évre 4 korona.
Fél évre 2

Megjelen minden hó 15-én.

Felelős szerkesztő:
LÁSZLÓ ANDOR.

Társszerkesztők:
KUBOWICH GÉZA, ifj. ZSOLDOS BENŐ.

Az előfizetési díjak *Hodossy Lajosnak*,
mint az önk. kör pénztárosának czimére,
a reklamációk pedig a főiskolai nyomda
czimére küldendők.

TARTALOM: „Erdélyi-szobor“ *ifj. Zsoldos Benő.* — „Megyek megyek . . .“ *Farkas Andor.* — „Szerémi Eleonora.“ *Dr. Székely György.* — „Kék vér.“ *Kubowich Géza.* — „Egyleti élet.“ — „Különfélék.“

Erdélyi-szobor.

»Emlékek, melyeket a nép állít jeléseinek, mindenkor magasztos érzetközösség jelei s minden ily emlék a nemzeti összetartozás és összetartás egy-egy erős láncszeme.« E szavakkal végezte *Greguss Ágost* a szatmári Kölcsey-szobor leleplezésekor mondott emlékbeszédét, azon *Kölcsey Ferencz* felett, kinek emléket épen a napokban egy újabb szoborral tisztelte meg a kegyelet és a hű emlékezés.

Ha van valami, a mi az ifjúságnak, a »nemzet virágának« az elhunyt nagyokkal való ama magasztos érzetközösségét mindeknél ékebben érvényre juttatni képes, a mi nem csupán múló pillanatokra, hanem késő időkig fennmaradva hirdeti ennek a nemes eszményi kapcsolatnak létezését és fennmaradását: úgy egy emlék, — legyen az bár egyszerű, igénytelen, — bizonyára az; ha van valami, a mi az összetartozásnak és az összetartásnak erős láncszemét képezi: úgy egy kicsinyke szoborműnek azzá kell lennie, melynek szerencsés megalkotása egy ifjúság igazért hevülő lelkét dicséri.

Emberek vagyunk. Szeretünk felejteni. Hasson lelkünkre bárhogyan egy-egy örökéletű alkotás, vésődjék bár szívünkbe minden piczinyke sora egy-egy világraszóló remekműnek: mégis . . . felejteni szoktunk, s a nagy alkotó iránti kegyelet, ha nincs, a

mi minden lépésünkben élesztgesse azt: hervadozik olykor mibennünk. Kell, hogy maradjon fel valamilyen más emlék is elköltözött jelesünk után, hogy ezeknek szelleme leszálljon abba a kegyeletes szívek által létrehozott szoborműbe és szüntelenül ezt az intést súgja fülünkbe: tanulj tisztelni a nagy szellemeket, tanulj emlékezni!

Ennek a mi negyedfél-százados tanintézetünknek ifjúsága bebizonyítani óhajja azt, hogy nem szokott, mert nem tud felejteni. Pedig egy ily kis város szűk körében, a hol minden hely, minden talpalatnyi tér a már itt élt, s áldásosan munkálkodott nagy embereink virág- s gyümölcs-fakasztó kezét dicsőíti, s a hol a hívságos nagyvilági élet lármája nem csábítja az ifjúságot arra, hogy könnyen megfélekedezzen a kegyelet szent kötelességeiről: — talán nem is látszik oly multhatatlanul szükségesnek. Amde ifjúságunk, s közelebbről annak »Magyar Irodalmi Önképző Társulat« a, feladatának ismeri el azt, hogy méltóképen kifejezze háláját és tiszteletét azok iránt, a kik nemcsak itt e szoros körben, nemcsak a sárospataki főiskolának, hanem az egész magyar hazának díszei, büszkeségei voltak.

Nem is olyan sok idő múlt el azóta, hogy a Virágregék lánglelkű dalnokának

egyszerű, de nekünk oly drága emlékjelét a mi lelkesedésünk s a nagy közönség szíves áldozatkészsége létrehozta; csupán néhány rövidke hónap röppent tova, mióta a mi szeretett mesterünknek, Tompa Mihálynak ércbe öntött jóságos arcját naponta szemlélheti vágyó szemünk. Lehoztuk az ő alakját ide, közénk, közelébe annak az iskolának, a mely egykoron szárnyakkal ruházta fel őt, hogy azokkal biztosabban repülhessen keresztül az életem. Itt áll a szobor, mi közöttünk s mi beszélgetünk a mélabus költő szellemével. Még szobra alján nem nő ugyan virág, de mindig van rajta üde zöld, friss koszorú. Legyenek áldva a kezek, a melyek koszorút kötögetnek a költészet oltárára! . . .

S most ismét egy másik jelesünknek óhajtunk szobrot emelni, maradandó emléket hervadhatatlan érdemeinek. Szobrot állítottunk a költőnek, állítsunk emléket most a kiváló műbölcsele, a nagyedemű tanár tiszteletére: *Erdélyi János*nak, kinek megdicsőült hamvai itt nyugosznak városunk temetőjében.

*

Hogy mi volt Erdélyi János nekünk, mi volt a magyar haza irodalmának: felesleges talán részletesen elmondanom. Megszentelt emlékének hatása alatt állunk mindannyian, dicséretét zengvén ő neki, a kinek munkálkodása meg van örökítve irodalmunk történetében, meg lesz őrizve főiskolánk történetkönyvében.

Költői munkálkodásának fölötte gyümölcsöző hatása volt a megújulás korában. Alkotmányos életünk ujjászületése utáni mozgalmas korszaknak, nemzetünk örömeinek, reményeinek hűségese visszatükröztetője az ő hazafias költészete. Nem számított ő e téren babérokat elérni, s nem is csapdosta az eget merész szárnyalással. Korára gyakorolt nagy hatásával nem kevésbé versenyzik az a siker, a melyet népköltészetünk kincseinek gyűjtése körül aratott. Hervadhatatlanok az érdemei e téren. Az annyi felé elfoglalt nemzet figyelmét ráterelte egy mérhetetlen drágaságú ereklyére, s azonnal üdítő fuvallom lengte körül irodalmi életünket, a mikor ő egyszer-egyszer megajándékozott bennün-

ket a népköltés szingazdag virágaiból font csokorral. Megszerezte a polgárjogot a hamisíthatatlan magyar szellemnek, megfigyeltette hazájával a valódi nemzeti szellem ereinek a lüktetését. Tette ezt nemcsak mint fáradhatatlan gyűjtő, hanem mint kiváló esztetikus, a mikor a saját fáradságosan gyűjtött tapasztalásai, megfigyelései után fejtette ki igazán nagybecsű széptani nézeteit. Mint bölcsele, a Hegel buzgó tanítványa volt s ez irányú, alapos tudománnyal kifejtett munkálkodása által jelentékenyen hozzájárult még mind ez ideig nagyon szegény filozofiai irodalmunk gyarapításához.

S mint tanár: a miénk volt ő egészen. Életének hátralevő napjait egyedül a mi tanintézetünk javáért töltötte el; fájdalom! csak kevés ideig tehette ezt. Érettünk dolgozott ő életének alkonyán s e kis város földjébe tért nyugodni. Százszorosan megérdemli tőlünk, hogy szobrot emeljünk neki, a nagy-nak s hálásan szemlélhessük úgy mi, miként utódaink az ő jóra serkentő tekintetét.

*

A szobor-alapítás gondolata egészen újabb keletű, s máris van története. Maga a nagy-tudományú *Beóthy Zsolt*, Erdélyi legnagyobb tisztelőinek egyike, már két év előtt fölvetette az emlék-állítást eszméjét, s ugyanakkor anyagi segélylyel is hozzájárult a szobor-alap megteremtéséhez. — Ez év folyamán tanintézetünk egyik derék ifjú tanára és kedves neje, hozzájuk méltó szép cselekedettel rótták le hálájukat Erdélyi magasztos emléke iránt. Igazán, semmi más által nem teheték volna kedvesebbé és emlékezetesebbé azt a szép napot, a mikor az óhajtott boldogság révpártjához értek, mint azzal, hogy a menyasszonyi-koszorú árát a szobor-alapra ajándékozták. Ily szép kezdettel indult meg egy ifjú pár házaselete, ily szép kezdettel indult meg az Erdélyi-szobor létesítésének dicséretes gondolata. Bizonyára áldás leszen mindkét kezdeten s adja isten, hogy az legyen!

Ujabbán pedig, egyik jeles tanárunk: *Dr. Székely György*, a ki a hajdan Erdélyi által elfoglalt tanszékről hirdeti most a nagy filozofusok gondolatait: szintén elhozta a közös oltárhoz dicső emlékü elődje iránt érzett

kegyeletének adóját. Irodalmi Önképző Társulatunk kiadásában „Emlékeim” címmel most jelent meg dolgozatainak egy kötetnyi gyűjteménye. E kötet, — melynek összes tiszta jövedelme a felállítandó szobor-alap tőkét szándékozik növelni, — a legkésebb kifejezője leendő annak az igaz szeretetnek és érdeklődésnek, a melylyel az Erdélyi-szobor eszméje iránt mindnyájan viseltetünk. Mi sárospataki főiskolai ifjuság, tegyük meg a magunk részéről mindent, a mi tőlünk telhetik, hogy a tiszta jövedelem minél nagyobb összeg lehessen! Tegyük magunkat méltóvá a kötet írójának valódi nemes intenczióihoz s szerezzük meg ezt az ily kiváló alkalomra létesülő kötetet mindannyian!

A nagy közönséget pedig, mely áldozatkészségével ifjuságunknak nem egy szép tervét megvalósította: szívünk egész melegével és ragaszkodásával kérjük, hogy annyiszor tapasztalt lelkesedését ne vonja meg tőlünk most sem, a mikor halhatatlan Erdélyi Jánosunk emlékét maradandóvá akarjuk tenni mi közöttünk! Főiskolánk összes ifjuságát pedig pályatársi szeretettel fölkerjük: terjessze a szobor-alkotás nagy eszméjét mindenfelé; járuljunk filléreinkkel a szoborhoz, hogy legyen az a mi jóra törekvésünknek és kegyeletes szívünknek is az emlékjele.

Emléket Erdélyi Jánosnak!

ifj. Zsoldos Benő.

Megyek, megyek . . .

*Megyek, megyek; ne bántson életemnek
Komor szaka, borúja tégedet;
Itt hagylak én, — bánatja tört szívemnek
Ne vonjon árnyba rózsás perczeket.*

*Maradjatok itt ketten élvekekkel,
Én útra kélek más tájak felé,
Hol majd talán derűre ébrednek fel
S lelkem sötétje nem lesz éjjel.*

*Isten veled! . . . Ajkad kimondta sorsom':
Hogy nem szeretsz, azt végre megtudám;
Megmondtad . . . tán, hogy a kétség ne tartson,
S ne áhítazzam boldogság után.*

*Ne hidd, ne hidd, hogy tán gondoltam erre;
Midőn szemedbe néztem olykoron,
Bánat borult sötéten e kebelre;
Most már tudom, mért volt e fájdalom.*

*Soh'sem szerettél, áltatád a lelkem;
Csak most, midőn a láng már égetett,
Fellebbentéd a fátylat, hogy te engem
Soh'sem szerettél s most már — nem lehet.*

*Álombeszéd volt hirtelen ajakról,
A mit fülembé sügtél boldogan,
Ne álmodozzam a bűvös szavakról,
Ne zúgolódjam kábán, hasztalan.*

*Nem, óh ne félj! . . . Bár mást ígére multunk,
Nem zúgolódom, megnyugszom, ne félj,
'Sz ha napsugárból szöjűk kétes sorsunk,
Ránk jó a sári, csillag-vestett éj.*

Farkas Andor.

SZERÉMI ELEONÓRA.*

(Kemény Zsigmond „Gyulai Pál” című regényének hősnője).

Eleonora egyike Kemény legmélyebb érzelmű, legeszményibb, a legnagyobb szeretettel s a legélénkebb vonásokkal rajzolt nőalakjainak.

Magas, junói természetével, sötétkék szemével, melyek a szenvedély hatására szinte feketévé válnak, nemesak vonzódást, hanem bizonyos tartózkodást is ébreszt. Jellemébe szikrája sem vegyül a hiuságnak, vagy kaczérságnak. Ószinte, emelkedett szerelmében, később csalódva, midőn férje megboszulása lesz egyedüli életezéljává — a tettetés, a hazug érzelmek színlelése, a tetszelgés lelkének legnagyobb megerőltetésébe kerülnek. De a szépség — mondja Kemény — mert sorsa bálványoztatás, csalódás és kiábrándulás, azon arányban veszélyes önmagának, melyben másokat megkimélt. Egy ilyen kaczérság nélküli szépségre — talán, hogy nagyobb boldogságban ne részesüljön, mint a többi halandók — a fősvény gondviselés egy csoport szenvedésnek kezelését bízta, melyet ha mások közt kiosztani nem tud, maga költ el. Mert a kaczérság tanítja meg a nőt ámitások által ösmerni és kerülni a csalódást.

Ez ártatlan tetszvágyat a társaság fejleszti ki a nőben. S e tulajdonságnak hiányát magyarázza Eleonorának teljesen visszavonultan töltött leánysága. Apja Szerémi Menyhért a Békési Gáspárral tartó erdélyi főurak közé tartozott. A nagy Báthori leverve a lázadókat Szent Pál-

* Mutatvány Dr. Székely György akad. tanár „Emlékeim” című munkájából.

nál, kiknek vagyona elkoboztatott s ők magok Istvánnak, mint lengyel királynak krakói udvarába költözködtek.

Itt látja meg először Eleonorát Gyulai Pál is István király temetésén.

A magányban fejlődő nők rendszeren mélyebb érzelműek, de egyszersmind ábrándosabbak és hiszékenyebbek is. Hozzájárul ehez, hogy Eleonora anyját korán elveszti, ki neki tanácsot adna, s a szenvedés korán megérleli. Aztán ő Kemény azon alakjai közé tartozik, kik szenvedélyes szívet rejtjenek látszólag hideg külső és modor alatt. Társalgási modora miatt is, melynek kedélyes nyilvánulásait egy hideg és parancsoló önérzet mindig fékezni látszék — aránylag kevés hódolatban részesült.

Kik nem gyaníták, hogy a tartózkodás többnyire erős érzések leple, szívtelennek hitték őt. Az ilyen nők rendszeren első udvarlójukra pazarolják el szívüknek összes kincseit. Hősnőnk is sima modorával örökre hálójába fonja Senno, a kalandor zenész. Eleonora első szerelmének oltárán mindent feláldoz, családi büszkeségét, az élet örömeit, apja beleegyezését, a nyugalmas életet. Sorsát egy önző, hiú lényéhez kapcsolja, kiteszi magát a művészek kóborló, hányt-vetett életének, a nyomornak. De hát a nőknél a jellem titokszerűsége gyakran érdekesebb, miát kétségtelen jó hire. És ki mondja meg: „meddig terjednek a szerelem országának határvölgyei?”

Eleonora azon ritka nők közé tartozik, kik csak egyszer szeretnek, mint a hogy a lótus virág csak egyszer nyílik. Ő vagy boldog kimondhatatlanul, vagy el van veszve menthetetlenül. S szerelmének alapvonása a hűség. „Az övéhez hasonló jellem megjutalmaztatva és csalódva örökhű. Nála változékonyságról nem, csupán mellékes dolgok, apróságok felől lehet szó: egy egész élet örömről, egész élet kínjáról.”

Eleonora további sorsát férjének féltékenysége határozza meg. Senno úgy elzárja szép feleségét a világ szemei elől, hogy a szél se érintesse. Különösen mikor a Senno vezetése alatt álló művésztársaság Erdélybe vonul Bátor Zsigmond fejedelem udvarába, Eleonora azért is, nehogy férje rokonai részéről üldözésnek legyen kitéve, Sebeshelyi erdei lakában tölti egyhangú napjait egyedül dajkájának, Barbarának társaságában. Ésküvőjük évfordulóján templomba vágyik s Gyulaféhvárról jövet látja meg őt ismét a fejedelem mindenható kegyence Gyulai Pál. Gyulai Genga művésztől tudakolja kilétét, s felvilágosításaiért sok pénzt ajánl fel a művészenek. Ezt megtudva az amúgy is féltékeny Senno, dühre és haragra lobban a fejedelmi kegyence ellen. Az ünnepélyes tornajáték alkalmával Zsigmondnak Boldizsárral való politikai vetélkedését használja alkalmul, hogy Gyulait gorboságával megsértse s vele gyűlöletét éreztesse. Boldizsár megérkezését csak a fejedelmet illető

zenével és pompával köszönti. A Zsigmond iránt hálás Gyulai ezt nem hagyhatja büntetlenül s börtönbe zárhatja a művészt, mint politikai veszedelmes agitátort. S mily mesterialéles látással van rajzolja Senno kedélyállapota a börtönben, hiúsága, önzése, féltékenykedése, álmái.

„Senno csupán a testi tőkélyekért s a rendkívüli szépség varázsa által vonatott Eleonorához; óhajtotta volna, hogy érette utolsó cseppig elsírja könnyeit; de ne veszítsen az arcz, a karok, a kebel, az egész alkat varázsaiból, ingereiből.” S az ilyen heves érzéki szerelemben már megvan a féltékenységnek a csirája. S a Senno féltékenysége nem egyéb, mint érzéki kór. Mert a féltékenységben — mondja Kemény — örökké kétnemű érzést találunk összevegyítve. Egyik a megsértettnek vélt jog vagy igény fölötti düh; másik a kéj emlékeiből vagy vágyából támadt gyűlölet szerencsés vetélytársunk iránt. Amazt a féltékenység gögijének, ezt a féltékenység irigységének szeretném nevezni* — S a Sennoé inkább ez utóbbihoz állott közelőbb.

S minő ellentétet képez Senno önzésével Eleonora önzetlen, mindent áldozó szerelme. Szive csaknem kétségbeesik Senno miatt s egyetlen vágya, törekvése, hogy őt kiszabadítsa. Mikor Barbara magányos sorsukat s férje féltékenységét nem a legszebb színekkel rajzolja, Leonora ezért is saját magát hibáztatja. Lelkiismerete oly tulérzékeny, oly magátgyöttrő neki is, mint Kemény igen sok hősnének és hősnőjének.

„Ha féltékeny lenne is — válaszolja Eleonora Barbarának — ha kétkednék is hűségem felől, okvetlenül hibás-e ő? Melyikünk vádoltassék joggal? Ellenem szól mindenesetre, hogy szétdultam egy kötelességet . . . Ah! Szegény atyám! . . . ki szülői iránt bűnös volt — mi által nyújt kezességet a férjnek? Egyik viszony szentsége támasza a másiknak.

Igy Eleonora. Sorsa a lemondás, boldogtalanság. Ha a költői igazságszolgáltatás chablonjához akarnánk magunkat tartani, jellemében alig találhatnánk más tragikai vétséget, melynek szerencsétlenségét kellene okozni, — mint éppen ezt. — De az ő jelleme tiszta s az események forgataga sodorja magával később a bűnbe, a boldogtalanságba.

* Mily mesteri analysis! Nem állhatjuk meg, hogy ez elmélkedésnek folytatását is ne közöljük. Mint sok más szenvedélyben, a féltékenységre nézve is jellemző különbség van a férfi és nő között. Nálunk a féltékenység dühében rögtön felmerülő és legsivárabb ösztön a megsértett jogé; náluk a nélkülözendő s mondhatnám irigylett kéjeké. Boszunk örvényei is a szerint válnak el. A csalatott férj inkább hűtlen nejét vágnék meggyilkolni, a rászédett nő inkább férje boldogkedvesét. Kétségtelen, hogy mindkét törekvés aztán a boszu örvényében foly össze; de örökké a nemek különbsége szerint fog az egyik vagy másik korábban előlépni s szilajabb erővel uralkodni kedélyünkön.

A művészeknek s Eleonorának Senno kiszabadítására vonatkozó kísérletei meghiúsulnak. Eleonora végre anyjától örökölt legbecsesebb ékszereit viszi a kéjencz és aljas Markházihoz, ki ennél többet. Eleonora női erényét kivanja váltságdíjúl. Eleonora kétségbeesett állapotában majdnem idáig jut, de a végső perczben undorral és utálattal taszítja el magától a kéjencz Markházit. S csodálatos játék a végzetnek, a sors ironiájának! Mikor Eleonora megmenteni akarja férjét, éppen akkor siettetni legjobban vesztét. Gyulai Senno halálát kívánja, hogy ez által Báthori Boldizsárt törvénytelen lépésre bírja s tőle teljesen megmentse féltett uralkodóját, Zsigmondot. Most Markházi nemcsak Gyulai rendeletét teljesíti, hanem boszuját is tölti Senno kivégeztetésével visszautasíttatása miatt.

Senno halála idézi elő a forduló pontot Lenora jellemében. Mint eddig szerelmének, ettől kezdve egyedül boszujának él. Miként Krimhildának, neki is a szertelen boszú válik életfeladatává, melylyel úgy hiszi, hogy mintegy tartozik férje emlékének.

Boszúja érdekében a politikai czéllal szövetkezik. Prágában kiderül, hogy Senno Tiefenbach gróf törvénytelen gyermeke. A prágai udvar politikájának leginkább Gyulai ingadozó politikája képezi legnagyobb akadályát. Ismerik Zsigmond fejedelem ingatag jellemét, a nők iránti vonzalmait s most Leonorát küldik Erdélybe, mint Tiefenbach gróf özvegyét, hogy a fejedelmet elidegenítse Gyulaitól. Lenorának sikerül Zsigmond szerelmét megnyerni s a fejedelmet és kegyenczet vetélytársaknak tüntetni fel. Gyulai lemond ugyan Leonora iránti szerelméről, de Leonora ráveszi Zsigmondot Gyulai meggyilkolására. Miután boszuját kitöltötte, végre mint egy zárda fejedelműje tölti életének hátralevő napjait.

Lenora jellemében Kemény mesterien vegyíti a fényt és árnyékot. Ő a boszú iszonyú tüzeben sem veszíti el részvétünket és szánalmunkat. Erdélyben a komjáti várban megtelepedve, a vidék jótékony nemtőjévé lesz. „Ha átokként függ is életem egy ember sorsa felett — mondja magáról — legalább a vidéknek rossz nemtője nem vagyok és több örömet terjesztettem a szegény kunyhókba, mint a mennyi könyvet én sirok és több nyomort vettem le a nép válláról, mint a mekkora kétségbeesés engem sujt.

Az ő mesterien rajzolt alakja is mutatja, hogy Kemény az „egyént a lélek, a kedély legbensőbb világától szinte a bőr színéig lerajzolja. Külső megfigyelései, pontos feljegyzései, lélektani és anatómiai ismeretei őt arcz és lélekfestővé teszik oly igen, hogy leírásai ugyanannyi jellemzés, jellemzéseik ugyanannyi képirás.“ (l. Erdélyi János: Egy századnegyed a magyar szépirodalomból.)

Kék vér.

(Elbeszélés.)

Irta: Kubowich Géza.

- Szabad kérem nagysádot egy keringőre?
- Köszönöm, nem tánczolom a keringőt.
- Akkor a legközelebbi rezgőre?
- A mint maga akarja.

A halvány arcú, tüzes szemű Romhányi Olga végig néz Ormódi Gedőn, százsorosan éreztetvén pillantásával, hogy míg ez egyszerű lateiner, a ki még csak nem is „von“, addig ő nagybirtokosnak leánya s ha azou a nagybirtokon nyugszik is egy, két, háromezrezer forintnyi adósság, tulajdonosa még is csak cs. és kir. kamarás. Tetőtől talpig végig néz a fiatal emberen s halvány arcját hirtelen pirosság futja be, de úgy látszik nem kissé tud önmagán uralkodni, mert a pirosságot feltűnő halványság váltja fel. A fiatal embert végig sérti ez a lenéző pillantás s dühösen, de egyúttal némi bántó szemrehányással mormogja:

— Miért is közeledtem ehhez a márvány-szoborhoz?

A cigány verejtékezve húzza a Dézi-keringőt s odasug szomszédjának:

- Verje meg a Devla, de sietnek vele!
- Hadd siessenek, csak fizessenek.

A vármegye legszebb leányai üde koszorút alkotnak. Egyesek gyöngyvirágokkal díszített krep de sin ruhában lejtnek a fecskeszárnyú frakkokba öltözött tánczosok karján, hajukban kicsiny gyöngyvirág csokor díszleg, mely kedves ellentétet alkot annak éjsötét színével. Mások fehér margarétákkal ékesített rózsaszín szűrű ruhában járnak a házasságok komédiájának előjátékát. A gardedámok hada lila selyem nehéz brokát ruhában szövi a pletykáknak édes hálózatát, kapva mindenem, a mi újság, a mi mulattató. Ők a haladásnak legnagyobb csodái, kiket soha semmi találmány nem fog kiszorítani: az élő hírlapok. Csak egy méléző néni nem sugdos ide-oda s tapasztalatlan létedre még azt hihetné, hogy ő czáfolata annak az örök igazságnak, melynek első képviselője Éva anyánk, hogy az asszonyok kíváncsiak. Pedig hát csak nagyot hall szegény, annyi az egész!

— Nézzed csak Tivadar bárót, mindig azt a csúnya Laurát kéri fel tánczra, úgy látszik nagyon szorítják a hitelezői! szól szomszédjához egy mama, kinek leányát a báró még eddig nem kérte fel tánczra.

— Izlés dolga! szolt a másik véghetetlenül lenézőleg.

Egy-egy leány kéré pillantást vet mamájára, de az összevont szemöldökkel válaszol reá. Szegény leány, a kit a derékfűzőnek nevezett kinzó eszköz s a folytonos lejtés nagy mértékben kifárasztott,

bizonyosan arra kért engedelmet, hogy kis időre megpihenhessen. De a sokat tapasztalt élelmes mama ijesztő vétóval él, mert nem akarja, hogy ha egyszer már aynyi sokat költenek a leányra, az idei farsangon is pártában maradjon; egy másik leány pedig, kinek teremtésekor a Mindenható nem igen ejtett örömkönnyeket, épen nem panaszkodhatik, hogy halálosan kifáradt, de ezt a vigasztalást elhomályosítja a papa szemrehányó tekintete, mely mintegy azt látszik kifejezni:

— Úgy-e mondtam, hogy hiába költünk?

Rövid időköz váltja fel a Faraó fiainak buzgó erőlködését, melyen berizsporozott arcú, elsimitott redőjű, festett szemöldökű úrhölgyek adnak életre való tanácsokat naiv leánykáknak. Egy jó parthiet kettesével is kísérgetnek kifogástalan öltözésű hozomány vadászok, kiknek frakkja, kesztyűje, nyakkendőcsokra igazán pompás, csak a gazdájuk gyarló egy kissé. No de az mindegy, fő a frakk, a bókólási mánia és a komoly szándék, mely — a mamák szerint a derék fiatal emberek egyik legfőbb ismertető jele.

Egy frakk tulajdonosa — vagy talán csak kikölcsönzője — int a cigánynak s i-mét felzendül a zene. Gedő felkéri a büszke arcú Olgát s mint egy pelyhet viszi tova édes, kimondhatatlan édes terhet. Hogy, hogy nem — a gardémoknak máig sem sikerült kideríteni, pedig ez nem rajtok mút — Olga megbotlott kissé s már-már elterült a sikos padlón, de Gedő ügyesen felfogta tánczosnőjét, miközben anuak forró lehellelte megcsapta arczát s eddig még nem érzett izgalomba hozta. A leány keble lázasan pihegett s kipirult arczán látni lehetett a szerelem extázisát. Gedő már már kísértetbe jött s ellenállhatlanul unszolta a vágy, hogy lehajoljon hozzá s falhoz vágva minden etikettet, édes csókot leheljen arra a rubin ajakra; de csakhamar felocsudott s a gardémok vas szeme a gyönyör egéből ledobta a porba. Mikor helyére vezette, a leány, ki egy pillanattal előbb szerelemtől reszketett, hidegen szólt:

— Köszönöm ügyességét.

Gedő már-már kiakarta tární előtte elfojthatatlannak látszó szerelmét, de az a jéghideg pillantás lehűtötte.

Egy-két másodperczig mintegy lebűvölve állott azon a helyen, miközben lelkét remény és kétség dobalta ide s oda; de mire feleszmél, Olga már a terem közepén repül Gödölényi Emőd báróval, a ki ünnepelt párbajhős, s a ki majdnem több párbajon esett át már, mint a mennyi hitelezőinek száma, a mi pedig tiszteletre méltó összeg.

Azonban felkorbácsolt lelke csak nem akar megnyugodni! Pedig sorra tánczoltatta már a szépséggel nem dicsekedhetők egész seregét, hogy lehűtse felizgatott vérét, nem használ semmit. Folytató ott jár lelke annál a szép leánynál, ki büszkeségeért még a szívét is képes összetörni.

— Miért oly hideg velem szemben? Hiszen a leány szeret engem. Félt tőlem! Félti a kék vért s a méltóságos címét. El akar üzni, hogy biztosítsa

magát s pillanatnyi hangulat változásával könnyelműséget ne kövessen el. Jó, maradj magadnak tagyos marvány szobor törjön össze a szívem, összetörök a tied is.

— Ejnye, de lustán tánczol maga! szól egy pajkos kis szőke lány. Hát maga ábrándozni jött ide?

Nem igen hall ő ebből semmit sem, de azért ösztönszerűleg sebesebben tánczolja a csárdást. Derékon kapja tánczosnőjét s szilajjan megforgatja maga körül.

— No, látja, tud maga így is.

Ismét lassulni kezdenek léptei s rátekinet Olgára. Meglepetve látja, hogy pillantásaik találkoztak. Olga elpirul kissé s szemeiből rideg dacz sugárzik, de csakhamar leveszi róla szemét, nem bírja kiállani Gedőnek fenyegető pillantását.

— Sohse daczoskodjál, nincs mit félned! Többé nem közeledem feléd! Büszke voltál!

Ezután felé sem néz Olgának, a kinek valósággal kiörő kedve van. De ez a kedv csak olyan felfellobbanó lidércz fény, melyet csakhamar mélabús hangulat követ. Ha most oda pillantana Gedő, bizonyára nem maradna el többet Olga oldala mellől, de nem néz oda.

Pedig a leány csak ő reá figyel.

Minden hiába. Utoljára még egy végső pillantást vet rá, melyben a nagy fájdalomhoz egy kis megvetés is járul.

— Gyáva voltál!

* * *

— Kedves leányom, Gödölényi Emőd báró megkérte tőlem kezdet!

Olga unottan hallgatta atyjának kijelentését s nem felelt rá semmit.

Kényelmesen ringatózott hintaszékében s hullámzó haja leomlott hattyú vállaira.

— Tán kifogásod van ellene? Igaz, hogy a birtokán nyugvó teher még kicsinyítő üvegen sem mondható kicsinek, de elvégre is báró, a legrégibb családok egyikének sarja.

— Közönséges ember!

— Hát ki nem közönséges ember a számbavehetők közül, talán Ormódi Gedő, a kis lateiner?!
Az öreg cs. és kir. kamarás kémlelő szeme észrevette, hogy leánya dühösen ajakába harap, így akarván észrevétlenné tenni felindulását. De nem sokat adott az egészre, mert ő sohasem ősmerte azt a nagy szerelmet, mely gátat nem ismer.

— Apám, ne említsd őt előttem.
— A báró híres család sarja, ha nem is épen gazdag, nem tesz semmit. Kifogástalan jellemű, szép, erős, egészséges férfi, ki e házasság által bejut a főrendiházba is. Pártolja a színművészetet, versenystállót tart . . . mi kell egyéb?
Olga egy pillanatra elgondolkozik. Ösztönszerűleg összeteti a báró alakját Gedővel. Mig amaz nápicz kis ember, ki már belecsömörlött az élvezetekbe, hizelgő, üres fejű pip-rkőcz, ki egyebet sem tud a viváson kívül, addig amaz hatalmas természetű, önzertes, nyílt szívű, kiváló tehetségű férfiú.

Már-már közel van az elérzékenyüléshez, de hirtelen eszébe jut, hogy amannak hétágú korona dicsíti nevét, emezét egy sem. Daczosan hátraveti fejét s kicsi lábával erőset dobbant.

— Igazad van atyám, hozzá megyek!

* * *

Mulik az idő. A szende bakfisokból tisztos mamák lesznek, kik leányaiknak morálról prédikálnak. A szerelem himbói kipattannak, soklevelű rózsákká fejlődnek, majd lassan-lassan sárgúlnak, érintve az ősznek halálos lehelletétől. A büszke Olga arcán barázdákat vésett az udvariatlan idő, mely körülmény, ha kissé is, hozzájárul a rizszipar fellendüléséhez. Az öreg cs. és kir. kamarás régen ott nyugszik ősei közt, csak ennek tulajdonítható az, hogy nem kell ballania az ősi kurián megperdülő dobos s annak librettóját: egy — kettő — három, ki ad többet érte?

Olga menekül a zaj elől, kerüli férjét, kit szíve mélyéből meggyűlölt, s a mint az utczán borongós arcczal végig sétál, akarva nem akarva meg-megjelenik lelkében Gedő arcza. Régen volt az nagyon s azóta még nem is találkoztak. Százszorosan szebbnek, vonzóbbnak gondolja most azt a férfit, kinek boldogságát — saját boldogságával együtt — büszkesége zuzta szerteszét.

Vádat, fájó vádat érzett szívében, mely azóta az idő óta annyi fájdalomnak és gyötremnek volt tanyája. Hol lehet ő? Elűzte magától balga dölyfivel, melylyel — azt hívé — szívet lecsitíthatja. Hasztalan! Annál erősebben tör ki kebeléből a vágy, a szerelemnek fékezhetetlen, tüzes, őrvongó vágya. Hol lehet ő? Talán feledett, talán boldogságra talált? Nem.

A szerelemtől lázas szíveknek megmagyarázhatatlan sejtelve azt sugja neki: nem, nem! Tehát egy hideg, márvány arcz aldozata lett? S ez a gondolat még fájóbb hurokat penget meg kebelében.

Hol lehet ő? Szenved, busul; susog, eped, vágyakozik, sir, mint ő, a büszke, kékvérű hölgy. Hasztalan igyekszik szívét esendesíteni, emberfeletti bánatnak viharja dúl, menydörög lelkében. Hol lehet ő?

Azok az éles tekintetű, villogó, parancsoló szemek elvesztették tüzeségüket s most már könnyezni sem tudnak. Lassan, akaratlanul esik le egy-egy nehéz könny s végig pereg azon a márvány arczon, melyen most szokatlan bánat sötétül.

Reszket egész testében.

Mi ez?

Szembe jön vele az ideál, kiből azóta nagy úr lett s kit nem csupán a pinczerek szólitanak méltóságos úrnak. Önérzetes arczán emésztő fájdalom nyoma, szemeiben néma kétségbeesés. Tartása még mindig szilárd, ámbár meglátszik, hogy nem kis megerőltetésébe kerül annak a megtört embernek.

S a mint így egymással szemben állnak, eszükbe jut, hogy közelségük daczára mily távol, mily elérhetetlen távol állanak ök egymástól. Mindkettő titkolni igyekszik tengernyi fájdalmát, bár tudja, hogy a másik oly megmérhetetlen kinokat szenved, miőt csak az ösmer, a ki bepillantott már egyszer a mennyországba, de most a pokolban van.

— Büszke voltam! suttogja az egyik.

— Gyáva voltam! mormogja a másik.

EGYLETI ÉLET.

A magyar irodalmi önképző-társulat egyik legközelebbi gyűlésén *Horváth Dezső* azon indítvánnyal lépett fel, hogy rendezzen a társulat, mint az előző években, az idén is műkedvelői előadást. Egy néhány ilyen vállalkozás igen szép jövedelmet hozott jótékony czélokra s az erkölcsi siker sem maradt el soha. A társulat figyelembe véve e körülményt is, sőt épen ettől bátorítatva, örömmel tette magáévá az indítványt s kimondotta, hogy a jövő hó második felében *műkedvelői előadást* rendez s arra az előkészületeket megteszi. Az előadandó színdarab kitűzését a tisztikarra bízta, mely hogy mennél több között választhasson, e helyen fölhívja az érdeklődő közönséget, hogy a kik műkedvelőknek alkalmas s jeles színházi viszonyainknak megfelelő vígjátékokat ismernek, hozzák tudomására ezt az elnökségnek. Szíves ajánlásokat lapunk szerkesztősége is készséggel fogad el.

Az ifjúsági olvasó-egylet könyvtárának leltára a jövő szorgalomszak első napjaira készül el s a tagok között szét fog osztatni; az árát egyelőre még nem írhatjuk meg, azt a bizottság fogja megállapítani. — Az olvasó-egyletben régen pengetik már azt az eszmét, hogy biliárd-versenyt kellene tartani. A bizottság még e tekintetben eddigelé nem határozott, de már májusban remélhetőleg eleget tesz az egyes biliárd-matadorok óhajításainak.

— A **theologiai segély-egylet** él — és alapszabályait alkotja. A nagy munkálat már oly mérvben előhaladt, miszerint az 1896. október elsején tartott alakuló közgyűlésen már *jegyzőkönyvileg* ki is mondatott az alapszabályok készítése. *(Beküldetett.)*

— Az ifjúsági egylet márczius 27-ikén tartott gyűlésén elhatározta, hogy dr. Illyefalvi Vitéz Géza kitűnő beszédjét, melyet ő a márczius 15-iki ünnepen mondott el, ki fogja nyomtatni. Az elekezió alkalomával a széniori hivatalban lesz kapható. Ára 20 kr.

— A gyorsíró-egyletnek írás versenyén *Trócsányi József* VII. gimn. lett a győztes, ki 150 szótagot írt egy percz alatt. A legközelebbi versenyt május 2-ikán tartják meg.

KÜLÖNFÉLÉK.

Tisztelettel kérjük mindazon olvasóinkat, kik lapunkat elfogadják, hogy az előfizetési pénzeket sziveskedjenek társulatunk pénztárosához minélelőbb eljuttatni.

— **Nagy Béla** társszerkesztő, állásáról leköszönvén, helyére ifj. *Zsoldos Benőt* választotta meg az önképző-társulat. *Zsoldos* nevét e lapok olvasói már ismerik. Nemcsak a jelen évfolyamban, de az előbbieken is sokat munkálkodott ő az „Ifjúsági Közlöny“-ben s komoly, jól átdolgozott cikkei s újabb angol fordításai felkeltették iránta az olvasó közönség figyelmét s számára elismerést szereztek. Őszintén örülünk tehát mi is, hogy a magyar irodalmi önképző-társulat bizalma épen őt helyezte mellénk, ki minden kétséget kizárólag híven meg fog felelni kötelességének a szerkesztői teendők körül s lapunkat ezutánra is gazdagítja közleményeivel.

— **A tállyai ev. ref. egyház** folyó hó 3-ikán szépen sikerült hangversenyt rendezett, az ottani hölgyek, főiskolánk énekkara, *Finkey Pál* és *Farkas Andor* joghallgatók közreműködésével. A hangverseny műsorán érdekességénél fogva is igen tetszett a két élőkép, melyeket a tállyai hölgyek mutattak be. Az elsőben, mely „*Harmadik Endre* leányát a kolostorban“ ábrázolta, felséges, ideális alak volt különösen a királyleány. A második, „*Egy szüret* ábrázolása“ szintén kitűnően sikerült. Hát hogy is ne! Hiszen hol élveztek jobb, eredetibb szüreteket annak idején, mint épen Tállya városában! Az énekkar szereplései ismét nagyszerűen sikerültek. A bariton szólók teljesen precízek voltak s a szóló-énekest a darab közepén is megtapsolta a közönség. *Finkey Pál* nagyon ügyesen szavalt, hangos kacagásokat idézvé el a „*Szeretem a nőket*“ és az „*Inggomb*“ című monológokkal. *Farkas Andor*, előttünk már ismeretes drámai erővel szavalt el „*Judás*“-t, mely előadás óriási hatást tett mindenkire. A műsor lejárta után táncmultság következett, mely reggeli 6 óráig tartott. Hej, tudnak ám a lányok Tállyán is táncolni! (Volt szerencsénk nemrégiben is láthatni, kedves reporter úr!)

— **Tompa Mihály szobrát** rövid idő múlva körül fogja keríttetni önképző-társulatunk a főiskola anyagi segélyének támogatása mellett. A szobor körüli hely feliszítése is nemsokára eszközöltetni fog.

— **Dr. Székely György**, főiskolai akadémiai tanár, hallgatóitól fölvevén a kollokviumokat, filozófiai tanulmányainak szélesbbitése céljából Lipcsébe készül, hová a húsvéti ünnepek alatt fog elindulni s csak augusztus végén tér vissza városunkba. *Munkája*, melynek előfizetési felhívását mult számunkban adtuk s melyből most szemelvényt is közlünk, már elhagyta a sajtót s az előfizetők rövid időn megkapják. Főiskolánk tanulói az elekezió alkalmával vehetik meg. Ez uton is felkérjük önöket, pályatársaink, hogy a könyvet, mely különben is igen olcsó (50 kr.), nemcsak belértékére való tekintettel, de a nemes cél érdekében is, szerezzék meg mindenki. Ezt nem is kell ugyan említenünk a komolyabbak, az érettebb gondolkodásúak előtt, mert hiszen ők ismereteik növelése s esztetikai izlésük fejlesztése végett is megszerzik, — ama bizonyos másik rész pedig legjobban teszi, ha — nem veszi meg.

— **Márczius 20-át**, *Kossuth Lajos* halálának harmadik évfordulóját az ev. ref. egyház templomban tartott gyászistenisztelettel szentelte meg *Sárospatak* s a tanuló ifjúság.

— **A húsvéti szünidő** április 10-ikén kezdődik s 25-ikéig fog tartani. Az elekezió Pénteken, azaz 9-ikén d. u. 5 órakor lesz az V-ik számú tantszemle.

— **Értékes érem gyűjtemény** volt a napokban kiállítva főiskolánk tanácstermében. *Füredy Róbert* a neve a szenvedélyes gyűjtőnek, ki egész vagyonnát régi, nagobbára ritka és nagy értékkel bíró érmek beszerzésére fordította s városról-városra járva, ifjúságunk részére is egész kis kiállítást rendezett a gyűjteményéből, a mely valóban példás renddel, szakszerűen és izléssel volt összeállítva. A gimnáziumi növendékek osztályonként tekintették meg az érmeket s reájok nézve már csak azért is tanulságos lehetett volna a dolog, ha t. i. nagyobb rendet és figyelmet tanúltanak, mert a szakképzett gyűjtő, az érmek magyarázása által dióhéjban alighanem az egész világtörténetet elmondta előttük. Akadémiai ifjúságunk, daczára a közigazgató kétszeri felhívásának, nagyon csekély érdeklődést tanúsított. A gyűjteményben különösen az erdélyi fejedelemség korszaka volt gazdagon képviselve.

— **Lapunk jelen száma** a szünidő miatt s azért is, hogy ifjúsági előfizetőink még e szorgalom szakban kezdköz vehessék, április 15-ikénél előbb jelent meg.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY.

KIADJA A „SÁROSPATAKI IRODALMI ÖNKÉPZŐ TÁRSULAT.”

Előfizetési árak:		Felelős szerkesztő:	Az előfizetési díjak <i>Hodossy Lajosnak</i> , mint az önk. kör pénztárosának címére, a reklamációk pedig a főiskolai nyomda címére küldendők.
Egész évre	4 korona.	LÁSZLÓ ANDOR.	
Fél évre	2 „	Társzerkesztők:	
Megjelen minden hó 15-én.		KUBOWICH GÉZA, Ifj. ZSOLDOS BENŐ.	

TARTALOM: „A diák-kongresszus után” *Ifj. Zsoldos Benő.* — „Pilátus.” *László Andor.* — „Lázban.” *Kubowich Géza.* — „A csingilingi csárda.” *Keményfi.* — „Egyleti élet.” — „Különfélék.” — „Ének a varrodáról.” *Ukháczius.* — „Szerkesztői üzenetek.”

A diák-kongresszus után.

A nagyváradai diák-kongresszus alkalmából.

Ha szépen hangzó, kellemesen eszenülő czimek elegendők volnának arra, hogy bizonyos irányú törekvések sikeres eredményeit többre vehessük a bizonyosnál: akkor az úgynevezett ifjusági kérdésekre még aligha derült fel kedvezőbb idő a mostaniaknál. Miért ne? Diák-politikanak nevezzük el azon nagy horderejű eszmék és gondolatok összeségét, a melyeknek megvalósítására oly sok mindent volnánk hajlandók megtenni, persze csak türelmes papíron, vagy — a mi nem egy esetben csak jó dolog lehet — a tollban felejtődik a nagy eszme; diák-kongresszusnak címezzük nagy előszeretettel azokat a kedélyes összejöveteleket, a melyek rendszerint jegyzőkönyv-hitelesítésekből és kisebb-nagyobb mértékben sikerült toasztok serregéből állanak, megfűszerezve lovagias ügyekre alkalmat adó eszmecserékkel. S aztán élünk, feszítvén keblünket oly sok nagy gondolat.

A múlt hónap második felében diák-kongresszus megülése végett gyülekezék össze a magyar ifjúság Nagyváradon. Legalább ilyesmit olvastunk ki akkoriban a fő-

városi napilapok szűkszavú tudósításaiból, s hogy a kongresszus csakugyan meg is tartatott, arról most vettünk bővebb tudomást egy derék vidéki laptársunk jelentéseiből. Az Országos Magyar Diák-szövetség hivatalos lapjának pedig ezen közben se híre, se hamva. Eltűnt, mikéntha a föld nyelte volna el. Dehogy panaszkodnánk e miatt, hiszen abban a kedvező helyzetben élünk, hogy hozzászokhattunk szép lassan; de hát a kongresszus céljaival és lefolyásával első sorban mégis csak a hivatalos lapból kellett volna megismerkednünk?!

Ha végig pillantok a nagyváradai gyülekezés lefolyásán: bátorkodom az elért eredményt fölöttébb keveselleni. Pedig nem is szeretek roppant igényekkel fellépni az illetén dolgokkal szemben. Azok a határozatok, melyeket az ifjusági élet egység és testületi alapon való szervezése, a diák-konzulátus, az „Egyetemi Lapok”, 1848. márczius 15-ének méltó megünneplése kérdésében hozott a kongresszus: kevéssel tesznek többet a semminél.

Az egyik kolozsvári kiküldött például jobb ügyhöz illő buzgalommal terjesztette elő a Országos Magyar Diák-szövetség alapszabály-tervezetét, a mely főeszköze akarna lenni a magyar ifjúság egységes és testületi alapon való szervezésének. S a kon-

gresszus, a melynek létrejövetelét a diák-szövetséget illetőleg oly sokszor elhangzott szóbeszéd előzte meg, nem tett egyebet, mint hogy az említett alapszabály-tervezetet *elvileg* elfogadta, — a mi a legkönnyebb módja valamely eszme pártolásának, — életbeléptetése azonban a debreczeni lapársunk közlése szerint *kedvezőbb, későbbi időkre hagyatik.* Ilyeténképen a diák-szövetség nagyhangú feszegetésével épen ott vagyunk, a hol a közmondás által emlegetett tiszteletre méltó zsidó ember.

Mert hát mi is volna a célja a szóban levő diák-szövetség létesítésének? Semmi egyéb, mint a magyar haza diák-ságának egy összetartó, közös erővel munkálkodó testületben való egyesítése. Szövetkezni a magyar ifjuság közös érdekeinek érvényesítésére, a mely közös érdekeket az eddigieknél sokkalta világosabban kellene elénk tárniok az intéző köröknek. Egymáshoz közelebb hozni, a vállvetett munkálkodásokhoz hozzászoktatni az ifjuságnak sokféle irányba húzó elemeit, kellőképpen kifejleszteni bennünk az összetartozás érzetét. Hogy ez cseppet sem könnyű dolog, az mindeneknél világosabban áll előttünk; aztán meg ifjuságunknak, mint régebben, úgy jelenleg sincs meg a kellő elismertetése és pozíciója a magyar társadalmi életben.

S a mint idehaza nem tudunk zöld ágra vergődni, épen úgy a külföld ifjuságával szemben sem tudjuk magunkat jól viselni. Köztudomásu tény, hogy a mind ezen hibákért bűn-bak gyanánt szolgáló Egyetemi kör a múlt év folyamán, a mil-lenáris ünnepségekhez való hozzájárulás gyanánt: nemzetközi diák kongresszust akart összehozni Budapesten. Hogy a jó szándék mennyire meg volt, mutatja az, hogy ékes meghívókat bocsátottak ki a külföldi egyetemek ifjuságához. S a sikeres intézkedések következtében oly derekasan nyélbe ütötték a dolgot, hogy a már kibocsátott meghívókat vissza kellett vonni, épülésére a külföldnek és a mi jó hírünknek. Mivel indokolták e roppant kalamitást, s hogy takargatták el: az mélységes titok. Magunk

közt legyen mondva, az a jó oldala meg volt a *»befagyás«*-nak, hogy nem voltunk kénytelenek azzal számolni be a jámbor külföldiek előtt, a mink — nincs.

Vita tárgyát képezte a kongresszuson a diák konzulátusoknak egykor nagy lelkesedéssel megpendített kérdése is. Ezzel tulajdonképen a külföldi egyetemekre törekvő kollegáinknak könnyítettük volna meg a helyzetét, a mennyiben az igen tisztelt diák-konzulok, részben utasításokkal szolgálnának a kimenő hallgatóknak, részben az összeköttetést tartanák fel a hazaiakkal a messze idegenből s előmozdítanák a barátságos viszonyt a magyar ifjuság és a külföldi egyetemek hallgatósága között. E kérdés megoldásánál a vezetők mellőztek minden tapintatot és előrelátást; a kongresszus pedig az egész kérdést csaknem elejtette véglegesen. A mi, tekintve az események rohamos *»haladását«*, talán jobb is lett volna.

A budapesti egyetemen nemrégiben megalakult *reformpárt* egy ügyesen megszerkesztett röpiratot bocsátott közre, melyben a párt az uralomra jutása esetén követendő vezérelveit fejtette ki. A nagyváradi kongresszuson szóba jött ez a röpirat is, melyre az Egyetemi kör nem tartotta érdemesnek a reflektálást. Kérdőre vonták az elnököt a közönyösség miatt, de aztán csakhamar napirendre tértek az egész dolog felett.

Pedig az a röpirat nagyon is figyelemre méltó elveket foglal magában s a kongresszusnak legelőbb is az abban foglaltakat kellett volna szívére vennie. A röpirat a leghatározottabban elítéli az Egyetemi kör s az általános magyar diákság ügyeinek lanyha, érdektelen és siker nélküli vezetését; felsorolja a hibákat, melyek máskülönben a kelleténél is nyilvánvaló-bak s előtárja a helyzetet, melyet az okos, gondos vezetésnek kellene szükségképen megteremtenie.

Volt-e valaha valami hasznuk a mi diák kongresszusainknak? Épen semmi. A kik beszélni szeretnek, kibeszélik magukat, a kik kedvelik a társasvacsorákat, — ki ne kedvellené? — jól találják magukat a

... S szól a nóta, csúnya nóta egyre,
Kihallatszik a nagy éjbe messze.
A mécs fénye pedig a távolba
Úgy süt, mintha csillag lángja volna.

Tán a vándor csillagnak is nézi,
Csillagnak, mely czéljához vezérli.
S a káromló nótának vad hangját
Messe künn ... tán zsolozsmának hallják! ...

Keményfi.

EGYLETI ÉLET.

Az ifjúsági olvasó-egyletnek régi óhajta már, hogy alapítójának, *Szemere Bertalannak* arczképét megszerezze. De minthogy annak megfestetését az egylet mostani vagyoni helyzete akadályozza s minthogy csak nagy utánjárással s talán csak a fővárosban lehetne hozzájutni: fölkéri lapunk utján azokat, a kiknél e nagy jelesünknek arczképe megvan, hogy sziveskedjenek ezt átadni az olvasó-egylet számára s kegyes ajánlatukkal *Radácsi György* akadémiai igazgatóhoz fordulni.

A torna-egylet néhány tagja ma kirándult a szalánczi várnak s a vele szomszédos Izra-tónak megtekintésére dr. *Finkey Ferencz*, dr. *Illyefalvi V. Géza* és dr. *Szabó Sándor* jogtanárok vezetése alatt. — Az egylet május 27-én, Áldozó csütörtökön délután versenyt rendez az iskola kertjében.

Hittanballgatóink kolozsvári utja, mely alatt Debreczent is megakarták tekinteni, elmarad, mivel hosszabb időt venne igénybe s a kollokviumok közeledése miatt több napra már nem távozhatnak el Patakról; azonban így is meglátogatják debreczeni kollegáikat talán a jövő hét végén.

— Válasz a „Beküldetett“-re. Tisztelt szerkesztő úr! Az „Ifjúsági Közlöny“ legközelebbi száma a fentebbi jegy alatt a theol. s. egyletről is megemlékezett egy pár sorban. Szíveskedjék közölni most az én válaszomat erre a szokatlan módon, a suba alól (?) tett interpellációra, az egyletünk iránt érdeklődő közönség megnyugtatósa végett. — Akár tetszik a beküldőnek, akár nem, a theol. s. egylet igenis él és működik, és tagjainak sem az elődök, sem a többi ifj. egyletek előtt nincs okuk a pirulásra. Egyletünk életének megnyilatkozásaival már ez iek. évben többször volt szerencsénk megnyerni irányadó köreink dicséretét. A beküldő nyilván mit sem akar tudni a reformáció és Melancthon-émlékünnepélyekről, melyekre bizonyára emlékeznek még a Közlöny olvasói és a városi

művelt közönség. — Igaz, hogy új alapszabályaink, melyek az egylet működési körének kiszélesítését fogják eszközölni, még nincsenek készen. Azonban, a ki tudja azt, hogy-kivált fiatal embereknek milyen nehéz munka a kodifikálás; a ki látja, hogy mostanában egy ifj. egylet vezetőinek vállaira mekkora adagot raknak még a közterhekből a többi egyletek és egyéb ifjúsági érdekek (?); a ki tanúja volt annak, hogy a theol. s. egylet így is, átlépve a mostani alapszabályok által kimért szűk kört, tisztességes eredménnyel végezte szellemi munkáját: semmi-estre sem fog azon igyekezni, hogy egyletünket gúny tárgyává tegye, s nem fog aggódni azért, hogy az alapszabályok készítésével megbizottak, miután az első félév végén nem lehetnek készen munkájokkal, az év végére halasztották a megerősítés kérését. — Nem keresünk elégtételt a névtelennel szemben: megadja azt nyugodt öntudatunk és a bírálatra hivatott vezetők elismerése (?). Én magam egyszerűen visszautasítom a beküldőnek vádját, illetőleg vicczelődését s nem ő reá, hanem a Közlöny t. olvasóira bízom annak a kérdésnek eldöntését: vajjon lehet-e gyümölcsöző az eféle eljárás a békés önképzésre hivatott ifj. egyletek életére? Annyi bizonyos, hogy sem a theol. s. egyletnek, sem vezetőségének nincs szüksége az ilyen serkentésre. — *Nagy Béla*, a theol. s. egylet elnöke.

Ez a „válasz“ a mi állításunkat nem czáfolta meg, a mennyiben a tiszta igazság az, hogy az alapszabályok máig sem készültek el. — Azt pedig, hogy lehet-e egyleti vagy bizottsági mizériákkal foglalkozni e lapnak, ne a beküldő döntse el.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ez utolsó előtti számunkban még egyszer fölkérjük azon olvasóinkat, kik mindedig nem küldték be a 2 frt előfizetési összeget, hogy még a pünkösdi ünnepek alatt sziveskedjenek azt eljuttatni *Hodossy Lajoshoz*, az önképző kör pénztárosához. A lap ez évfolyamban rendszer időben megjelent mindenkor s rendszeren küldte a kiadó mindenkinek. S ha a lap vezetői eleget tettek kötelességüknek, remélik, hogy az olvasók sem maradnak el az előfizetéssel.

— **A Magyar Irodalmi Önképző-Társulat** — mint mult számunkban is értesítettük olvasóinkat — *mükedvelői előadást* rendez. A főrendező-ségre Dr. Illyefalvi Vitéz Géza jogtanárt kérte föl, ki azt szívesen el is fogadta s az ő ajánlata a „*Komédiások*“ czimű vígjátékot fogják játszani. Az előadás napja egész véglegesen nincs megállapítva, de körülbelül május 29-ike lesz. Legközelebb két pályakérdés járt le, melyek közül az elsőre, melyre *balladát* kellett írni, két munka érkezett. Az egyiket dícsérettel jutalmazták. A „*műfordítás*“ czimű másik pályázatra három mű érkezett be a titkári hivatalhoz, melyek most vannak bírálattal alatt.

— **Kormánybiztosokká** az érettségi vizsgálatokra főiskolánk tanárai közül a következő akadémiái tanárokat nevezte ki a vallás- és közoktatásügyi miniszter: *Dr. Ballagi Gézát* a sepsi-szentgyörgyi, *Szinyei Gerzont* a marosvásárhelyi és *Dr. Székely Györgyöt* a zilahi gimnáziumba.

— **Halálozás.** A főiskolának két növendéke halt meg legközelebb: *Berzeviczy József* 3-ad éves joghallgató Bájdon, szülei házában és *Czike Sándor* 2-ik gimn. tanuló a főiskolai kórházban. Utóbbinak temetése május 14-én volt. Pihenjenek csendesesen!

— **Vizsgarend.** A VIII-ik osztályban a szóbeli vizsgálatot május 13. 14. és 15-én tartották meg; az írásbeli érettségi május 17. 18. 19. 20. és 21-én lesz; a szóbeli érettségi pedig június 17. 18. és 19-én. Az I—VII. osztály vizsgálata június 21. 22. 23. 24-én. A progimnazisták június 15-én vizsgáznak. A magántanulók június 28-án tesznek írásbelit, ugyanezen és esetleg a következő napon szóbelit.

— **Az évzáróünnepély** hivatalos része június 20-án délelőtt fog lefolyni, délután pedig énekzene- és szavalati előadásokat rendez a Magyar Irodalmi Önképző-Társulat.

— **A széphalmi Kazinczy-ünnepet** — mint halljuk — május hó 30-ára tervezik.

— **Leeb Vilmos** híres zongoraművész május hó 17-én, hétfőn d. u. 5 órakor a főiskolai imateremben hangversenyt rendez. Belépti díj személyenként egy korona, deák-jegy 30 kr., gyermekeknek 10 kr.

— **Majálisok.** Szép régi szokást elevenített fel az ifjúság az által, hogy május 1-én délután a tornacsarnok előtti téren kedélyes táncmulatságot rendezett, melynek tiszta jövedelmét a cigány vitte el. Mert május elseje vala, eo

ipso ez volt az idén az első majális, de hogy még több is lesz, azt a városban szétrepített meghívók mutatják, melyek után a következőket írhatjuk: Május 16-án, azaz holnap a *sárospataki ev. ref. egyházi énekkar*, május 22-ikén a *főiskola ifjúságának vívó- és torna egylete*, május 27-én az *ipartestület*, június 7-én a *sárospataki tűzoltó-egylet* és június 13-án a *polgári kaszinó* rendez táncmulatságot; a torna- és vívó-egylet a tornatérén, a többi egylet és testület a Kossuthkertben tartja meg.

Ének a varrodáról.

*A varroda, a varroda
Ép' szembe áll a tanteremmel.
Sok ifjú lányka jár oda,
Emebbe meg sok ifjú ember,
Történt, hogy egy pár szép levante
(Mily hajmeresztő gondolat!)
Tükördarabbal ingerelle
A varrni kezdő lányokat.*

*Az ifjainak tetszett e munka
S a tükör kézről kézre járt.
Másik kezdé, ha egy megunta . . .
De sok a jóból is megárt.
Mert hát imé kinyílt az ablak,
A varrodának ablaka
S legott ők oly szidalmat kapnak,
Mint hadnagyától a baka.*

*Meghallgatván a szörnyű leczkét,
Elszontyolodtak szerfelett;
A díjat szépen zsebre tették
És . . . a dolognak vége lett.
De nékem az jutott eszembe,
Elmélkedvén ezen tovább,
Hogy nem jó véllünk hozni szembe
A varrodát, a varrodát.*

Ukháczius.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

K. Kolozsvár. Zs. levelet irt s mi e helyen fejezzük ki köszönetünket s gratulácziókat a „Csingilingi“-ért. Bizony, bizony csehül vagyunk, kevés itt a tollforgató, örömmel vesszük a vendégszereplést.

J. M. „A munkácsi pap“ czimű paródiáját, mely e sorokkal kezdődik: „Minden diák oda megyen (legáczióba), a hová kedve tartja“, már nem közölhetjük, mivel elvesztette alkalomszerűségét. A munkácsi lelkész ur ugyanis már kibékült a jogász legátusokkal, csak azt kötötte ki, hogy tisztességes fekete öltözetben jelenjenek meg a szószéken.